શ્રી

અભેમન્યુનો

ચક્રાવો.

બનાવનાર.

વ્યાસજી વલ્લભરામ સુરજરામ

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર.

શા. ફકીરચંદ કીલાચંદ.

તથા

ડાકટર હરીલાલ તુલસીદાસ.

અમદાવાદ

આવૃત્તિ ૬ ઠી. પ્રત ૩૦૦૦.

[illegible]

અમદાવાદ.

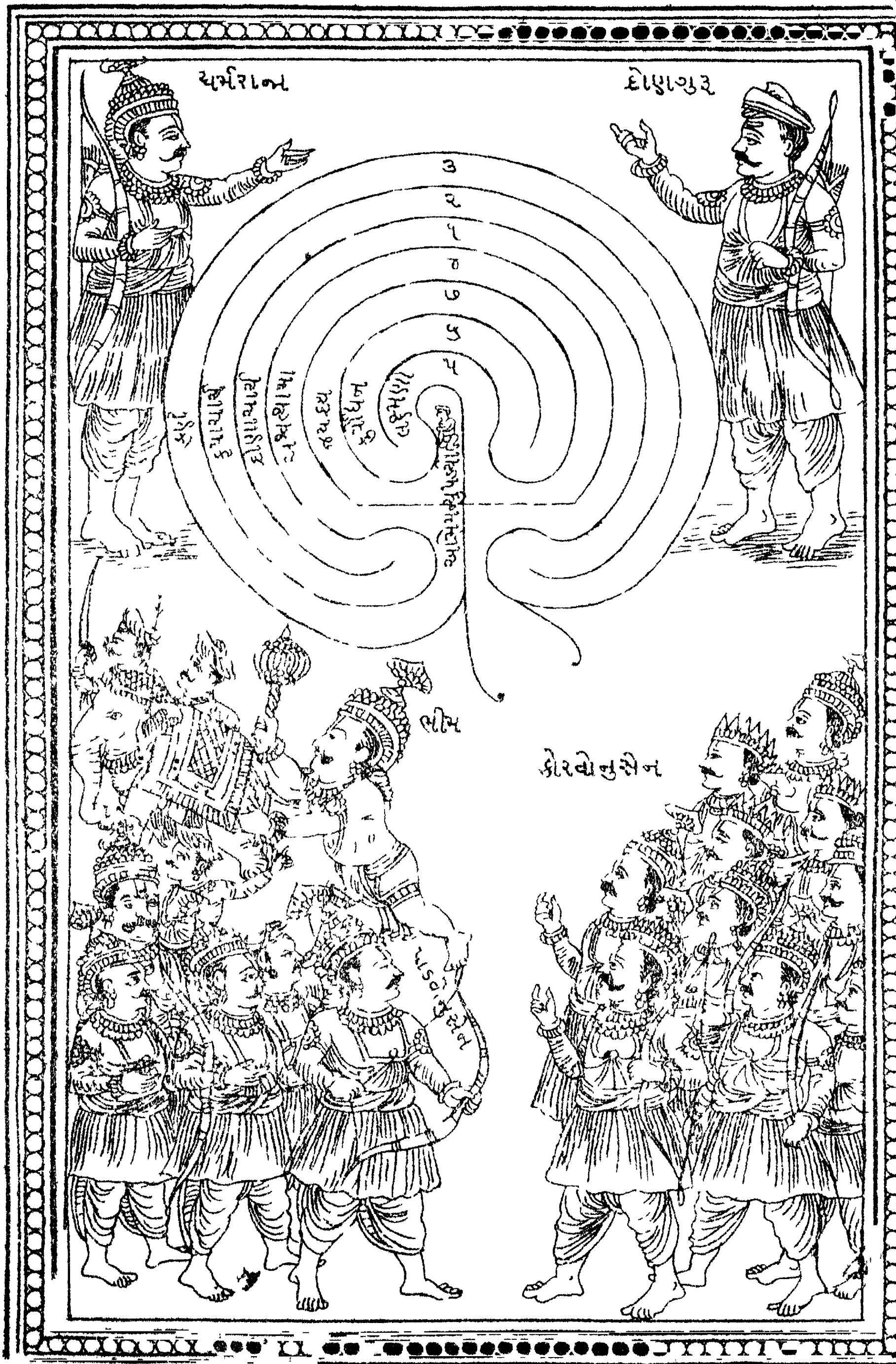
પાનકોરના નાકે મનહર પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમા

મોતીલાલ ગણપતરામે છાપી.

સંવત ૧૯૭૦ સને ૧૯૧૪

કીંમત રૂ. ૦—૮—૦

ચક્રવ્યૂહ.

અભેમાનનો ચક્રાવો.

કડવું ૧ રાગ સાખી.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ચક્રાવાનો મહીમાય. ॥ ૧ ॥ અરજુનજી પાતાળે ગયો છે, તાકુકી દહીતને હણવા; કૌરવ પાન્ડવ પ્રથવી વીશે, રહ્યા ઉમંગે ઉખેણવા. ॥ ૨ ॥ તંબુમાં જઇ દુરીયોધને, તેડયા મારથી યોદ્ધ; ગુરૂ સહીત બેસાડીને, કરવા લાગ્યો બોધ ॥ ૩ ॥ ઓરે ગુરૂજી ઓરે ગુરૂજી, આપણ યુદ્ધ આદરવું; ફાવશે વઢતાં નર નહી માટે, કાલે આરંભ કરવું. ॥ ૪ ॥ લાગ ભલો છે શતરૂને હણવા, માટે ખેલ બતાવું; દ્રોણ કહે તું મરે તોહે પણ, રણસ્થંભે નહી આવું. ॥ ૫ ॥ અરજુનને મેં વિશ્વાસ દીધો, ત્યારે ગયો પાતાળ; માટે રણથંભ યુદ્ધ ન કરૂં, ધત્રાષ્ટરના બાળ ॥ ૬ ॥ તવ દુરીયોધન રડી પડીયો, આરંભો યુધ્ધ માબાપ; તમોએ પ્રતીગના કરી છે, તે સહુ મુજને પાપ ॥૭॥ દ્રોણ કહે ફાવે તેમ કહે પણ, તે નહી કરૂ બુધ; તે કરતાં તારી મરજી હોયે તો, આરંભુ કોઠા યુદ્ધ. ॥ ૮ ॥ દુરીયોધન કહે તે યુદ્ધ કેવું, કહો માંડીને વાત: ગુરૂ કહે કે વઢવા માટે, રચવા કોઠા સાત. ॥ ૯ ॥ પેહેલો કોઠો પાશાણ કેરો, લોહ વજ્રનો બીજો; મંત્રવડે તેછે રચવાના, ત્રાંબાનો કોઠો ત્રીજો. ॥૧૦॥ ચોથો કોઠો રૂપાનો રચવો, પાંચમો કનકકેરો; છઠ્ઠો કરવો સપ્તધાતુનો, સાતમો ગોબર ઘેરો. ॥૧૧॥ પેહેલાને સો બીજાને બશે; ત્રીજાને ત્રણસે દ્વાર; ચોથે ચારસે પાંચમે પાંચસે, છઠ્ઠે છ ઘણા સાર. ॥૧૨॥ સાતમો કોઠો છાંણ માટીનો, તેને સાતસે દ્વાર; દ્વારે દ્વારે દસ દસ યોદ્ધા, સાતમે સાત હજાર ॥૧૩॥ તે પ્રમાણે શીખ્ર ધજા, ચઢતા ચઢતી હોય; મોખરે મારથી એક એક શોભે, ત્યાર થાવો તે કોય, ॥ ૧૪ ॥ છત્રપતી કહે ઓ મહારાજા, બેશ કર્યા મનસુબા; તમો જેને આગના કરો, તે રહે કોઠે ઉભા. ॥૧૫॥ દ્રોણે કહ્યું કે પેહેલે કોઠે, મોખરે રેવું માહારે; બીજે કોઠો લોહ વજરનો, રેહેવું કીરપાચારે. ॥૧૬॥ એટલે બોલ્યા અસ્વસ્થામા, સાંભળો માહારા તાત; ત્રીજે કોઠે હું રહેવાનો. કબુલ કરો વાત. ॥ ૧૭ ॥ દ્રોણ કહે તું રેહેજે બેટા, ચોથે રહો રાય કરણ; પાંચમે દુરીયોધનતું રેહેજે, આણજે શતરૂનું મરણ. ॥ ૧૮ ॥ છઠે કોઠે શલ્યરાય રેહેજો; સાતમે જેદ્રથ રાય, તવ સરવે

મળી કબુલ કીધું,રેહવાનું કોઠા માંય. ॥ ૧૯ ॥ પછો શકુની મામો બોલ્યો,ગુરૂએ કીધો વીવેક;ઓ દુરીયોધન પાન્ડવ દળમાં,પત્ર લખી ઘો એક,દુરીયોધને પત્ર લખીયો;કુવચનેકુમતી;ઓરે પાન્ડવ યુદ્ધ વીનાતો, અમથી રેહેવાનુ નથી.॥૨૦॥ પણ અરજુન સાથ કોલ કીધો, વઢવું નહી રણથંભ; તે માટે અમે ઉભુ કર્યું છે,કોઠા યુદ્ધ આરંભ. ॥ ૨૧ ॥ તે કોઠામાં આવજો કાલે,સવારે પરવારી; એમ લખીને સાતે કોઠાની, સર્વે બીના ગુજારી. ॥૨૨॥ પછી નીચે એમ લખીયું. છત્રપતી રાજન; આવવું ન હોય તો એમ લખજો,નહી અમે ક્ષત્રી તન. ॥ ૨૩ ॥ એવું લખજો કાંતો આવજો, ખાશો નહી ભુલથાપ; બેમાંથી એક કરો નહીતો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. ॥૨૪॥ એવો પત્ર લખી મોકલીયો, શેવક કેરી સાથ; પાન્ડવ સભા કરી બેઠેલા, ત્યાં દીધો ધર્મને હાથ. ॥ ૨૫ ॥ ધરમે આપ્યો નીકુળજીને,વાંચો મહારા વિર; તે વેળા વન રમવા ગયેલો, અભેમન્યુ રણ ધીર. ॥૨૬॥ ગયેલો ગટોરગછ તેની સાથે, તે નવ જાણે વાત;નીકુળજીએ વાંચવા માંડયો, સભાવીશે સાક્ષાત.॥ ૨૮ ॥ કોઠાયુદ્ધની બીના વાંચી, પડી પેટમાં ફાળ; વાજીંત્ર વાગતાં બંધ કરાવ્યાં, યુધીષ્ટાર ભુપાળ. ॥૨૯॥ શોકમાં પડીયા સહુ સભાસદો, બોલ્યા ધરમરાય; ઓ ભીમ વીરા આ યુદ્ધ કેરી, કોણ જાણે બીનાય. ॥૩૦॥ ભીમ કહે હું જાણતો નથી, દુષ્ટ તેવું યુદ્ધ માગે; શરીરનો કોઠો કે વાવ્યનો કોઠો, કોઠો એનો લાગે. ॥ ૩૧ ॥ એટલે બોલ્યા દ્રુપત રાજા,સાંભળો ધર્મ સુમતી; કોઠાયુદ્ધ સાંભળ્યું છે કાને, પણ હું શીખ્યો નથી. ॥ ૩૨ ॥ ગમે તે કોઇ જાણતું હશે, વાત નથી જરા જુઠી;બાસઠપાનનું બીડુંબનાવો,લે કોઇ સભામાં ઉઠી.॥૩૩॥તવ શેદેવ બાસઠ પાંનનું,બીડુંબનાવ્યું એક;ભરી સભામાં ફેરવ્યું કોઇ, રાખો અમારો ટક. ॥૩૪॥ પણ કોઇએ બીડું નવ લીધું, મુકી દીધુ સભા માંય; તંબુ વીસે સરવે તારૂણી, રડવા લાગી ત્યાંય. ॥ ૩૫ ॥ ધરમને ઝર ઝરીઆ ચાલ્યાં, ભીમના નેત્રમાં નીર; એવે વનમાંથી રમીને આવ્યો,અભેમન્યું રણધીર. ॥૩૬॥પોતાના વાજાં શાંભળ્યાં નહી,મનમાં થયો ઉદાસ;માયાવી વીર વિઘનછે કાંઇ, જૈ કરીયે તપાસ. ॥ ૩૭ ॥ એમ જાણી સભાની પાશે,રથેથી ઉતરીયા; આકુળ વ્યાકુળ થઈ ગયલા, સ્વાસ ભર્યા પરવરીયા. ॥ ૩૮ ॥ સરવેને ઉદાશમ દેખી, માયાવી બેશી ગયો; આઉકાર લેવા અભેમન્યું, સભામાં ઉભો રહ્યો. ॥ ૩૯ ॥ તો પણ આઉકાર એને ન દીધો. બોલાવેલી લાગી તનમાં;એટલે ઘણું ઓછું આવ્યું. અભીમન્યુના મ-

નમાં. ॥ ૪૦ ॥ પીતા માહારો પાતાળ ગયો, તે કોણ દે આઉકાર; એવું વીચારતાં ધરમ સમજ્યા, રીસાઈ જાશે કુંવાર. ॥ ૪૧ ॥ ભીમને કહ્યું ધરમરાયે, વીરા ઉભા થાવો; રાસાળવો પેલો રીસાઈ જાશે, સમજાવી આંહી લાવો ॥ ૪૨ ॥ આંસુ લુચતો ભામ ઉઠયો, બોલ્યો મુખ વચન; આ વેળા શું માન્ય માગો છો, પધારો માહારા તન. ॥ ૪૩ ॥ તાત તારો પાતાળ ગયો છે, જોડે નંદ કીશોર; સોમણુ દીવેલે દીવા વીના, છે અંધારૂ ઘોર. ॥ ૪૪ ॥ દુરીયોધને પત્ર લખ્યો છે, ચલાવિ કબુધ; હરામખોરે ઉભુ કર્યું છે, વઢવાનું કોઠાયુદ્ધ. ॥ ૪૫ ॥ તે કોઠા કોઈ જાણુતા નથી, તે સારૂં બીડુ કીધું; ભરી સભામાં પડી રહયું છે, કોઈ જને નવ લીધું. ॥ ૪૬ ॥ સાંભળીને અભેમાન ચાલ્યો, ખરવણુ બાળ ન ચુકયું; સભાની વચમાં બીડું પડેલું, લેઇને મુખમાં મુકયું. ॥ ૪૭ ॥ છ ભાગનું બીડું પોતે ખાધું, સાતમા ભાગનું નેહ;સરવ સભાને દેખાડીને, ભોમી મુકયું તેહ. ॥ ૪૮ ॥ તે પછી પોતે એવું બોલ્યો, મુજ જનેતાયે જણીયો; તે સમે માતાના ઉદરમાં, છ કોઠા વીઘા ભણીયો. ॥૪૯॥ સાતમો કોઠો કૃષ્ણ મામાએ,ભણાવ્યો નથી મને; તે કોઠો ગમે તે રાખો માંથે; જો કોઇનાથી બને. ॥ ૫૦ ॥ એવું સાંભળી વૃકોદરે, મનમાં કર્યો વીચાર; છાણુ માટીનો ભાગવો કોઠો, તેમાં શી લાગે વાર. ॥ ૫૧ ॥ એવું સમજીને ભીમ ઉઠયો, મનમાં ધરી બહુ રીસ; પાનનો કટકો મોઢમાં મુકયો,સાતમો કોઠો માહારે શીશ.॥૫૨॥ એટલે સરવ સભા હરખાઇ, વગડાવ્યાં નીશાન; બીડુ ચાવતો તંબુમાં ગયો, અરજુનનો સંતાન. ॥ ૫૨ ॥ શુભદ્રા તવ પુછવા લાગી, ઓ માહારા સંતાન; કોઠે જવા બીડુ કોણે લીધું, ગરગડીયાં નીશાન. ॥ ૫૪ ॥ અભેમન્યુ કહે માતા માહરી, સુરાતણુ કામ કીધું; જો મુખ માહારૂં રક્ત થયું છે, યુદ્ધ બીડું મેં લીધું. ॥ ૫૫ ॥ વળણુ ॥ બીડું લીધું મેં માવડી, યુધ્ધે જાવું કાલ; વદે વલ્લભ તે સાંભળી, માતા બની બેહાલ.

કડવું ૨ રાગ સવૈયાનો.

વઇશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણુજનમેજે રાય;વીસ્તારા તુજને સંભળાવું, ચકાવાનો મહીમાય. ॥ ૧ ॥ અભીમન્યુએ માતાને કહ્યું, બીડું બતાવ્યું વદન;તવ તંબુપર કાગ બોલ્યા, માઠા થયા શુકન.॥૨॥ સુભદ્રાનું નેત્ર ફરકયું,પડી પેટમાં ફાળ;યુધ્ધે તુજને જાવા ન દેવું, ઓ-

રે માહારા બાળ. ॥ ૩ ॥ ખેલ લડાવ્યો, કોણે ચડાવ્યો, કરાવી મતી માઠી; શું માહારૂં ઘર ઘાલવા બેઠા, કેહેતી સભામાં નાઠી ॥ ૪ ॥ રૂદીયા-ફાટે તેમ રડે છે, જરાએ ન રહે છાની;સુભદ્રાની નહી જોયેલી; કોઇએ પગની પાહાની. ॥ ૫ ॥ તે નારીએ મરીયાદા મુકી, ચાલી ઉઘાડે શીશ; આંસુડાં છુટે છાતી ટુટે, નાખે કારમી ચીસ. ॥ ૬ ॥ સભામા આવી ક્રોધ ભરેલી. સરવ થયા ઉદાસ; રક્ત લોચનની રામા દેખી, ધરમ પામ્યા ત્રાસ. ॥ ૭ ॥ એવામાં સુભદ્રા બોલી,ઠીકજ ખેલ લડાવ્યો; દીયરને જેઠ ભેગા થઇને, કુંવર માહારો ચઢાવ્યો. ॥ ૮ ॥ એકનું એક છે છોકરૂં માહારે, પીતા એનો પાતાળ; તેથી તમે મરાવી નાંખો, કયાં પેટનું છે બાળ. ॥ ૯ ॥ ધીક્કાર ધરમ જેઠ તમને, શાના તમે સત્યવાદી; પારકાં છોકરાં લડાવી મારો, ભોગવો હોતે ગાદી. ॥ ૧૦ ॥ શેદેવ દીયર ધીક્કાર તમને, ફરોછો ટીપણુ ખોસી; કોઠા વીદ્યા શું જાણુતા ન થી, નામ ધરયુ. શીદ જોશી. ॥૧૧॥ લંગોટી વાળી વન સધારો, શરીરે ભસ્મ ચોળો, વીદ્યા તમારી નાશી ગઇ તે, પોથાં પાણીમાં બોળો. ॥ ૧૨ ॥ નીકુળ દીયર ધીક્કાર તમને, છુટી પડી વરણાગી; છોકરૂ ચડાવી પોતે બેઠા, છેલાઇમાં લાહ્ય લાગી. ॥ ૧૩ ॥ ઓ ભીમસેન જેઠ હોરણી હોડા, આંખેમાં આંજો મેશ; ખાઇ ખાઇ ખાલી દીલ વધારયું, થયા ભાદરવાની ભેંશ. ॥ ૧૪ ॥ ભીમ કહે મુજને નવ કેહેતી, હું છું જવાનો સાથે; મેં માહારા ભાગનો લીધો છે,સાતમો કોઠો માંથે. ॥૧૫॥ એટલે અતી આકળી થઇને, સુભદ્રા વદી વાણ; માહારા છોકરાને સમજાવો નહીતો કાઢીશ પ્રાણ. ॥ ૧૬ ॥ સ્ત્રી હત્યા હું આપીશ તમને, નહી પાડવા દઉં સાંશો; એમ કહી મુસ્તકને કેશે,ઘાલ્યો ગળામાં ફાંસો. ॥૧૭॥ ધરમ રાજા થરથર ધ્રુજ્યા, સાંભળ બાઇ વચન; ધીરજ ધર તું નહી જાય યુધ્ધે, રોકું છું તારો તન. ॥ ૧૮ ॥ એમ કહી અનુચર દોડાવ્યો, તેડાવ્યો અભેમાન; સભામાં બોલાવી ધરમે કહ્યું, સાંભળ તું સંતાન. ॥૧૦॥ તારી મા બહુ કલેશ કરે છે, વીપ્રીત થઇછે મતી; માટે કહુછુ યુધ્ધે જવાનું, દીકરા તારે નથી. ॥ ૨૦ ॥ અભીમન્યુ કહે વડીલ કાકા, બીડુ લીધું મે આપ; જો કાલ યુધ્ધે જાવું નહીતો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. ॥ ૨૧ ॥ માહારી માતાનું પેટ લાજે, લાજે અરજુન તાત; નારીનો સ્વભાવ હોય એવો, છોને રડે મુજ માત. ॥ ૨૨ ॥ કોઇનું કહ્યું નહી માનવાનો, માટે ન કેહેશો અતી; ભરી સભામાં પાન ચાવ્યું છે, કોગળા ચાવ્યા નથી. ॥ ૨૩ ॥ એમ કહીને કુંવર નાઠો, પો-

તાને તંબુ જાય; શુભદ્રા કહે જેઠ હમારા, હવે વલે શી થાય. ॥ ૨૪ ॥
એટલે શેદેવ પ્રત્યે બોલ્યા, પોતે ધરમ રાય; ત્રીકાળ જ્ઞાની વીદ્વાન જો
શી બતાવો કાંક ઉપાય. ॥ ૨૫ ॥ શેદેવ કહે સાંભળો વીરા, જો ભાગ-
ળું હોય દુઃખ; તો એની નારીને તેડાવો, દેખાડો ઓત્રાનું મુખ ॥ ૨૬ ॥
ઓત્રાનું એ મોઢું જોશે તો, નહી નીકળે ઘર બાહાર; માટે જેમ તેમ કરી
તેડાવો, આત્રા એની નાર. ॥ ૨૭ ॥ ખાધેલું બીડું ગળી જવાનો, નહી
લે યુદ્ધનું નામ; તે માટે બીજુ બધુ મુકીને, પેહેલું કરો એ કામ. ॥ ૨૮ ॥
ધરમ કહે શેદેવ વીરા, તમે બતાવ્યું એમ; પણ સત જોજન વૈરાટ નગ-
રી, તેથી આવી શકે કેમ. ॥ ૨૯ ॥ જતાં આવતાં આઠસેં ગાઉ, તેડાવ-
વી કેમ ફાવે; એકજ રાતમાં જનારો જૈને, શી રીતે તેડી આવે ॥ ૩૦ ॥
શેદેવ કહે વડીલ વીરા, શા સારૂ ગભરાવો, સાંડ સપાટે જઇન આવે રાયકા
લોક તેડાવો. ॥ ૩૧ ॥ એટલે આગના ધરમે કીધી, ઉઠો માહારા છડા-
દાર; તમે જાવો રાયકાને લાવો, જરા ન લાગે વાર. ॥ ૩૨ ॥ એટલે
દશ વીસ દાસ ઉઠયા, રાયકા શોધવા સાર; સોધતાં સોધતાં હાથ આ-
વ્યા, પંકાતા રાયકા ચાર. ॥ ૩૩ ॥ રાજો કાજો રૂપો રત્નો, એવાં ચા-
રના નામ; તેમને તેડી શેવક આવ્યા, જ્યાંછે સભાનો ઠામ. ॥ ૩૪ ॥ બા-
રણે ઉભા રાખી સભામાં, ગયો છડીદાર એક; ધર્મને કહ્યું ચાર જણ
આવ્યા, લાવ્યા કરી વીવેક ॥ ૩૫ ॥ એટલે બોલ્યા ધરમ રાજા, સાંભળો
માહારા દાસ; વારા ફરતી એકેક જણને, મોકલો માહારી પાસ ॥ ૩૬ ॥
તવ છડીદાર બારણે ગયો, રાયકા ઉભા જયાય; તેમાંથી રાજા રઇકાને
કહ્યું, જાતું સભાની માંય. ॥ ૩૭ ॥ વળણ ॥ જાતું સભામાં રાયકા
તેડે છે રાજન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સુણજો શ્રોતા જન.

કડવું ૫ રાગ થેકાવળી.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેજે રાયરે; વીસ્તારી તુજ-
ને સંભળાવું, ચક્રાવાનો મહીમાય; ॥ ૧ ॥ રાજા રઇકાને આગના આ-
પી, જા તું સભામાં સારરે; તવ હરખીને ગયો સભામાં, ક્ષણુ ન લાગી
વારરે. ॥ ૨ ॥ ધર્મના સનમુખ આવી ઉભો. પેહેલો કર્યો જુહારરે; મુજ
હરખું કાંઇ કામ બતાવો, રાજાજી હું તૈયારરે ॥૩॥ ધરમ કહે રાજા રાયકા
વઇરાટ નગ્રે જાવોરે; અભીમન્યુની નારીને તેડી, કહોભાઇ કયારે આવોરે
॥ ૪ ॥ એટલે રાજો રાયકો બોલ્યા, હું હત્યારે જાવું રે; ઓતરા રાણીને
તેડીને હું, કાલે હાંઝે આવું રે. ॥૫॥ સુભદ્રા કહે એ નહી કામનો, કાઢી મુકો

બાહારરે; એટલે છડીદારોએ કાઢયો, ક્ષણુ ન લાગી વારરે ॥ ૬ ॥ એટલે આવ્યો કાનો રઈકો, એણે કર્યો પરણામરે; હુંહે રાઝાજી, હુંહે રાઝાજી હુરે પડયું હે કામરે ॥૭॥ ધરમ કહે કાજા રૈકા, વઈરાટ નગ્રે જાવોરે, ઓત્રા રાણીને તેડીને ભૈયું કહો કયારે તમો આવોરે. ॥૮॥ એટલે કાજો રાયકો બોલ્યો, હું હત્યારે ઝાવુંરે, ઓત્રા વહુને તેડાને કાલ, ત્રીજે પોહોરે આવુંરે. ॥ ૯ ॥ શુભદ્રા કહે ગો નહી કામનો. કાહાડી મુકો બાહારરે; તવ છડાદારે ઝાલ્યું પાંગોહું, ધપ્પા માર્યા બે ચારરે. ॥ ૧૦ ॥ એટલે આવ્યો રૂપો રૈકો, એણે કરયો જુહારરે; મુજ હરખું કાંઈ કામ બતાવો, કરવા હું તૈયારરે ॥૧૧॥ ધરમ કહે રૂપા રૈકા, વૈરાટ નગરી જાવોરે; આપણી ઓત્રા વહુને તેડી, કહો ભાઈ કયારે આવોરે. ॥ ૧૨ ॥ એટલે બોલ્યો રૂપોરૈકો, હાંઢય લેઇ હું ઝાવુંરે; તમારી ઓત્રા વહુને તેડીને, કાલે મધ્યાને આવુંરે. ॥ ૧૩ ॥ શુભદ્રા કહે મધ્યાન સુધી, કેમ રહે કુંવારરે; મારા રડયાને ધકકે મારી, કાઢી મુકો બાહારરે. ॥૧૪॥ તવ છડીદારે બારણે કાઢયો, જુઓ સભાનો સાથરે; એટલે આવ્યો રતનો રાઈકો, હુકો ગ્રહ્યોછે હાથરે. ॥૧૫॥ હાથમાં સોનાના સાંકળાં છે, મંડીલ બાંધ્યું શીશરે; આખ તણાતી મુછ મરડતો; આવ્યો ધોળે દીશરે. ॥૧૬॥ ધર્મ સનમુખ જૈને ઉભો, પેહેલો કર્યો પરાણામરે; હુંહે રાઝાજીહુંહે રાઝાજી, હુરે પડયુંહે કામરે. ॥૧૭॥ ધરમ કહે રત્ના રૈકા, વૈરાટ નગ્રે જાવોરે; ઓત્રા વહુને તેડીને ભૈ, કોહો તમે કયારે આવોરે. ॥૧૮॥ રત્નો રૈકો એમજ બોલ્યો, હું હત્યારે ઝાવુંરે; ઓત્રા વહુને તેડીને કાલે, પોહોર દીવશમાં આવુંરે. ॥૧૯॥ પવન ગમની હાંઢયસે મારે, કંઠે ઘુઘર માળરે; હુલાળી આકાશ ચઢેને પાણી પીએ પાતાળરે. ॥૩૦॥ શુભદ્રા કહે પોંહોર લગીતો, કરીશ કુંવરને વાર રે; જો વીરા વાયદો જુઠો ન પડે, લે મોતીનો હાર રે. ॥૨૧॥ કયાં છે તારી પવન ગમની, બોલ્યામાં પડશે ફેરરે; હવે દીવશ રહ્યો નથી, સુરજ બેસશે મેર રે. ॥૨૨॥ એટલે બોલ્યો રતનો રાઇકો, ઘેર જઇને લાવુંરે; પત્ર લખીને ત્યાર કરોહું, એટલી વારમાં આવુંરે. ॥ ૨૩ ॥ પોહોર દિવસનું સાટું કર્યું છે, તેડી લાવું તમ ઠામરે; સુર્યના ઉદય પેહેલો આવું, તો રતનો મુજ નામ રે. ॥૨૪॥ એવું સાંભળી સુભદ્રાને, વળીઓ મન આરામ રે; સુર્યના ઉદય પેહેલો આવે તો; આપું દસવીશ ગામ રે. ॥૨૫॥ એટલે ચાલ્યો રતનો રૈકો, ગયો પોતાને ઘેરરે; સળેકડી સરખી સાંડ છોડી, લાવ્યો આનંદ ભેર રે. ॥ ૨૬ ॥ શરીરે લાંબીને ઉંચી, હાડકાંનો છે માળો રે; સુભદ્રા કહે આ સાંડ લેઈ, શું તું જવા વાળો રે.

॥ ૨૭ ॥ રૈકો કહે તું ધીરજ ધરજે,ઓરે માહારિ બેહેન રે;એ સાંડ સરખી ન મળે બીજી;નહી જવા દેઉ એન રે.॥૨૮॥ધરમ રાયે પત્ર લખાવ્યો, બીના લખી તે માંઇરે;ઓ ઓત્રા વહુ કોગળો જળનો, આવીને કરજો હાઇરે. ૨૯॥ એમ લખાવીને સહી કીધી, ધર્મ વૈરાટ રાયરે; રત્નાને કર પત્રજ આપી,કહ્યું કે થા વીદાય રે. ॥૩૦॥ એવે દાંનમણી મેર બેઠો, સાંઢે થયો સવાર રે,આવીશ વેહેલો કહીને હંકારી;વાયુ વેગે તે વાર રે. ॥૩૧॥ સુર સપાટે જાય ઝપાટે,લાંબી છલંગો ભરતીરે; પવન ગમની પવન પેરે, ભોમીનું ગમન કરતી રે. ॥ ૩૨ ॥ વૈરાટ નગ્રમાં ઓત્રા કુંવરી, સુદ્રષ્ણા એની માત રે; મોહોલ વીશે શયન કર્યું છે, પેહેલા ચોઘડીઆની રાત રે. ॥ ૩૩ ॥ તે સમે ઓત્રાને સ્વપન આવ્યું, ઝબકીને એ જાગીરે; સુદ્રસ્ણાને બહાજી પડી, રડીને કેહેવા લાગીરે. ॥ ૩૪ ॥ વળણ. ॥ ઝબકી જાગી કુંવરી, કરતી આંસુ પોતરે; વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, કહે સપનાની વાતરે.

કડવું ૬ રાગ હાલાવરી.

ઓ મા પેહેલા ચોઘડીયાની રાતરે,સપનું લાગ્યું ઓ માહારી માતરે; મને અઘોર સપન આવીયાં રે, ઓ હોહોહો રે.॥ટેક.॥ ઓ મા હું અને માહારો નાથરે,બેઉ વનમાં નીકળીયાં સાથરે ॥ એવું વન નોહોતું જોયું કદી રે, જાતાં જાતાં આવી એક નદી રે. ॥ અમે નદીના નીરમાં પેઠાંરે, નરનારી નૌકામાં બેઠાં રે. અડધી નદીયે ગયાં પાપ જાગ્યું રે, ઉંડા જળમાં એ નૌકુ ભાગ્યું રે. ॥ તેથી તણાયો મુજ ભરતાર રે, હું તો તરીને નીકળી બહાર રે. ॥જળમાં બુડી મુઓ મુજ નાથ રે, માહારે હેવાતણ ન રહ્યું હાથ રે. ॥ મુને એવાં સપન આવીયાં રે, ઓ હો હો હોરે. ॥ માયે કહ્યું દીકરી રહે છાની રે,તારી રક્ષા કરે મા ભવાનીરે. તારૂ સપનું સમુદર બેટ રે, પડજો ઘોજારી રાંડને પેટ રે ॥ તારૂ સમણુ સુકે લાકડેરે, ઓ હો હો હો રે. ॥ વળણ. ॥ એમ કહી સયન કરાવીયું, બીજું ચોઘડીયું થાય; વદે વલ્લભ રડીને કહ્યું, સાંભળ તું મુજ માંય. ॥

કડવું ૭ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા બીજા ચોઘડીયાનિ રાત રે, સમણુ લાગ્યું ઓ મહારી માતરે ॥ મને અઘોર સ્વપન આવીયાં રે, આ હો હો હેરે ॥ ટેક ॥ ઓ

મા હું. અને માહારો કંથ રે,અમો નીકળીયા વન પંથ રે. માહારા કંથે મને તરછોડી રે,તોહ્યે પુઠે પડી કર જોડી રે. એવે સળગતો દવ આવ્યો રે, તેમાં સ્વામીએ દેહ જંપાવ્યો રે, તેમાં બળી ગયો મુજ નાથરે, જાણે ઉતર્યું હેવાતણ હાથ રે. ॥ મુને એવાં સ્વપન આવીયાં રે, હો હોહો હો રે. ॥ માયે કહ્યું દીકરી રહે છાની રે. તારી રક્ષા કરે મા ભવાનીરે, તારૂ સમણુ જેની રૂદે ઝેર રે, પડજો બ્રહ્મ નીંદાળાને ઘેરરે. ॥તારૂ સમણું વિશ્વાસ ઘાતીનેરે,ઓ હો હો હો રે. ॥ વળણુ ॥ એમ સમજાવી દીકરી, કરાવીયું સયન; ત્રીજે ચોઘડીએ જાગીને, કરતી બહુ રૂદન.

કડવું ૮ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા ત્રીજા ચોઘડીયાની રાત રે,સમણું લાગ્યું ઓ માહારી માત રે,મુને નઠારાં સપન આવીયાં રે,ઓ હો હો હો રે.॥ માતા મુજ નાથ બનીયો કેવો રે, જાણે ભુતના ભાઇના જેવો રે. થયો પાડા ઉપર સ્વાર રે, કોટે પેહેર્યો કરેણાના હાર રે, અંગે લોહ તણા સણુગાર રે,માંથે શઘડીમાં ધીખે અંગાર રે, ગળે મનુશ મુસ્તકની માળા રે, મોઢે રૂધીરના ઓઘરાળા રે,એ તો દક્ષીણ દીશામાં જાય રે,ઠીબમાં ખીર રોટલી ખાય રે. આગળ ભુત ને ભૈરવ નાચેરે, વળી વંતરી ચુડેલ જાચે રે, માંથે સમળી સીચાણા ભમે રે, તે તો તારા જમાત્રને ગમે રે. ॥ એવાં ભયંકર સ્વપ્ન આવીઆંરે, ઓહો હો હો હોરે; ॥ માયે કહ્યું દીકરી રહે છાની રે, તારી રક્ષા કરે મા ભવાની રે, તારૂં સમણુ સમુદર બેટ રે, પડજો ઘોજારી રાંડને પેટ રે, ॥ તારૂ સમણુ સુકે લાકડે રે ઓ હો હો હો રે. ॥વળણુ.॥ એમ કહી સયન કરાવીયું,ચોથે ચોઘડીયું થાય; વદે વલ્લભ કહ્યું જાગીને, સાંભળ તું મુજ માય. ॥

કડવું ૯ રાગ ઊપરનો.

ઓ મા ચોથા ચોઘડીયાની રાત રે,સમણું લાગ્યું ઓ માહારી મતરે; મને સાચાં સપન આવીયાં રે,ઓ હો હો હો રે. ॥ માહારો સસરો ગયા પાતાળ રે;સાથે મામાજી શ્રીગોપાળરે,રડયા કૌરવ કેડે મચીયારે, દ્રોણ ગુરૂએ કોઠા રચીયારે. માહારા કાકાજીએ બીડુ ક્રીધુરે,તે તો તારા જમાત્રે લીધું રે, તેથી મુજ સાસુ આણું કાહાવે રે, મને રાયકોજી તે

ડવા આવેરે, મને એવાં સ્વપન આવીયાં રે.ઓ હો હો હોરે ॥ વળણુ ॥ માતા કહે સુણુ દીકરી, જાણે છે સહુ લોક; સમાં જુઠાં જાણજે, જે દીઠું તે ફોક. ॥ દોહરો—સપ્ને દીઠું સંપજે, મન ચીતવ્યું જો થાય; જળથી માંખણુ નીકળે, તો કોણુ લુખુ ખાય. ॥

——×o×——

કડવું ૧૦ રાગ ઢળકતા દોહરાની છાલ.

સમણાં સાચાં નોહ્ય રે ઓ દીકરી, સમણાં સાચાં નાહોય, ॥ટેક॥ સમણામાં એક વાંઝીઓ તે,પુત્ર પામ્યો રસાળરે. ઘોડીયું બાંધ્યું ઘોજારમાને, પારણું ઝુલે પરસાળરે. હાલો હાલો કહીને હીંચોળે, થયો પ્રાત સકાળ રે; જાગીને જોવા જાય તો, કોનું લાવે બાળ રે. ॥સમણાં સાચાં નોહ્યરે ઓ દીકરી, સમણાં સાચાં નાહોયરે. ॥૧॥ સમણામાં એક બોબડો તે, બહુ ભણ્યો વીદ્યાય રે; જાગી ભણવા ગયો તો, મોહોઢે નવ બોલાય રે ॥ સમણાં સાચાં નોહ્ય રે ॥ ઓ દીકરી, સમણાં સાચાં ના હોયરે. ॥ ૨ ॥ સમણામાં એક કુંવારો તે, કન્યા પરણ્યો બહુ રે, જાગીને ઘરમાં જોવા જાય તો, દીઠી બાપની વહુરે. ॥ સમણાં સાચાં નો હોય રે ઓ દાકરી, સમણાં સચાં ના હોયરે. ॥ ૩ ॥ સમણામાં એક નીરધનીયો તે, દ્રવ્ય પામ્યો અપારરે; દેશ પ્રદેશ હુંડીયો ચાલી, ઘેર ગુમાસ્તા એક હજાર રે; આબરૂ ઇજ્જત ઘણી વધીને, વધ્યો જગતમાં ટેક રે; જાગીને ઘરમાં જાય જોવા તો ન મળે કોડી એક રે. ॥ સમણા સચાં નોહોય રે ઓ દીકરી, સમણાં સાચા ના હોય રે. ॥ વળણુ. ॥ સપનાં સાચા હોય નહી, ઓરે માહારી તન; બેશ મુજ સાથે વાતમાં, કરતી નહી સહયન. ॥

——❧——

કડવું ૧૧ રાગ ચોપાઇનો.

બોલ્યા વૈસમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; બેઠી ઓત્રાને એની માત- કરે બીજી ત્રીજી બહુ વાત. ॥ ૧ ॥ એવે રાત ગઇ દોઢ પોહોર, આવ્યો રાયકો નગ્રને ઠોર; ઠોકયો દરવાજામાં ભાલો, અલ્યા દરવાન ખબર આલો. ॥ ૩ ॥ આવ્યો કુરૂક્ષેત્રથી હું તો, દરવાજા ઉઘેડી દે તું તો; તવ દરવાન ઉભો થયો, કુંચી દરવાજાની લેવા ગયો. ॥ ૩ ॥ ગયો દોડતો રાજભોવન. પાટો કાહાડીને કહ્યું વચનઃઆપો કુંચી કોઇ

જન આવ્યો, કુરૂક્ષેત્રથી પત્રજ લાવ્યો. ॥ ૪ ॥ ઓત્રા બેહેનને તડવા સારૂં, તેથી મન ગભરાયું માહારૂં;સાંભળ્યું સુદ્રષ્ણાએ એમ,દીકરીનું ખોટું કહ્યું કેમ. ॥ ૫ ॥ એનું બોલવું ભાસ્યું કાચું, પણ છેવટ પડીયું સાચું; એમ જાણીને મુરછા ચડી, એતો બે શુધ થઇને પડી. ॥ ૬ ॥ તવ ઓત્રાને ચીંતા વ્યાપી, દરવાજાની કુંચી આપી;જઇ દરવાને ઉઘાડયાં દ્વાર, આવ્યો રાયકો તેણીવાર. ॥ ૭ ॥ પોત વેરાટનગ્રમાં પેઠો, રહયો છે સાંડચ ઉપર બેઠો; પત્ર આપ્યો ઓત્રાને હાથ, બાઇ ચાલો તમો મુજ સાથ. ॥ ૮ ॥ તવ ઓત્રારાણી ગઇ ઘરમાં, એને ફાળ પડી છે ઉદરમાં; જઇ ઉઠાડી પોતાની માત, પત્ર વંચાવીને કહી વાત ॥ ૯ ॥ તું તો સાંભળ માહારી માય, મુને કરી દે તું વીદાય; બોલી સુદ્રષ્ણા મુખ એમ,મત્સ્ય રાત્રીએ મોકલું કેમ. ॥ ૧૦ ॥ દીકરી રાતે આણાં આવ્યાં, એવા કરમ કઠોરાં કાહાવ્યા, એ છે અણુઘટતું તે તપાસો, કરૂં રાતે શું સાસરવાસો. ॥ ૧૧ ॥ બોલી ઓત્રા રાણી મુખ વાણી, માતા કેમ ભુલે છે જાણી, જો જીવશે તુજ જમાત્ર; તો તો પુંજજે પુજનીક પાત્ર. ॥ ૧૨ ॥ જેવું હેત છે તેવું ધરજે, ઘણા દાહાડા સાસરવાસો કરજે; કાંઈ કરીશ નહી કલપાન્ત, તારા મનમાં તુ ધર શાન્ત. ॥ ૧૩ ॥ રાખી ડાહાપણ આપ્ય વીદાય, એટલું માગુંછું ગાય; બોલી સુદ્રષ્ણા સુભમતી, રાતે મોકલવાની નથી. ॥ ૨૪ ॥ વરણ. ॥ રાતે ન મોકલું દીકરી, થાશે થવાકાળ; કુંવરીને વલ્લભ કહે, પડી પેટમા ફાળ.

કડવું ૧૨. રાગ સવઇયાનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું ચક્રાવાની કથાય. ॥ ૧ ॥ ઓત્રા બોલી ઓરે જનેતા, કાંઇ કરી લે વીચાર; તારો મુમત ઝાલીને માહારો, બગાડે છે અવતાર.॥૨॥ સાસરે મોકલતાં શું માઠું, મુમત ઝાલોછો આડા; સારૂં હોય તો સાસરવાસો, કરજે ઘણા છે દાહાડા. ॥ ૩ ॥ પુત્રીને સાસરે મોકલતાં, જનેતા જણાવે લાડ;મોકલે નહીને સમીપ રાખે, તે બુદ્ધીનો બીગાડ. ॥૪॥ કેહેશે કે મારે પેટે સમાઇ, હાંલ્લે સમાશે તેહ; ધીક્કાર એવી કામનીને, દીકરીનું ઇછે ન એહ.॥૫॥દિકરી સાસરે સંચરે તવ,વળાવવાને જાય; મીઠું બોલી પુત્રી રડાવે, રડવા લાગે માય. ॥૬॥ રડતી જાય તે ખબર મુઆની, લઇને આવે ઘેર; સપુત હોય તો કલેશ ન કરે,સમજે સંસાર

પેર.॥ ૭ ॥ એમ કહી માને સમજાવી, તવ બોલી મુખ રાણી; થાય તેવો કરૂ સાસરવાસો, પ્રથમ આણું જાણી, ॥ ૮ ॥ પોતાના છડીદારને કહ્યું, વેહેપારી તેડવા જાઓ; કાપડીયા સરઇઆ ચુડઘર,તેને બોલાવી લાવો. ॥૯॥ તવ છડીદાર તેડવા ગયા,વેહેપારીને બોલાવ્યા; કાપડ લેઇને કાપડીઆ, કપુરચંદજી આવ્યા ॥૧૦॥ સરઇયા સરૂપચંદ આવ્યા, ચુડગર ચતુરચંદ; રાણીના મેહેલમાં જઇ બેઠા, મનમાં અતી આનંદ ॥૧૧॥ સુદ્રષ્ણા કહે માલ કહાડી, કીમ્મત તેની આપો ;ઓત્રા બેહેનને સાસરે જાવું, શુકનનું સારૂ આપો ॥૧૨॥ તવ કાપડીયા કપુરચંદે, કાપડ કાડવા માંડયો; મોઢે વીખાણે માલ પોતાનો; કાળાં ગજકણુ કાહાડયાં. ॥ ૧૩ ॥ પ્રથમ શુકન માઠા બતાવ્યા,કીધો રાણી તીછકાર; તવ દાસોએ ધપ્પા મારી,કાહાડી મુકયો બાહાર.॥૧૪॥ સરૂપચંદ સરઇયાએ સારૂ,કંકુ કાઢવા માંડયું;ઉંધમાં ને ઉંધમા ડબો ઉગેડયો,તેમાંથી કાજળ કાહાડયું. ॥ ૧૫ ॥ શેવક તેને મારવા લાગ્યા. કાડતાં ન ધરી સર્મ; ઓત્રાએ વચમા પડી છોડાવ્યો,એસહુ માહારૂં કર્મ. ॥૧૬॥ મુજ ભવીશમાં થવાનું જેવું,તેવુ નીકળે બાહાર, તેમા એ શું કરે બીચારા; મીથ્યા મારો છો માર. ॥ ૧૭ ॥ તવ ચતુરચંદ ચુડઘર બોલ્યા, કોણ હતું નાહાનું છૈયું; શુકનમાં સારોમાલ દેવો, શું ફુટી ગયુંહૈયું- ॥ ૧૮ ॥ એ બે વેહેપારી મુરખ જેવા, લ્યો હું શુકન થાપુ. બેહેનનું અખંડ હેતાવણુ રે,રાતો ચુલ્લો આપું ॥ ૧૯ ॥ એમ કહીને કોથળામાંથી; કાહાડે ચુડા રૂપાળા;કાહાડતામાં પ્રથમ પેહેલા,નીકળ્યાં બલ્લીયાં કાળાં. ॥૨૦॥ તવ તેને પણ પરસાદ મળીયો, નાશી ગયો બેહાલ; ઘેર જઇને ત્રઇણે વેહેપારી,સારો લી આવ્યા માલ. ॥૩૧॥ તે લાવી ઓત્રાને આપ્યો, ગાંસડી બાંધી તાંણી; ઓત્રાએ પોતાની માને કહ્યુ,આગનાદો હેત આણી.॥૨૨॥ સુદ્રષ્ણા કહે દીકરી માહારી , તુને જવાનો પ્રેમ; પણ મધ્યરાતે આણુ આવ્યું, જવોજીભે કહું કેમ. ॥ ૨૩ ॥ એમ કહી ઓત્રાને લીધી,ચાંપી રૂદીયા સાથ;ઓ લાડકડી કેમ જવાદો, કહી રડે રૂદીયા ફાટ. ॥૨૪॥ ઓત્રાએ કહ્યુ ઓરે જનેતા, સીદ કરે મને વાર; માહારેને મારાકંથને વીયોગી, છ છ ગયા અવતાર. ॥ ૨૫ ॥ સાતમો જનમ આછે હમારો, ઓરે માહારી માત; રાણી કહે તને શાથી સુજ્યું, તે કહે મુને વાત. ॥ ૨૬ ॥ ઓત્રા કહે આજ સુજી આવ્યુછે, ઇશ્વરની ઇચ્છાય; સુદ્રષ્ણા કહે સંભળાવ્ય મુને, પછી કરૂ વીદાય. ॥ ૨૭ ॥ ઓત્રા કહે મુનેવાર થાશે, તો જાતાં વહાણું વાહાશે; હઠીલો

છે જમાત્ર તારો, જુદ્ધ કરવાને જાશે. ॥ ૨૮ ॥ સુદ્રષ્ણા કહે સુધે જસે. ને કદાપી વીધન થાશે; તો તેનો ઉપાય બતાવું,આવેલું સંકટ જાશે. ॥૨૯॥ આપણે સાતમે માળ પેટીમા,અમરકુપો એક;તે લેઇ જા તું તારી સાથે, સાચવજે વીવેક ॥૩૦॥ તુજ પતી પડયો હોય ભોમી, તોપણ અમર પાજે; મર્ણ પામેલો સજીવન થાશે, ગોવીંદ ગુણ ગાજે. ॥૩૧॥ ઓત્રા રાણી સાતમે માળે, લેવાને ગઇ સાર; પેટીમાંથી કુપ્પો લીધો, જાણ્યું જુગદાધાર ॥ ૩૨ ॥ પાતાળમા પોઢયા છે પ્રભુજી, પેટમાં પડી ફાળ; પથારીમાંબેઠા થયા, પોતે શ્રી ગોપાળ. ॥ ૩૩ ॥ ભાણેજને મરાવવા માટે. પ્રેરક કેમ જાય ચુકી; ઓત્રા અમર લેઇ ઉતરે નીચી, તેને તરશા મુકી. ॥ ૩૪ ॥ તેવીજ ઓત્રા ઝટપટ નાઠી, દોડીને કામ કીધું- કુપો મુકયો પાણીઆરામા, પછી પાણી લેઇ પીધું, ॥ ૩૫ ॥ પાણી પીતામા મુકી ભુલવણી, ભુલીને ઉતરી હેઠી; પોતાની સુદ્રષ્ણા માતાને, અવતાર કહેવા બેઠી. ॥૩૬॥ એવે પાતાળમાંથી નીકળીયા. વિશ્વતણા જે ભુપ; અદર્શ થૈને મેહેલમા આવ્યા, ધરી ઉંદરનું રૂપ ॥૩૭॥ ઉંદર રૂપે અલબેલાયે, કપટ કેવું કીધું; કુપ્પાને વાંકો વાળીને, અમ્રર જળ બધું પીધુ ॥૩૮॥ કુપ્પાને પછી ફોડી નાખ્યો. પોતે શ્રી ગોપાળ; કટકે કટકા ચાચમા ઘાલી, પરવરીયા પાતાળ. ॥ ૩૦ ॥ તે વારતા કોઇ જાણતું નથી, ન જાણે પુત્રી માત; પોતાના છ અવતારોની, કહેવા માંડી વાત. ॥ ૪૦ ॥ વળણ ॥ ઓત્રા કહે છે માતયે, પોતાના અવતાર; વદે વલ્લભ સોતાજનો સમચે જુગદાધાર.

કડવું ૧૩ રાગ બીહાવર.

ઓ મા પેહેલેને અવતાર અવતરી મા હું રાજાની કુંવરી નીધાનરે; ઓ મા અભેમન્યુ તો અવતર્યો માતા, બ્રાહ્મણનો સંતાનરે. ॥૧॥ નાહાના ઉમરમા એ ભણ્યો ગણ્યો મા, ઘેર ઘેર નવ જાયેરે; માહરા બાપની સભામા આવીને,કથા વારતા વાંચેરે. ॥૨॥ તેથી કરી મને મોહ લાગ્યો મા. કહાવ્યું મેં દાસીની સાથરે;કેહેવરાવ્યુ કેરાજાનીકુંવરી, ઝાલવા ઇછે તુજ હાથ રે. ॥૩॥ તવ તે બ્રાહ્મણે મુજને કહાવ્યું કે, ખોટાં ન કરીએ ચેન રે;ઓ બાઇ હું તારો ધર્મનો બંધુને, તું માહારી ધર્મની બેન રે. ॥ ૪ ॥ એ મા તેથી મુને હઠ ભરાણી, જાણ્યું કે ધાર્યું કરવું રે;એનું બોલ્યું એના મોહોમાં રહેને, માહારે એની સંગ વરવું રે॥૫॥

એમ જાણી મે માહારા પીતાને માંડીને, કહી વાત રે; કહ્યું કે બીજા મહારે બાપને બંધવા તે, પરણાવો પ્રીતમની સાથ રે. ॥ ૬ ॥ તવ મુજ તાને એને તેડાવ્યો ને, સમજાવ્યો અપરંમપાર રે; તો પણ બ્રાહ્મણ સમજ્યો નહી ત્યારે, પરણાવ્યો બળાતકાર રે. ॥૭॥ પછી રેહેવાને મેહેલજ આપ્યો, રહ્યાં અમે નરનારી રે; પણ મુજ સાથે બોલેચાલે નહી, વાત ન સાંભળે માહારી રે, ॥૮ ॥ માહારૂં આપ્યું જળ પીયે નહી ને, માહારૂં રાંધ્યું નવ ખાયરે; માહારાથી આઘો ને આઘો ફરે એ, મન માહારૂં મુઝાયરે. ॥ ૯ ॥ તેથી મેં વીપ્રનો કેડો લીધો ને, પડવા ન દીધો સાંશોરે, એટલે બ્રાહ્મણે અકળાઇ ઓરડામાં; ગળે ઘાલ્યો ફાંસો રે. ॥ ૧૦ ॥ ફાંસો ખાઇને દેહત્યાગ કીધો, કીધો મેં વિચાર રે; જાણ્યું કે માહારે જીવી શું કરવું, વ્યર્થ ગયો અવતાર રે. ॥ ૧૧ ॥ મેં મરતાં માગ્યું ઇશ્વર પાસે, વીપ્ર ચાહના માહારી કરજો રે; હવેને અવતારે એના પેહેલાં, હું આપઘાત કરી મરજોરે. ॥ ૧૨ ॥ એમ કહીને મેં દેહ પાડયો, ત્યાગ થયો મુજ પ્રાણ રે; એ રિતે બે મરણ પામ્યાં, થઇ બે જીવની હાણરે. ॥ ૧૩ ॥ તું તો સાંભળ માહારી માયરે, માહારૂ પાપે હેવતણ જાય રે; એવાં પાપે હેવાતણ જાય રે, માહારો પહેલો અવતાર પુરો થાય રે. ॥૧૪॥ વલણ ॥ પહેલો અવતાર પુરણ હવો, સાંભળ માહારી માત; વદે વલ્લભ કહે છે ફરી, બીજા જનમની વાત.

કડવું ૧૪ રાગ ઉપરનો

ઓ મા બીજેને અવતાર અવતરી મા હું, માળણની કુંવારરે; ઓ મા અભેમન્યુ પુત્ર થઇ અવતરીયો, પોતે રાજ દરબાર રે. ॥ ૧ ॥ તેની સભામાં પુષ્પ મુકવા જતો તો, હરનીશ મારો તાતરે; તે મુજતાતને તાવ આવ્યો તે, મુજને મોકલી મહારી માત રે ॥૨॥ મેં જઇ સભામાં પુષ્પ મુકયાં,નહી સભાને ધ્રાણરે;ત્યાં મુને જોઇને રાજ્ય કુંવરને, લાગ્યો મુજપર મોહરે. ॥ ૩ ॥શેવક સાથે કુંવરે કહાવ્યું, હું તુજપર છું મગ્નરે; તારા બાપની અપાવું આગના, કર મુજ સાથ લગ્નરે, ॥ ૪ ॥ ઓ મા મુજને અવળું સુજ્યું તે, કહાવ્યું શેવક સાથરે; કેવરાવ્યુ કે હું તુજ ભગની, અને તું મારો ભ્રાત રે, એક દહાડો બાગમાં પુષ્પ લેતીતી, ત્યાં આવી કુંવરે રોકી રે. ॥ ૬ ॥ તેથી મેં જાણ્યું મા-

હારી આબરૂ લેશે, થાશે ઇજ્જતની હાણુ રે; એવું સમજીને પડી કુવા માં કહાડયો મેં માહારો પ્રાણુરે. ॥૭॥ તે જોઈ કુંવર થરથર ધરૂજ્યો. જાણ્યું જીવીનેસું કરૂં રે; માહારે માટે મુઇ માળીની પુત્રી તે, હું પણ સાથે મરૂં રે. ॥૮॥ એમ જાણીને રાજ્ય કુંવર એ, પડીયો કુઆ માંયરે; એ રીતે બંનેનો દેહ છુટયો, જળમાં જંપાયાં ત્યાંયરે. ॥૯॥ તુતો સાંભળ માહરી માયરે. માહરા પાપે હેવાતણુ જાયરે; મારા પાપે હેવા તણુ જાયરે, માહારે બીજો અવતાર પુરો થાયરે. ॥ ૧૦ ॥ વળણુ ॥ એમ અવતાર બીજો ગયો. સાભળ માહારી માત; વદે વલ્લભ કહેછે ફરી, ત્રીજા જનમની વાત,

કડવું ૧૫ રંગ ઉપરનો

એ મા ત્રીજેને અવતાર અવતરિયાં અમે. મેના પોપટ અવતારરે; એક નદીની ઘોઘમાં રેહેતાં, પાસે ને પાસે સારરે. ॥ ૧ ॥ માહારાં મા-બાપને પારધીએ આવી, જાળ નાંખીને ઝાલ્યાં રે; એટલે અમે બેઉ ત્રાસજ પામી, ઉડીને ભેળા ચાલ્યાં રે. ॥ ૨ ॥ વનમાં જતાં બેઉ વખુટાં પડીયાં તે, હું એક નગ્રમાં પેઠીરે; એક ગુણકાની બાહારીને હેઠે, બોલતી બોલતી બેઠીરે, ॥૩॥ ગુણકાને માહારૂં બોલ્યું બહુ મીઠુ લાગ્યું તે; વસ્ત્ર નાંખી મુને ઝાલીરે; પાળવા પોસવા પાસેજ રાખવા, પાંજરામાં મને ઘાલીરે, ॥૪॥ પોપટ માહારો વનમાં ભટકતો, ખાતો પક્ષીઓનો મારરે; ઘણે દહાડે આવ્યો માહારા નગરમાં, ટાઉકો સાંભળ્યો માહરો સાર રે. ॥ ૫ ॥ મુજને સોધતો સોધતો આવ્યો એ, ગુણકાના ઘરમા પેઠો રે; બોલતો બોલતો આવીને એતો, પાંજરા ઉપર બેઠો રે. ॥ ૬ ॥ તે દેખી ગુણકાને દાઝજ આવી, વસ્ત્ર નાંખીને ઝાલ્યો રે; પગ પાખો એની તોડી નાંખીને, અગ્નીના ચુલામાં ઘાલ્યો રે. ॥ ૭ ॥ તે દેખી મુજથી ખમાયું નહી તે, કરવી ધારી જીવ હાણુ રે; પાંજરાના શરીયામાં ડોકું ઘાલીને મેં, માહારો કાઢયો પ્રાણુ રે. ॥ ૮ ॥ તુંતો સાંભળ માહારી માય રે, માહારાં પાપે હેવાતણુ જાય રે; મહારા પાપે હેવાતણુ જાય રે. માહરો ત્રીજો અવતાર પુરો થાય રે. ॥ ૯ ॥ વળણુ ॥ ત્રીજો અવતાર એવો ગયો. સાભળ માહારી માત; વદે વલ્લભ કહે છે ફરી, ચોથા જનમની વાત.

કડવું ૧૬ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા ચોથેને અવતાર અવતર્યો મા, હરણા હરણીનો અવતાર રે; હરણ મ્હારી પુંઠળ પડીયો, વીશયવ્રતી અપાર રે. ॥ ૧ ॥ પણ મેં હરણને માન્ય ન કીધો તે, લીધો મ્હારો કેડો રે; ચારો મુજને ચરવા દે નહી ને, પુરણ લાગ્યો હેડો રે, ॥ ૨ ॥ એકવીસ અપવાસ થયા મા મુને,તવ ગયો મારો પ્રાણ રે;એટલે હરણે પણ પાડી કાય;કરી જીવની હાણ રે. ॥ ૩ ॥ તું તો સાંભળ માહારી માય રે, મારાં પાપે હેવાતણ જાય રે;માહારાં પાપે હેવાતણ જાય રે,માહારો ચોથો અવતાર પુરો થાયરે.॥૪॥ વળણ;॥ ચોથો દેહ એવો ગયો; સાંભળ માહારી માત; વદે વલ્લભ કહે છે ફરી, પાંચમા જનમની વાત.

કડવું ૧૭ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા પાંચમે અવતાર અવતર્યો મા, હોલાહોલીનો અવતાર રે; ઓ મા હું પડી હોલાની પુઠે, વીશયનો વીકાર રે. ॥૧॥ પણ હોલાની નહી મુજપર પ્રીતી, માટે એ નાસતો ફરે રે; તોપણ જ્યાંને ત્યાં હું રહી વળગી; ચારો કાંઈ નવ ચરે રે. ॥૨॥ ઘણે દીવશે એ અકળાયો સળગતા દવમાં પડીયો રે; એને આપઘાત કરતાં દેખીને, કાળ ઘણો મને ચડીયોરે. ॥ ૩ ॥ મેં જાણ્યું માહારે શું કરવું જીવિને, મુજ માટે થઈ એની હાણ રે; એવું સમજીને હું પણ પડીને,ત્યાગ કર્યો મેં પ્રાણ રે ॥ ૪ ॥ તું તો સાંભળ માહારી માય રે; મારૂં પાપે હેવાતણ જાય રે; માહારૂં પાપે હેવાતણ જાય રે, માહારો પાંચમો જનમ પુરો થાયરે.॥ વળણ ॥ પાંચમો દેહ એમ પરહર્યો, સાંભળ માહારી માત; વદે વલ્લભ વળી ઓચરી, છઠ્ઠા જનમની વાત.

કડવું રાગ ૧૮ ઉપરનો.

ઓ મા છઠેને અવતાર અવતરી મા હું, બોરસલીનો અવતાર રે; અભેમન્યુ તો અવતર્યો માતા, અસુરનો કુંવર રે. ॥ ૧ ॥ હેદાનવ મેદાનવ નામના,હતા અસુર બે ભ્રાતરે; તેનો સુત થઇ અવતરેલો, વૈર પ્રભુની સાથ રે. ॥ ૨ ॥ તેના બાપ કાકા કષ્ણે હણયાતા, તે હેર લેવા માટેરે;માહાદેવનુ તેણે તપજ કીધું ને, રીઝાવ્યાશંભુ સપાટે રે. ॥૩॥આ

વી શીવે કહ્યું શું માગે છોકરા, તવ તે લાગ્યો ચરણ રે,કરજોડીને મા-હાદેવ પાસે; માગ્યું પ્રભુનું મરણ રે. ॥૪॥ ત્યારે શીવે કહ્યું લાવ્ય એક પેટી, એવી વ્રત્તી ચડાવી રે; પેટી કરાવા વનમાં મુજને કાપીને, સુ-થાર પાસે ઘડાવી રે. ॥ ૫ ॥ તે પેટીમાં ઘાલ્યો હઇલોચનને, કૃષ્ણે ક-પટથી હણીયો રે; હું તારે ઘેર અવતરીને એને, શુભદ્રાએ જણીયોરે. ॥ ૬ ॥ એકે જનમ અમે હળીમળીને, બેઠાં નહી કોઇ વારરે; છછ જ-નમ ગયા વીયોગનાને; આ સાતમો અવતાર રે. ॥ ૭ ॥ તું તો સાંભળ માહારી માય રે,માહારાં પાપે હેવાતણ જાય રે; માહારાં પાપે હેવાતણ જાય રે, મારો છઠો અવતાર પુરો થાય રે. ॥ વળણ. ॥ છ અવતાર પુરણ હવા, સાંભળ માહારી માય; વદે વલ્લભ ઓત્રા કહે, હવે કરી દે વીદાય. ॥

કડવું ૧૯ રાગ સાખીનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજ-ને સંભળાવું,ચકાવાનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ ઓત્રા કહે મા આગના આપો હવ ન કરશો વાર; જાતાં જાતા વહાણું વાહાશે તો, યુધ્ધે જશે ભરથાર. ॥ ૨ ॥ તો પછી રોકયો નહી રેહેવાનો, હઠીલો નરનો બાળ; તો મારૂં જીવતર છુટી પડશે, એ મોહોટી પેટમાં ફાળ. ॥ ૩ ॥ તવ માતાએ કં સાર રાંધ્યો, પુત્રાને બોલાવી પાસ; ખોળે બેસાડી શુદ્રષ્ણાએ, પાંચ ભરાવ્યા ગ્રાસ. ॥૪॥ પછી કહ્યું દીકરી સીધારો ભલુ કરશે ભગવાન; સાસરવાસાની ગાંસડી લેને, થઇ ગઇ સાવધાન. ॥ ૫ ॥ જૈ રઇકાની સાંઢપર બેઠી,પોહોરવાર સાંડ ત્યાં ઢુકી;જાણ્યું કે દોડ પોહોર રાત રહી છે સાંડને હાકી મુકી ॥ ૬ ॥ વાયુ વેધે સાડ ચાલી, લાંબે પંથ પળાય; અડધો પોહોર રાત જતા જતામાં, બસે ગાઉ વહી જાય. ॥૭॥ એટલે ઓત્રાને સાંભર્યો, કુપો,કંપી ગયું શરીર;હાં હાં રે સાંડ રાખ્ય ઉભી,ઓ ર રતના વીર. ॥ ૮ ॥ જનમની દુખીઆરી હું છું; કરણી માઠી કાહા વી; અમર કુંપો પાણીઆરામા,ભુલીને હું આવી ॥ ૯ ॥ તે માટે સાંડ પાછી વાળો, લાવીએ કુંપો જઇ; એમ કહીને હાર મોતીનો પેહેરા-વ્યો ગળા મહી. ॥૧૦॥ રઇકો કહે ઓત્રા બેની, સાંડ છે વાયુ વેગી તારો સ્વામી સુતેલો હોયને, તુને કરૂં ત્યાં ભેગી. ॥ ૧૧ ॥ પછી તું કં થને રાખજે રોકી, લાગી પતીને ચરણ;તવ અટકશે યુધ્ધે જવાનું, તો

શાને પામશે મરણ. ॥ ૧૨ ॥ ઓત્રા કહે ઓ વીરા માહારા, હઠીલો હ-
ઠ કરે; રોકયો રહે નહી ને જાય જુધ્ધે,ધડ ચકાવામાં મરે. ॥૧૩॥ ત્યારે
હું ગરીબ બેહક બેસુ, રહે નહી ઉપાય;માટે સાંડને પાછી વાળો, લા-
ગુ તુજને પાય. ॥૧૪॥ રૈકો કહે ઓ ઓત્રા બેહેની, શીદ મરોછો મથી;
સાંડ છે તે પણ જીવાત્મા છે, લોઢું લાકડું નથી. ॥૧૫॥ ચારસેં ગાઉ
પેહેલી ચાલી, બસે ગાઉ હાંઇ આવી; પાછી બસે ગાઉ ત્યાં જાયે, કે
ટલી કષ્ટી કાહાવી. ॥૧૬॥ પાછી બસે ગાઉ હાંઈ આવે, તોહ્યે બસે
રહે બાકી; વળી બે જણનો બોજ ઉચકે; શી રીતે રહે આખી ॥૧૭॥
ઓત્રા કહે ઓ વીરા માહારા, એકલા તતપર થાવો; આ વ્રક્ષ ઉપર મુ
જને મુકો, તમે તમારે જાવો; ॥૧૮॥ પાણીઆરામાં કુપો મુકયો છે,
તે લાવવા કરો કામ; જો માહરો કંથ જીવશે તો, દેઇશ દસવીસ ગામ
॥ ૧૯ ॥ રૈકો કહે સાચુ છે બેહનિ, તુને ન વનમા મુકાય; મોહોટાની
દીકરી મોહોટાની રાણી, મુકીને કેમ જવાય. ॥૨૦॥ વાઘ વરૂ જીવ
જંતુ આવે, વીઘન કરે અતી; ઓત્રા કહે હું દુખીઅણને, કોઈ ખાવાનું
નથી. ॥૨૧॥ એ વાત સાચી માનજે વીરા મુજ માઉશ કોને ન ભાવે;
સુખીયાનું મોહોત ડગલે ડગલે, દુખીઆને મોહોત નાવે. ॥૨૨॥ માટે
વીરા ચીંતા ન કરશો, મુને મુકીને જાવો:પાણીઆરામાં પાણી પીતા મુ
કયો છે, તે લેઇ વેહેલા આવો.॥૨૩॥ તવ રૈકાએ સાંડ બેસાડી, બેહે-
ની તુ ન જૈશ ચુકી; હું આવુ તે રાખજે સુરતા, કહીને વ્રક્ષે મુકી.
॥૨૪॥ પછી સાંડપર બેશી વળીયો, પળીયો પંથ પુર પાટે; પવન ગ-
મની પવન પેરે, ઉપડી સુરસપાટે ॥૨૫॥ અડધા પોહોરમાં વૈરાટ ન
ગ્રે આવી કહ્યા સમાચાર; પાણીઆરામાંથી કુંપો આપો, જરા ન કરશો
વાર. ॥ ૨૬ ॥ સુદ્રષ્ણાએ અમ્મર કુપ્પો, સોધી જોયો ઠેર ઠેર; તોપણ
તેનો પતો ન લાગ્યો, કહી રાયકાને પેર. ॥૨૭॥ ઓ ભાઇ કુપ્પો કોઇ
સ્થળ નથી, દીવસ વાંકો કાહાવ્યો;માહારી પુત્રીને અરણ્ય મુકી, શું
સમજીને આવ્યો. ॥૨૮॥ વાઘ વરૂ એને નાંખશે મારી, જારે જા જોર
ઝપાટે; છળી મરશે છોકરી માહારી, જૈ પોહોંચ સુર સપાટે ॥૨૯॥તવ
રઇકાયે સાંડ દોડાવી, પાધરો પંથે પળીયો; અડધે પોહોર બસે ગાઉગ
યો, જૈ ઓત્રાને મળીયો. ॥૩૦॥ ઓત્રા રાણીએ ઘાંટો કહાડયો, રઇ-
કાએ સાંડ રાખી, વ્રક્ષ ઉપરથી ઉતારીને, સાંડ ઉપર એને નાંખી ॥૩૧॥
ઓત્રાએ કહ્યુ કયાં છે કુંપો, હર્ષ આવે ઉર અતી; રઇકો કહે આખા
ઘરમાં અમ્મર કુંપો નથી.॥૩૨॥ ઓત્રાએ કહ્યું વૈરાટ નગ્રે, નથી ગ-

યો બીજી વાર રઈકાએ કહ્યું લેતું પાછો, તા મોતીનો હાર. ॥૩૩॥ તારી માતા એમ કહે કે, રઈકો આવ્યો હતો; તે દાડે હાર આપજેમુને, નથી રહેવાનો જતો.॥૩૩॥ઓત્રા કહે નથી .લેવો પાછો, સાડને સારી હંકારો; વાર નથી વાહાણુ વાહ્યામા, મન મુકી લલકારો. ॥ ૩૫ ॥ એવે સાંડ સપાટે ચલાવી, પ્રભુ પેઃઢયા પાતાળ;જાણ્યું કે સાંડ જાસેવેહેલી, પડી પેટમાં ફાળ. ॥ ૩૬ ॥ તે માટે એ સાંડને રોકું, ઉઠયો શ્રી નંદલાલો; મારગમાં આવીને પડીયા, થૈ લોહ વજનો ભાલો. ॥ ૩૭ ॥ તવ સાંડે તે ભાલો દીઠો,ઓળંગીને ચાલી; પાછો ભાલો જઈ આગળ પડીયો, સાંડને ભુલવણી ઘાલી. ॥૩૮॥ તેવો ભાલાપર ચરણ પડીયો, સુંસરો પગમાં વાગ્યો; તેવી બરાડીને ધરણ ઢળી,હેલકારો રઈકાને લાગ્યો.॥૩૯॥ તેથી રઈકાને ઓત્રા રાણી, ઉછળી આઘા પડાયાં; ઓત્રાએ જાણ્યું સાંડ રઈકાને, ભવીશ માહારાં નડીયાં, ॥૪૦॥ ગભરાઈ રઈકો રડતો ચાલ્યો,સાંઢની પાસે જાય;લોહ ભાલો પગ પેઠો દીઠો, કરે છે ત્રાહ ત્રાહ. ॥ ૪૧ ॥ શાંઢને પગે બે પગ દૈને, ભાલો ખેંચી કાહાડયો; પછી અગ્ની સળગાવીને, પાથ પોતાનો ફાડયો.॥ ૪૨ ॥ શેક કરીને પાટો બાંધ્યો, રૂધીર બંધ ન થાય; એવી ગડમથળ કરે છે, એવે વાહાણુ વાય ॥૪૩॥ બળાતકાળે ઉભી કીધી, સાંઢયને ધીર ધીર; પછી ઓત્રાને બેસાડી બેઠો. સોસના થઈ શરીરે.॥ ૪૪ ॥ ધીર ધીર પંથ ચલાવી, ઓત્રાએ કહ્યું એમ; ઓ ભાઈ મારૂં કરમ નડીયું, તેમાંતું કરે કેમ. ॥૪૫॥ રઈકો કહે ઓત્રા બેહેની, વીઘન થયું વનમા; બોલ્યા પ્રમાણે કામ ન થયું, હોંશે રહી ગઈ મનમાં. ॥૪૬॥ જાતવંતી સાંઢ ત્રૈણે ચરણે, મારગે ચાલતી જાય; તે વેળા કુરૂક્ષેત્રમાં, જાગી સુભદ્રાય ॥ ૪૭ ॥ સર્વે પ્રાણી જાગ્રત થયુ છે,કુંવર યુદ્ધમાં રાજી; વઢવા જાવા ઉમંગ એને, સુભદ્રા જઈ બાહાજી ॥૪૮॥ ઓ દીકરા યુદ્ધે નથી જાવું, લાગુ તુજને પાય; અભેમન્યુ કહે નીસ્ચે જવાનો, ઓરે માહારી માય. ॥૪૯॥ બીડુ ખાઈને બેશી રહુ તો, લાજે અર્જુન તાત; જગત મા તમારૂં પેટ લાજે, ઓરે માહરી માત ॥૫૦॥ માટે મીથ્યા કલેશ ન કરશો, કરશો નહી વિલાપ; યુદ્ધે ગયા વણ જો રહું તો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ.॥૫૧॥ એવિ પ્રતીજ્ઞા કરી કે, થર થર ધ્રુજી કાય; અભેમન્યુનો છેડો ઝાલા, રડવા લાગી માય. ॥ ૫૨ ॥ વળણુ. ॥ રડવા લાગી છે માવડી,પુરણ પડી છે ફાળ;વદે વલ્લભમાયેકહ્યું, યુદ્ધેન જાશો બાળ.

કડવું ૨૦ રાગ પરજનો.

તું તો યુદ્ધે ન જઈશ માહારા બાળરે,એ હઠીલા રાજા;દીકરા ત્યાં તો થવાનો તાહરો કાળરે; એ હઠીલા રાજા. ॥ ટેક ॥ બેટા બીડું કાલે તેં લીધું જ્યારે ત્યારે,ફરકયુ મારૂં લોચન રે;ડેરા તંબુપર કાગજ કળ-કળ્યો, માહા માઠા થયા શુકન રે, એ હઠીલા ॥૧॥ ધોળે દાહાડે થયા શબ્દ શીઆળીઆના,ફરકયું માહારૂં બધું અંગરે;તે વેળાથી તું બેઠો દગો દેવા, હાંશો પડી ગઈ ભંગ એ. ॥ ૨ ॥ કેવી આશાથી ઉછેર્યો દીકરા, કેવી હોંશે પરણાવ્યો રે; તે સઘળી હોંશો હૈઆમાં રહી ગઈ, દારૂણ દુખ દન આવ્યો રે. ॥ એ. ॥૩॥ વૈરાટે દીકરી દીધી ઉમંગથી, લાંબી આશાથી તનરે; તે બદલે તેને નિરાશ કરે છે,તું, કાંઇ વીચાર્યું નહી મનરે. એ. ॥ ૪ ॥ પીતા તારો પરવરીયો પતાળે, સાથે મામો મોરારીરે;તુજ તાત કેહેશે કેમ યુદ્ધે મોકલીયો,તો પછી શીગત માહારીરે એ. ॥ ૫ ॥ દીકરા દુશમન દાવો વાળેછે, તું, દેછે મુજને છેહરે; માહારાથી જુધે જાતો દેખી ખમાશે નહી, પાડીશ મારો દેહરે. એ. ॥૬॥ ॥ વળણ. ॥ દેહ તજીશ હું માહારો, નીસ્ચે માનો તન,વદે વલ્લભ એવું કહી કીધું બહુ રૂદન. ॥

કડવું ૨૧ રાગ કાફી.

હાંરે બોલ્યા વૈશમપાયે વચન; સાંભળ જનમેજે રાજન. ॥ ૧ ॥ હાંરે કરે શુભદ્રા રૂદન, યુદ્ધે નહી જવાદેઉ તન. ॥ ૨ ॥ હાંરે માહારૂં નીકળ્યું કરમ કઠોરૂં; નહીતો નાહોય હઠીલું છોરૂં. ॥ ૩ ॥ હાંરે એવું કેહેતી ઉઠી કહાડી હડી, ડેરા તંબુ ઉપર એ ચડી.॥૪॥ હાંરે કરે અતી ઘણો ઉચાટ, જુએ ઓત્રા વહુની વાટ. ॥ ૫ ॥ હાંરે હજી કરમ ફુટેલી ન આવી, રઇકા સાથે ખબર ન કહાવી;હાંરે રડયા રઈકાયે વીશ્વાસ દીધો, મે રો જીવ નારાશી કીધો. ॥ ૬ ॥ હાંરે બરબડી આંસુડાં ભરતી, પાછી જઇ સુતને કરગરતી. ॥ ૭ ॥ હાંરે બેટા નહી દેઉં યુદ્ધે જાવા, છેક હઠીલા શું થાવો હાવા. ॥ ૮ ॥ હાંરે માહારા કુંવર કોમળ અંગી, તુજ વીના ન કો મારૂં શંગી. ॥ ૯ ॥ હાંરે દીકરા પુત્રવડે મારૂં માન્ય, નહીતો કોઇ ન દે ધન્ય. ધાન્ય ॥ ૧૦ ॥ હાંરે દીકરા પુત્ર વીનાની જે માય. તેનું સગું કોઈ નવ થાય.॥૧૧॥ હાંરે તેને વહુ કયાંથી લાગે પાય, તેની સ્મશાને સુની ચીતાય. ॥ ૧૨ ॥ હાંરે તેની લક્ષ્મી પરઘેરરે જાય,

તેતો વીશ્વમાં વંઝા કહેવાય. ॥ ૧૩ ॥ તેનાથી લ્હાવો નવ લવાય, તેને શોકય તણું સાલ થાથ. ॥ ૧૪ ॥ હાંરે દીકરા તે જગમાં જાણીતી, એને કંથ ન કરે માતી, ॥ ૧૫ ॥ હાંરે દિકરા પુત્ર વીનાની જે નાર, તેનો છુટી પડયો અવતાર. ॥ ૧૬ ॥ હાંરે પુત્ર વીનાની નારી બાહાર માહાલે, પણ ધરમાં ચલણ નવ ચાલે. ॥ ૧૭ ॥ હાંરે પુત્ર વીના ન શોભે રૂપાળી, સદા રેહેવું પડે ઓશીઆળી. ॥ ૧૮ ॥ હાંરે દીકરા એ-વા એવા સંતાપ; મને ધીક્કારશે તુજ બાપ. ॥ ૧૯ ॥ હારે આવશે પા-તાળમાથી જ્યારે, પોતાનો પુત્ર માગશે ત્યારે; હારે હુંતો તે વેળા કેમ કરીસ, કીયો દીકરો આગળ ધરીશ. ॥૨૧॥ હારે તારા મરણની જાણશે વાત, તે વેળા કરશે ઉતપાત ॥ ૨૨ ॥ હારેકહેશે પાપની લાગ્ય મા-હારો તન, નહી તો કાયા કરૂંછું પતન. ॥ ૨૩ ॥ હારે દીકરા તે વારે શી ગત માહારી, મરવું પડે લેઇ કટારી. ॥ ૧૪ ॥ હારે દીકરા દયા મા તાની લાવો, મને દુખ દરીયાથી બચાવો. ॥ ૨૫ ॥ હારે દિકરા ગાય થયા માહારા ઢીલા, એ તો રણ લડવાના દોહીલા. ॥ ૨૬ ॥ વળણ ॥ રણ લડવા બહુ દોહ્યલા, ઓરે માહારા બાળ; વદે વલ્લભ અંતર બળે, દાવાનળ વીકરાળ.

કડવું ૨૨ રાગ હાલાવરી ટેકીલો.

ઓ બાળુડા રણ દોહીલા રે, ઓ હો હો હો રે, ॥ટેક॥ દીકરા પે-હેલે કોઠે ગુરૂ દ્રોણ રે, તેને જીતી શકે એવું કોણરે, તારા કાઢસે પલ-કમા પ્રાણરે. ॥ ઓ બાળુડા. ॥ ૧ ॥ દિકરા બીજે કોઠે કૃપાચારરે, તેનો કેમ જેરવશો મારરે; માહારા કોમળ અંગી કુંવારરે. ॥ ઓ ॥ ૨ ॥ દી કરા ત્રીજે કોઠે અશ્વસ્થામા રે, તમે કેમરે થાશો તેના સામારે, તને મો-હોત ભમાવે છે ભામારે. ઓ ॥૩॥ દિકરા ચોથો કોઠો કપરો કરણરે. એનાથી ધ્રૂજે આખી ધરણ રે, એ તો આણસે તારૂં મરણરે. ॥ ઓ ॥ ॥ ૪ ॥ દિકરા પાચમે દુરીયોધન પાપીરે, એને રીસ રહી છે વ્યાપીરે, તારૂં મુસ્ત નાખશે કાપીરે ॥ ઓ. ॥ ૫ ॥ દિકરા છઠ્ઠે કોઠે રાજા શ-લ્લરે,રડયો જનમનો એ મલ્લરે,તને ટકવા નહી દે પલ્લરે. ॥ઓ. ॥૬॥ દિકરા સાતમે કોઠે જેદ્રથરે, એનો લડાઇઓ સમ્રથરે, તમે કેમ થાશો લથપથરે. ॥ ઓ. ॥ ૭ ॥ દિકરા સહુ મળી તુજને મારારે, તેથી મુમત તું શીદ ધાલરે, જોયો જનમીને વૈભોગ કયારેરે.॥ઓ. ॥૮ વળળણ. ॥

જગ વૈભવ ભોગવ્યો નથી,તુજને ભમાવે કાળ; વદે વલ્લભ માયે કહ્યું, હજી તું નાહાનો બાળ.

કડવું ૨૩ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા બાળો કેહેતાં લાજીએ રે, ઓ હો હો હો રે. ॥ ટેક ॥ અભેમન્યુ કહે સુણ માતરે, તને સમજાવું સઘળી વાત રે; બાળક કરાવે સૌને ઉતપાત રે. ઓ ॥ ૧ ॥ ઓ મા બાળો તો વીછુ દેખાયરે, ડંશ કરે તો વેદના થાયરે, એની પીડા કોથી ન ખમાય રે. ॥ ઓ ॥ ૨ ॥ ઓ મા જીવ લે બાળો ભંફોડેરે, ઓ મા બાળો કાળો મંકોડે રે; બાજ્યો ટુટે પણ એજ અંકોડારે. ॥ ઓ ॥ ૩ ॥ ઓ મા બાળો દીપક દેખાયરે, કોપે તો મોહોટો વહની થાયર, બાળી મુકે તે ખાખ થઇ જાયરે. ॥ ઓ ॥ એવા ડાખલા જો મુજ માય રે, હું કરૂં તે કોથી નવ થાય રે, કાંતો રહે શીશ કે કાંતો જાય રે. ॥ ઓ ॥ ૪ ॥ વળણ. ॥ એકવાર મરવું સર્વને, મીથ્યા કરે વીલાપ; વદે વલ્લભ કુંવરે કહ્યું, નહી લજવું, મા બાપ૦

કડવું ૨૪ રાગ કાફી.

હાંરે બોલ્યા વઇશમપાયે વચન,સાંભળ પરીક્ષત રાયના તન. ॥૧॥ હાંરે માઠાં વચન કુંવરનાં જાણી, પડી પ્રથ્વીમાં પછડાઈ રાણી. ॥ ૨ ॥ હાંરે માહરૂં સરવ થયું ધુળ ધાણી, દૈવડા જીવ લે માહારો તાણી. ॥ ૩ ॥ હાંરે મારૂં રત્ન રમકડું જાશે, ખરેખરો હીરો રોળાશે ॥૪॥ હાંરે કાળુ મોઢું લેઇને શું જીવું, હાય વિશ ઘોળી ઘોળી પીવું, ॥૫॥ હાંરે દીકરા જા તુજ હાથેથી મારી, નહી તો દો મુજ કરમાં કટારી. ॥૬॥ હાંરે રાખ્યો અઢાર મહીના પેટ, તેતો છુટી પડી માહારી વેઠ. ॥૭॥ હારે દીકરા ખાધુ નહી ખાટુ ખારૂ,રાખ્યું ગળપણથી મુખ બંધ માહારૂ ॥ ૮ ॥ હાંરે દીકરા જન્મ્યો પછી થઈ રાજી; કરતી ચુંબન બાહાજી બાહાજી. ॥ ૯ ॥ હાંરે દીકરા ભીનેથી કોરે કીધો, સાચો શેવવા સોડમાં લીધો. ॥ ૧૦ ॥ હારે બહુ કષ્ટીથી ઉછેર્યો તુને, ઘણી ઘણી આશા થઇ મુને. ॥ ૧૧ ॥ હાંરે મેહેતા જાણ્યું બેટા મોહોટા થાશે, મારા ભવની ભાવટ બધી જાશે. ॥૧૨॥ હારે લાંબી આશાએ મેં પરણાવ્યો, તેમાથી દુખ

દાહાડો આવ્યો. ॥ ૧૩ ॥ હારે વહુજી આવીને પાવલે ન લાગી, માહારી ચણેલી દેહડી ભાગી. ॥ ૧૪ ॥ હારે એવું કહી કહીને શીશ કુટે, એને આસુ ચોધારે છુટે. ॥ ૧૫ ॥ હારે માહારા ખોળે બેશી રમનારા, હાય ને જાવા દો પુત્ર પ્યારા. ॥ ૧૬ ॥ હારે એવું કલ્પાન્ત જોઇ સોક ચડીયો, કુવર માતાને બાહાજી પડીયો. ॥ ૧૭ ॥ હારે માહારી માડી હેયું બળે તાહરૂં; પણ આવી બન્યું છે માહારૂં. ॥ ૧૮ ॥ હારે મુને સુજી છે જ્ઞાન ગતી, જીવતો ઘેર આવવાનો નથી. ॥ ૧૯ ॥ હારે માહારે તારે એટલો સંસ્કાર, માજી છેલ્લા વેલ્લા છે જુહાર. ॥ ૨૦ ॥ હારે મને ઉછેરી કર્યો મોહોટો, તારો ખરા તે થાઉ છું ખોટો. ॥ ૨૧ ॥ હારે તારો હરખ હઇયાનો ટાળ્યો, ઉછેર્યો તે બદલો નથી વાળ્યો. ॥ ૨૨ ॥ હારે માહારી માતા તુ ન રોતી, વારે વારે શું સામું જોતી. ॥ ૨૩ ॥ હારે માહારી માડી મુકીદો શોક, રાખો દીકરાની આશા ફોક. ॥૨૪॥ હારે હોઉ વાહાલો તો કામ આદરજે, માહારી પુઠે રૂડા પુન્ય કરજે. ॥ ૨૫ ॥ હારે માહારા વસ્ત્રને શણગાર જે જે, તે તે વીપ્રોને પેહેરાવી દેજે. ॥૨૬॥ હારે તુજથી થાય તે બ્રહ્મ ભોજન કરજે, હવે આશા માહારી પરહરજે. ॥૨૭॥ હારે એવું કહીને બન્યો બેભાન, રહી નહીં કાંઇપણ સુધ સાન. ॥૨૮॥ હારે ડોકું નાખ્યું માતાને અંગે; તવ ઢળી પડયા બેઉ સંગે. ૨૯॥ હારે તે તો કુન્તાજીએ જાણી વાત, ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય કરતા ગયા માત. ॥૩૦॥ હારે કેમ કુંવરે નાખી કાયા, હાય આશું કર્યું લાડવાયા. ॥ ૩૧ ॥ હારે ધાઈ દ્રૂપતી વચમા પડી, છોડાવ્યા બળાતકારે તે ઘડી. ॥ ૩૨ ॥ વળણ. ॥ મા દીકરાને છોડવ્યા, બોલ્યાં કુન્તા માય; વદે વલ્લભ સતીએ કહ્યું, એક કરૂ ઉપાય.

કડવું ૨૫ રાગ સાખી.

વઈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ચક્રાવાનો મહામાય. ॥ ૧ ॥ કુન્તા દ્રૂપતીયે મળીને, છોડાવ્યા પુત્ર ને માય સુભદ્રાને શીખામણ દીધી તું શીદને ગભરાય. ॥ ૨ ॥ છોકરો તારો છે હઠીલો, કહ્યું કોનું નવ માને; તેથી યુધ્ધે જવા દે એને, અધિર રાખે શાને. ॥ ૩ ॥ સુતરના સાત તાર લાવ, ભેગા કરી દે મને; પછી અભેમન્યુને બોલાવી, બેસાડ માહારી કને. ॥ ૪ ॥ રક્ષા દોરો કરી બાધુ, છો યુધ્ધે જાય બાળ; જોવું જો બ્રહ્મા વાષ્ણુ કે શં-

ભુ, કોણુ કરે વાકો વાળ. ॥ ૫ ॥ સાજો સમો સાત કોઠા જીતે, લેજે ખરી વાત માની; દોરો રાખે ને વીઘન થાયે, તોતો સતી હુ સાની. ॥૬॥ એટલે બોલ્યા ધરમ રાજા, મારી માતાની વાણી; કોઈ કાળે અ ફળ નહીં થાયે, રામબાણુ લેજે જાણી. ॥ ૭ ॥ જરા ન ડરતી ચીંતા ન કરતી, ડોશીનું નહી કેહેણુ કાચું; વચન ઉપર રાખજે શ્રદ્ધા, માની લેજે સહુ સાચું. ॥ ૮ ॥ ધર્મના કેહેવાથી શ્રદ્ધા ચોટી, કહ્યું કે લઈ આવું તાર; એમ કહી ગભરાતી ઉઠી, આવી ન ઓત્રા નાર. ॥ ૯ ॥ એમ જાણી ઓત્રાને જોવા, ચઢી તંબુપર પોતે; લાંબી દ્રષ્ટી કરીને જોયું, ન દીઠી જોતં જોતે. ॥ ૧૦ ॥ નીરાશ થઇને ઉતરી હેઠી, પુત્રના તંબુમા જાય; ઓ દીકરા યુધ્ધે ન જાશો, કહીને થઇ વીદાય. ॥૧૧॥ ગાડા જેવી બની ગઇ છે, બાવરી બાવરી ફરતી; સુતરના સાત તાર લાવી, આંખે આંસુ ભરતી. ॥૧૨॥ તાર લાવી કુન્તાને આપ્યા, કુંવરને બોલાવ્યો; વૃદ્ધ માતાનું વચન સુણી, અભેમન્યુ ત્યાં આવ્યો, ॥ ૧૩ ॥ કુન્તાએ સન્મુખ બસાડયો, રક્ષા કરૂ સુત તારી, રાખજે આ દોરો તુજ હાથે, જોજે આશીશ માહારી. ॥ ૧૪ ॥ અભેમન્યું કહે વારૂ માતા, જેમ ગમે તેમ કરો; જે જે કહો તે કબુલ કરૂં, પણુ યુધ્ધે જાઉં ખરો. ॥ ૧૫ ॥ એવામાં કુન્તા સતીએ, ભેગા કર્યા સાત તાર; વણીને દોરડા બનાવ્યા, કીધો મુખ ઉચ્ચાર. ॥ ૧૬ ॥ ગાંઠયો વાળવી શુભ વચને, એવિ મરજી કીધી; સતીએ સત્ય ઉપજાવીને, ગાંઠયો વાળવા લીધી. ॥ ૧૭ ॥ તેમાં શું શું વચન બોલ્યાં, સત્યવંતી કુન્તાય; રક્ષા સાંભળી દાન દે તેની, પ્રભુ કરે રક્ષાય. ॥ વળણુ ॥ ગાંઠયો વાળે સુભ સતી, શાશા બોલી બોલ; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, સુખ થાશે અતોલ.

કડવું ૨૬ રાગ દુહા સાખીયો.

ગાંઠ વાળતાં સતી બોલીયાં, એક બેને ત્રણ ચાર; પાંચ ને છ રક્ષા કરો, દીનમાં દસ દસ વાર. ॥ ૧ ॥ ગાંઠ બીજી. ॥ સાત આઠને નવ દસ. વળી અગીઆરને બાર, એટલા તુજ રક્ષા કરો દીનમાં દસ દસ વાર. ॥ ૨ ॥ ગાંઠ ત્રીજી ॥ તેત્રી છત્રા અડતાળીસા, ઓગણુપચ બાવન સાર; ચોસઠ બોહોતર અઠાશીઆ, કરો રક્ષા દસ વાર. ॥૩॥ ગાંઠ ચોથી સુતા બેઠા ઉભલા, વળી ભીત્તર વળી બાહાર; તે બહુ તુજ રક્ષા કરો દનમાં દસ દસવાર. ॥૪॥ ગાંઠ પાંચમી. ॥ બે જળચરા બે વનચરા,

બન્ચો રાજ કુંવર; તેપણ તુજ રક્ષા કરો, દીનમાં દસ દસ વાર. ॥૫॥ ગાઠ છઠી. ॥ કાણો કટોને કુબડો, વળીમાંકડનેમંઝાર; તે પણ તુજરક્ષા કરો, દીનમાં દસ દસ વાર. ॥૬॥ ગાઠ સાતમી ॥ ડોશી જોશી ફોશીને ફાતડો, વળી ભાડ ભડવાર; તે પણ તુજ રક્ષા કરો, દનમાં દસદસવાર ॥૭॥ પહેલી ગાઠનો અર્થ. ॥ એક, પરમેશ્વર, બે સુર્ય, ચંદ્ર, ત્રણ, ગુણ. ચાર, વેદ. પાચ, વીશય, છ શાસ્ત્ર, બીજી ગાઠનો અર્થ. ॥સાત; સમુદ્ર. આઠ તે, અષ્ટકુળ, પર્વત, નવ તે, નવકુળ નાગ. દસ તે, દસ અવતાર. અગીઆર, તે અગીઆર રૂદ્ર. બાર તે, બાર મેઘ. ॥ત્રીજીગાઠ નો અર્થ. ॥ તેત્રીસ તે, તેત્રીસ કોટી દેવ. છત્રાસ તે, છત્રીસ રાગણી. અડતાળીસ તે, અડતાળી અગની. ઓગણપચાસ તે, ઓગણપચાસ વાયુ બાવન તે, બાવન વીર, ચોસઠ તે, ચોસઠ જોગણિ. બોહોતેર તે, બોહોતેર કોટી દાનવ. અઠયાશી તે, અઠયાશી શહસ્ત્ર રૂશી. ચોથીગાઠ નો અર્થ. ॥ સુતા, શેક્ષઇ, બેઠલા પારસનાથ. ઉભરા રણછોડરાય. ભીતર તે, ચૈતન્યઆત્મા, બાહાર તે, સ્વસ્વરૂપે પરમાત્માનિ પાંચમી ગાંઠનો અર્થ. ॥ બે જળચરા તે, મચ્છા અવતાર ને કુચ્છા અવતાર બે વનચરા તે, નરસીંહ અવતાર ને વ્યાહરા અવતાર, બે રાજકુંવાર તે, રામા અવતાર ને ક્રષ્ણા અવતાર. છઠ્ઠી ગાંઠનો અર્થ. ॥ કાણો તે, દક્ષીતોના ગોર શુક્રાચાર્ય. કટો તો શીવનો પુત્ર ગણપતી, કુબડો તે, કુબડા અંજીરા રૂશી. માંકડ તે,હનુમાનજી મંઝાર તે, ઇંદ્રરાજા ગૌતમના ઘરમાંથી બીલાડા રૂપે નાઠો હતો. ॥ સાતમી ગાંઠનો અર્થ, ॥ ડોશી તે, હું, જોશી તે શેદેવ, ફોશી તે ધર્મ, કે જેને યુદ્ધે જતાં કંટાળો આવે. ફાતડો તે અરજુનજી, બાર માસ સુધી વૈરાટ નગ્રમા વ્યંઢળ વેશે રહ્યો. ભાંડ નારદજી, કે જ્યાં ત્યાં લડાઈઓ કરાવવી, ભરવાડ તે ક્રષ્ણજી ગોકુળમા અગીઆર વરસ ને બાવન દીવશ રહી ગાયો ચારી. ॥ એ રીતે સાતે ગાડયોના અર્થ. ॥

કડવું ૨૭ રાગ સવૈયાનો.

વૈશંમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ચક્રાવાનો મહીમાય. ॥૧॥ કુન્તાજીએ રક્ષા બાંધી, જુદ્ધે જાવો મુજ બાળ રક્ષા સાચવિ રાખશો તો, નહીં થાય વાકો વાળ. ॥૨॥ શેદેવ નીકુળ ભીમ સરવે, સૈન્યા લઇને જાવો; જાવોરે ગટાડગછ

બેટા, શત્રુને હાથ બતાવો. ॥ ૩ ॥ એવી ત્રધે આજ્ઞા આપી, કુંવર ઉભો થાય; પોતાના તંબુમાં ગયો, ત્યાં ગઈ એની માય. ॥ ૪ ॥ ઓ-દીકરા જરાવાર થંભો,આવે છે ઓત્રા નારી; અભીમન્યુ કહે જાવે પા છાં,શીદ કરો છો લવારી॥૫॥તવ સુભદ્રા બાહાર નીકળી હૈયું ભરીને રોતી,તંબુ ઉપર ચઢીને એ,ઓત્રાનો મારગ જોતી ॥૬॥ ઓત્રાને આવતી નવ દીઠી, તંબુથી ઉતરી હેઠી; અભીમન્યુની પાસે જઇને, રડવા માટે બેઠી. ॥૭॥ ઓ દીકરા તું હઠ લે બેઠો, કરો થોડીશક વાર; સાંઢપર બેશી આવતી હશે, ઓત્રા તમારી નાર. ॥ ૮ ॥ અભીમન્યુ કહે ભલે આવે, તેનું શું માહારે કામ; કોઇને રોકે નહી રોકાવું કરવા જવું સં-ગ્રામ. ॥ ૯ ॥ એટલે શુભદ્રા એમ બોલી. ઉતાવળા નવ થાવો;તે કરતાં માતાના કરનો, કંસાર જમીને જાવો. ॥ ૧૦ ॥ અભીમન્યુ કહે હું સ-મજ્યો, કરવી છે તારે વાર, પણ તે હું માનવાનો નથી; જાવા થાઉ તૈ આર ॥૧૧॥ શુભદ્રા કહે દીકરા માહારા,માનો માહારૂં વચન; અન્ન હે-લીને જો જઇએ તો; બાહુ માઠા શુકન, ॥ ૧૨ ॥ ભોજનનું નામ દીધું હોય તો,પાંચ ગ્રાસ ભોજન કરવું;તે વીના તે જય ન પામે,અન્નને ન હી પરહરવું. ॥૧૩॥ કુંવરે તવ કહ્યું માની, વચન ચડાવ્યું માથે; ચુલો સળગાવીને કીધો, કંસાર પોતાને હાથે. ॥ ૧૪ ॥ માતાને ખેંચીને લા-વ્યો, પોતે પોતાની પાસ;કંસાર કાઢી માતાને હાથે, પાંચજભરીયા ગ્રા સ.॥૧૫॥ પછી શેન્યને આગના આપી. થાવો સહુ તૈયાર; એમ કહીને પેહેરવા લાગ્યો વસ્ત્ર અને સણગાર ॥ ૧૬॥ એત્રે શું થયું કૈરવદળ. માં, બોલ્યો દુરીયોધન; ઓ ગુરૂજી કોઠા બનાવો; થાવો; સાવધ સહુ જન. ॥૧૭॥ એટલે દ્રોણ ગુરૂ એમ બોલ્યા; મુએલાં શબ મંગાવો; પે-લા મેદાનમાં લાવીને, ઢગલા સાત કરાવો. ॥ ૧૮ ॥ તવ રાજાએ આ-ગના આપી, શેવક બહુ પરવરીયા, મનુશનાં શબ ખોળી લાવી, તેના ઢગલા કરીયા. ॥ ૧૯ ॥ એટલે દ્રોણે અંજળી જળની, મત્ર ભણીને લીધી; એક ઢગલાને જળ છાંટીને,પાશાણ રચના કીધી. ॥ ૨૦ ॥ મંત્ર વડે ત્યાં કોઠો બનીયો, પાકટ પાશાણ કેરો; આંટી ઘુંટી ફરવી ફાવે, તેટલો ઘાલ્યો ઘેરો,॥૨૧॥ આંટી ઘુંટી ભમતા ભુલે, યુક્તી કરી અપાર; સો શીખખર સો ધજા મુકી, મુકયાં એકસો દ્વાર. ॥ ૨૨ ॥ દ્વારે દ્વારે દસ દસ યોદ્ધા, લડવઇઆ અપાર, તેવા તેવા મુકી દીધા, પગપાળા હજાર ॥ ૨૩ ॥ બીજી જળની અંજળી લૈને, બીજો કોઠો કર્યો સાર; લોહવજનો તે બનાવ્યો, બસેં મુકયાં દ્વાર. ॥ ૨૪ ॥ બસેં શીખખર

બસેં ધજા, ત્યાં રહે કીરપચાર; ત્રીજો કોઠો તાંબાનો કીધો, તેને ત્રણસેં દ્વાર. ॥ ૨૫ ॥ ત્રણસેં શીખ્ખર ત્રણસેં ધજા; યોદ્ધા ત્રણ હજાર, ચોથો કોઠો કર્યો રૂપાનો, તેને ચારસે દ્વાર. ॥ ૨૬ ॥ ચારસેં શીખ્ખર ચારસેં ધજા, યોદ્ધા શહસ્ત્ર ચાર; પછી જળની અંજળી લીધી, વીદ્યા તણો નહીં પાર ॥ ૨૭ ॥ મંત્રવડે કર્યો પાંચમો કોઠો, કનક કેરો સરસ; તેને પાંચસેં દ્વાર મુકયાં, જોતાં ઉપને હરસ. ॥ ૨૮ ॥ પાંચસેં શીખ્ખર પાંચસેં ધજા,ફરકયા કરે નીશાન;દ્વારે દ્વારે દસ દસ યોદ્ધા,લડવઇઆ મસ્તાન॥ ૨૯ ॥ છઠ્ઠો કોઠો સપ્ત ધાતુનો, છસેં તેનાં દ્વાર;છસેં શીખ્ખર છસેં ધજા. યોદ્ધા છ હજાર. ॥ ૩૦ ॥ સાતમો કીધો છાણ માટીનો, સાતસેં દ્વારો શોભે; એક એક દ્વારે દશ દશ યોદ્ધા, સપ્ત શહસ્ત્ર થોભે ॥૩૧॥ સાતસેં શીખ્ખર સાતસેં ધજા,સાતમો કોઠો બનાવ્યો; ભણેલો હોય તો ભુલો ન પડે, ગુચવણી ખેલ રચાવ્યો. ॥ ૩૨ ॥ કોઠ વીદ્યા જાણે નહીં તે, જો માંહી પેશી જાય; પછી નીકળવા પંથ ન મળે, આયુશ પુરો થાય. ॥ ૩૩ ॥ એવા આંટીઓ છે ફરવાની,વીહુ રચના ભારી, એવી કોઠા રચના કરીને, કરી રહ્યા સૌ ત્યારી. ॥ ૩૪ ॥ એવામાં સુત અરજુનજીનો, હાથે લીધાં અથીઆર; રાતાં નેત્ર કરૂક્ષેત્રે, નીકળ્યો તબુની બાહાર. ॥ ૩૫ ॥ એટલે સૌ શેન્ય ત્યાર થયેલું, તે સહુ ઉઠયા બંકા. રણનાં વાગ્યાં રણસીંગાં ને, દુન્દભી વાગ્યા ડંકા ॥ ૩૬ ॥ પગપાળા તે પગથી ચાલ્યા, સવારો ઘોડે સવાર; રથવાળા રથમાં બીરાજયા, હાથગ્રહી હથીઆર. ॥ ૩૭ ॥ હસ્તીવાળા હસ્તી બેઠા. ઉંટવાળા છે ઉંટે; મારથી સારથી ને અતીરથી, હીમ્મત કોની ન તુટે. ॥ ૩૮ ॥ ભીમ ગદા ગ્રહી ગજપર બેઠો, સુતનો સુત રંગ રાખે; અક્રોડા ઝાલી અભીમન્યુનો રથ ગટોડગછ હાંકે. ॥ ૩૯ ॥ શેદેવ નીકુળ વૈઇરાટ રાજા શીખંડી દ્રુપતરાય; ધ્રષ્ટપ્રદુમ્નાન સાથે ચાલ્યા, વાજતે ગાજતે જાય. ॥ ૪૦ ॥ શુભ શુકન જોઇને નીકળીયા, ચાલ્યા પાધરે પંથ; ક્રોધ ભરેલા રક્ત લોચનથી. દાજમાં પીસે દંત. ॥ ૪૧ ॥ પાતાળમાં પ્રભુએ વીચાર્યું ડોશીએ રક્ષા બાંધી; મુજ સહીત સરવે દેવોને, સાથે લીધા છે સાંધી. ॥ માટે ભાણેજ નહીં મરવાનો, નહીં થાય વાંકો વાળ; જો જઇને રક્ષા છોડાવું તો થાય એનો કાળ. ॥ ૪૩ ॥ ઓત્રાને લાવતાં કુંપો ભુલાવ્યો, સાંઢનો ભાગ્યો ચરણ; તો પાછો ડોશીએ દાટ વાળ્યો, દોરે ઉગાર્યું મરણ. ॥ ૪૪ ॥ માટે તે દોરો તોડાવું, નો તો ભાણેજ મરશે; જીવતો રહેતો તો મુજને મારી, ત્રીલોકનું રાજ કરશે. ॥ ૪૫ ॥

એવું જાણીદાશ તોડાવા,ઉઠયા વીશ્વના ભુપ;એક સ્વરૂપે પાતાળ રહ્યા; બીજુ ધરીયું રૂપ. ॥૪૬॥ બ્રાહ્મણનું રૂપ ધારણ કરી, ભોમી આવ્યા ભગવાન; કુરૂક્ષેત્રમાં પોતે નીકળીયા, જ્યાં જાય છે અભેમાન. ॥૪૭॥ વળણ ॥ અભેમાન જ્યાં જાય છે, ત્યા આવે ભગવાન;વદે વલ્લભ શ્રોતા સહુ, દેજો પુરણ ધ્યાન.

કડવું ૨૮ રાગ ઉછાળતી ચોપાઇ.

ચરીત્ર વાળા વીશ્વના ભુપ, ભોમી આવ્યા ધરી વીપ્રનું રૂપ. ॥ ચાર છેડે પેહેરી છેરે ધોતી,બગલમાં મારી છેરે પોથી, કંઠમાં હાર રહ્યા છેરે ઓપી, મસ્તક ઉપર રાતીરે ટોપી.॥ કાનમાં રૂદ્રાક્ષ મણકાની વાળી; કોટમાં માળા શોભા રસાળી. ॥ આડું તીલક કીધું લલાટ, પાંપણો પર ભસ્મ પુરપાટે ॥ આડીને અવળી ભસ્મજ ચોળી, ડાબી ખાંધે ભરાવિ છે ઝોળી, એકજ હાથમાં તુંમ્બીનું પાત્ર; ગોવીંદે ધર્યું, ધરકુંરે ગાત્ર.॥ જેષ્ટીકા કરમાં છે ઝાલેલી, શેવા સામગ્રી બગલમાં ઘાલેલી વૃદ્ધ છે માટે આંખે નવ સુજે, ચામડું લટકે ને થર થર ધ્રુજે, દાંત પડયા ને ડાચાં રે મળીયાં; મોઢે ને માંથે ઉગેલાં પળીયાં. ॥ નેત્ર ના શીકાથી પાણી ચુએ છે, લેલાટ કર દેઇ પંથ જુએ છે, કેહેડયોમાંથી ખુંધા વળેલા, જ્યાંથી ને ત્યાંથી હાડ ગળેલા, એવે રૂપે આવ્યા ભગવાન; જાય છે જે પંથ અભેમાન. ॥ વળણ ॥ અભેમાન જ્યાં જાય છે, ત્યાં આવે જગરાય; વદે વલ્લભ કળા કૃષ્ણની, કોઇથી નવ્ય કળાય.

કડવું ૨૯ રાગ સવૈયાનો.

વઇશમપાયન એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય;વિસ્તારી તુજ ને સંભળાવું,ચક્રાવાનો મહીમાય. ॥૧॥ અભીમન્યુના પંથમાં ગયા, શેન્યમાં સુંસેરા પડીયા, શેન્યના લોકે હાથ ઝાલ્યા,ખાય પ્રભુ અડબડીયાં. ॥ ૨ ॥ નવ સહુ યોદ્ધા પુછવા લાગ્યા,માહારાજા કયાં જાવું;કૃષ્ણ કહે માહારો અરજુન સ્નેહી, તેના કને હું આવું. ॥ ૩ ॥ યોદ્ધાએ કહ્યું અરજુનજી તો, ગયા છે પાતાળ; હાંઇ અધીપતી છે અભેમન્યુ, અરજુનજીનો બાળ. ॥ ૪ ॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી,મુજને મુખ [illegible]; કયાં છે દીકરો અરજુનજીનો એની કને લેઈ જાવો. ॥ ૫ ॥ તવ શેનકોએ હાથ ઝાલ્યા, વૃદ્ધ જાણી કરી દયા; કુંવરનો રથ ઉભો રખા[illegible],

તેની કને લેઈ ગયા ॥ ૬ ॥ કુંવર કહે આવો માહારાજા, આપ પધાર્યા ક્યાંથી, પ્રભુ કહે અરજુનજીને મળવા, આવ્યો અરન્યમાથી. ॥ ૭ ॥ પણ તે તો પાતાળ ગયો છે,મેં સાંભળ્યા સચાચાર; પણ તું અરજુનનો સુત જાણી, હરખ્યો હું અપાર. ॥ ૮ ॥ માહારે તાહારૂં મુખ જોવું છે, ઉરમા આનંદ થાય; અભીમન્યુ તવ રથમા બેશી, વીપ્રને લાગ્યો પાય. ॥ ૯ ॥ બ્રાહ્મણે મુખ નીરખી જોયું, નર ભાગ્યશાળી પુરો; જેવો પારથ તેવો તું નીકળ્યો, સંગ્રામ કરવા સુરો. ॥ ૧૦ ॥ કુંવર કહે ઓ માહારાજા, આશીરવાદ તમારો; જાવો તંબુએ આવશે કાલે, તાત ને મામો અમારો. ॥૧૧॥ વીપ્ર કહે તમે શીદ સીધારો,એમ પુછયું ઘનશામ; કુંવર કહે કોઠા રચ્યા છે, કરવા જાવું સંગ્રામ. ॥ ૧૨ ॥ કૌરવોએ કપટ કરીને, કોઠા રચાવ્યા સાત, યુદ્ધ નહી કરીએ એમ કહીને,કાડયો છે મારો તાત. ॥ ૩ ॥ અચાનક આ યુદ્ધ ઉપાડયું, તેમા હું વઢવા જાવું; કૃષ્ણ કહે શાબાશ તુને; પ્રાક્રમ કરે છે આવું. ॥ ૧૪ ॥ તાતથી તું નીકળ્યો સવાયો, દેખીને પ્રગટે ભાવ; સપ્ત ગાંઠોનો દોરડો બાંધ્યો, શું કાંઈ આવે છે તાવ. ॥૧૫॥ અભીમન્યુ કહે નારે મહારાજા, નથી મને રોગ વ્યાધી; માહારા મર્ણના ભયથી માહારી, વૃદ્ધ માયે રક્ષા બાંધી. ॥૧૬॥ સાંભળી પ્રભુએ મોઢું મરડયું, કુંવરને પડયો વેમ; ઓ માહારાજા ડોકું ધુણાવી, મોઢું મરડયું કેમ. ॥ ૧૭ ॥ એટલે ધીરે રહીને બોલ્યા, પોતે સુંદીર શામ; રક્ષા બાંધવી રાડેલીની, નહી સુરાનું કામ ॥૧૮॥ રણમા જાતા રાડેલીની,રક્ષા કેમ બંધાય; પેહેલા તો એ અપશુકન ખોટા, સમજી લે મનમાય. ॥૧૯॥ કોઠાયુદ્ધમા યુદ્ધ કરીને, જીતીશ તું તારે આપ; પણ લોક કેહેશે કુંવર જીત્યો, ડોશીના દોરા પ્રતાપ ॥૨૦॥ તારી મેહેનત મીથ્યા જવાની,જશ ડોશીને મળશે; સુરાતણ તારૂં ઢંકાઇ જાશે,તાત તારો કળકળશે. ॥૨૧॥ એવું સાંભળી અભીમન્યુના, ધ્યાનમા બેઠી વાત; મેહેનત માહારી ને જશ પામે, કુન્તાજી વૃદ્ધ માત ॥૨૨॥ માહારૂં કરેલું ધોવાઇ જાશે,બ્રાહ્મણ સાચું ભાખ્યો,હ્યો માહારાજા એવું કહીને, દોરડો તોડી નાખ્યો. ॥ ૨૩ ॥ તેમાથી તાર છુટા થઇને પડયો ગટોરગછ પાસ; તેણે લૈપડપંચાયે વીંટયો, રમતને આભાસ. ॥ ૨૪ ॥ અભેમન્યુના ધનુશ કેરી,પડપંચાયે વીંટાળ્યો; આખો દોરડો ભોમી નાખ્યો, ભગવાને તે ભાળ્યો. ॥ ૨૫ ॥ પજવતી પ્રભુએ તાણી લીધો, કહ્યું ભાઇ હવે જાવો; સાબાશ તારા સુરાતણને, જીતીને વેહેલા આવો. ॥ ૨૬ ॥ એમ કહીને વીદાય કીધો, કુંવરને તે વાર; સાથે

આલી સઘળી સેન્યા, પુઠે રહ્યા મોરાર. ॥ ૨૭ ॥ ત્યાંથી સૌ શેન્ય ચાલ્યું ગયું કે, દોરો લીધો ભગવાન; પુરણ પોતાનું કામ સાધીને, થયા અંતરધ્યાન. ॥ ૨૮ ॥ અરજુન નંદન વાજતે ગાજતે, ચક્રાવે વઢવા જાય; ઘણાં જોરમાં નીશાન વાગે, દ્રોણને ચીંતા થાય ॥ ૨૯ ॥ આને કોણ આવે છે યુધ્ધે, મોકલ્યા શેવક ચાર; ખબર લાવો કોણ આવે છે, યુદ્ધ કરવા આ વાર. ॥૩૦॥ એટલે શેવક સંચરીઆ તે, લાવીયા સમાચાર; યુદ્ધ કરવા શેન્ય લૈ આવે છે, અરજુનનો કુંવાર. ॥ ૩૧ ॥ એટલે સરવે ખુશા થયા, ઉભા હીમ્મત ધારી; પાન્ડવ દળ જાય છે એવામાં, આવી ઓત્રા નારી. ॥ ૩૨ ॥ સાંઢે બેશીને આવે સપાટ, દળ દીઠું તે વાર; અભેમન્યુએ સાંઢ દીઠી, મનમાં પડયો વીચાર. ॥ ૩૩ ॥ એવામાં તો ઓત્રા રાણી, મનમાં કરે વીચાર; રખેને દળ હોય પાન્ડવનું, હોય માહારો ભરથાર. ॥૩૪॥ એવું સમજી રાયકા પ્રત્યે, પુછવા લાગી વાત રત્ના ભાઇ જે પુછુ તે, સાચું કહે સાક્ષાત. ॥ ૩૫ ॥ વળણ. ॥ પુછવા લાગી પ્રેમદા, રત્નાને તે વાર; વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, જીભે જપો મોરાર.

કડવું ૩૦ રાગ કંથાજીનો,

ઓત્રા રાણી બોલીયાં, માહારા રાયકારે; પેલું શૈન્ય તે કોનું જાય, ઓ રતના રાયકારે. તેમાં વચ્ચે લીલો રથ શોભતો, માહારા રાયકારે, કોઇ રૂપાળો બેઠો છે માંય, ઓ રતના રાયકારે. ॥૧॥ એની સુર્ય સરી ખી ક્રાન્તી દીસે, મારા રાયકારે; કેવું શોભે છે નમણું નાક, ઓ રતના રાયકારે કપરા કીકી લાગે ઘણી, મારા રાયકારે; છબી દેખતાં લાગે ધાક, ઓ રતના રાયકારે. ॥ ૨ ॥ એની નારીએ શાં પુન્ય કર્યાં હશે, મારા રાયકારે; ઘણાં ઘણાં કરેલાં ધર્મ, ઓ. વરત વચુલાં અદર્યાં હશે, મારા; વળી કર્યા હશે શુભ કર્મ, ઓ. ॥ ૩ ॥ કાશીનાં કરવત લીધાં હશે, મા; ગાળ્યાં હશે હીમાળે હાડ, ઓ. વળી ભેરવજવ ખાધા હશે, મા; તપ કરેલું ગારનાર પહાડ ઓ. ॥ ૪ ॥ ને તારૂણી એની થઇ હશે, મા; પુર્વનાં પુન્યે ઝાલેલો હાથ, ઓ. ધન્યભાગ્ય એ ભામનીતણું, મા; હાંરો રૂડો મળ્યો ભરથાર, ઓ. ॥ ૫ ॥ રાયકોજી તવ બોલીયો, મારી બેહેનીરે; તમે કીધાં બહુ પુન્યદાન, ઓત્રા બેનીરે. સઘળાં શુભકૃત તમે કર્યાં, મા; તને રીઝેલા શ્રી ભગવાન, ઓ. ॥ ૬ ॥ એ તો અરજુનજીનો

દીકરો, મા; એ તો સુભદ્રાનો કુંવાર,ઓ ઓત્રા. છે અભેમાન નામ એહેનું, મા; બાઈ તાહારો એ ભરથાર. ઓ, ॥ ૭ ॥ વળણ. ॥ સાંભળી ચમકી થઈ ચાતુરા,પતી પર ઉપજ્યું હેત; હાવો પીઉ જાણુતી હોયતો,પરણી પીહ્યર નવ રેહેત. ॥

કડવું ૩૧ રાગ દુહારૂપ દોહરો.

ઓત્રા દીઠી આવતી,અરજુનને સંતાન;ગટોરગછને પુછતો, પોતે એ અભેમાન. ॥ રાગ ઉપરના કડવાનો. કુંવર વાણી બોલીયો, મારા વીરારે; પેલા કોણ આવે છે નાર, ઓ કુળના હીરારે. એના જેવું રૂપ જોયું નથી, મા; જાણે વીજળીનો ચમકાર, ઓ. ॥ ૧ ॥ એના પતીએ સાં પુન્ય કર્યાં હશે, મા; કરેલાં જપ તપ પુન્ય દાન, ઓ. હીમાળે હાડ ગાળ્યાં હશે, મા; વળી રીજ્યા હશે ભગવાન, ઓ. ॥ ૨ ॥ ગટોરગછ તવ બોલીયો, મા; તમે કરેલાં જપતપ દાન, ઓ. હીમાળે હાડ ગાળ્યાં તમે, મા; તમને રીજેલા ભગવાન, ઓ. ॥ ૩ ॥ એ તો વૈરાટ રાજાની દીકરી, મા; જુઓ હે રૂપરૂપની ધ્રામ,ઓ. ભાઈ આવી એ નારી તમતણી, મા; રાણી ઓત્રા એનું નામ, ઓ. ॥ ૪ ॥ વળણ ॥ એવું વચન સાંભળી, ચમકયો નર કુંવાર; પેહેલી હાવી જાણતો હોત તો, નાનીકળત ઘર બાહાર. ॥

કડવું ૩૨ રાગ સાખીનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું,મેળાવડાનો મહીમાય. ॥ ૧॥ ઓત્રાએ કહ્યું રાયકાને, વીરા ધીરજ ધારો; સાંઢ તમારી બેસાડીને,મુજને નીચે ઉતારો.॥૨॥ હું જઈ રોકું માહારા પતીને. તવ સાંઢને બેસાડી; વસ્ત્ર ને સણગાર બદલી લીધાં ગવાળામાંથી કહાડી. ॥ ૩ ॥ બીજો ગવાળો રૈકાને આપ્યો, માહારી સાસુને દેજે; ઓત્રા વહુ આવી છે તમારિ,માહારી સાસુને કેહેજે. ॥૪॥ કહીએ કે વહુ ગઈ છે તમારી, રાખ્યો છે તમસુત ખાળી; ચાલશે તેટલું કરીને પોતે, પતીને લાવશે વાળી. ॥ ૫ ॥ પુન્ય તમારૂં આવશે આડે, તો લાવશે સમજાવી,સમજાવ્યે જો નહી સમજે તો, વાંકી કરની કાહાવી. ॥ ૬॥એમ કહીને આપ્યો ગવાળો,રઈકો થયો વીદાય; ઓત્રા

રાણી સુર ભરેલી, કંથને રોકવા જાય. ॥ ૭ ॥ આવતી દીઠી સકળ સૈન્યે ભીમે કર્યો વીચાર; ભલે આવી ભલે આવી, અભેમન્યુની નાર. ॥ ૮ ॥ કુંવર યુદ્ધનું બીડું લેઈને, જીવ સરવના બાળે; સારૂં થાય જો ઓત્રા રાણી, પતીને પાછો વાળે. ॥ ૯ ॥ સરવે સન્યા નજરે જુએ, એ નહી મોહોટાનો ધર્મ; અમધી દેખી નર નારીને, આવશે મનમાં સર્મ. ॥ ૧૦ ॥ એવું સમજી વ્રકોદરે, સર્વને સાન બતાવી; પછી પોતે જઇ આઘો ઉભો, શૈન્ય ખસ્યું હેત લાવી. ॥ ૧૧ ॥ ગટારગછ રથનો હાંકનારો, તેને પરી સાન; ઓત્રા આવે એટલે ખસજે તું, છો રહ્યો અભેમાન. ॥ ૧૨ ॥ એમ કરી સહુ અળગા ઉભા, ઓત્રા સપાટે ચાલી; હસ્તે મોઢે માનુનિએ, ઘોડાની લગામ ઝાલી. ॥ ૧૩ ॥ એટલે નંદન હેડંબાનો, રથપરથી ઉતરીયો; રાશ પરાણે રણમાં મુકી. સેન્ય વાસે પરવરીયો. ॥ ૧૪ ॥ એટલે એભેમન્યુ એમ બોલ્યો; છો કીયા નરની નારી; કેઇ જનેતાની જાએલી, કોણ રાયની કુંવારી. ॥ ૧૫ ॥ એવું સાંભળી મધુર બોલે,બોલી મુખ વચન; કેઇ નારીના નાથ તમે છો,કીયા રાયના તન. ॥ ૧૬ ॥ અભેમન્યુ કહે ઓત્રા કુંવરના, છૈયે પુજનીક પાત્ર, સુદ્રષ્ણા થાય સાસુ અમારી,વૈરાટનો જમાત્ર ॥ ૧૭ ॥ તત્ર ઓત્રા કહે સુભદ્રાજી, થાય છે સાસુ માહારી; અરજુનજી બાણાવળીના દીકરાની હું નારી. ॥ ૧૮ ॥ એવું સાંભળી અભીમન્યુને, ઉલટ આવી અપાર; આવી ત્યારે શીદ મોડી આવી, મુજ મન ગમતી નાર. ॥ ૧૯ ॥ શૈન્ય લેઇ હું રણમાં આવ્યો, હવે નહી ઉપાય; મીથ્યા મુજને રોકી ઉભાં, અણઘટતું દેખાય. ॥૨૦॥ ઓત્રા કહે અણઘટતું દીસે, તેમાં શી છે નવાઈ; યુધ્ધે ચઢીને હાથે કરીને, તમે માંડી છે ભવાઇ. ॥ ૨૧ ॥ જો સારૂ દેખાડવું હોય તો,પાછા વળો મુજ કંથ;નાનપણમાં સાં લઢવાં વઢવાં, ઝાલો તંબુનો પંથ ॥ ૨૨ ॥ અભેમાન કહે સુણ અબળા, સમજ્યા વણ વદે એમ; બીડું લેઇ રણ યુદ્ધ ચઢેલો, ક્ષત્રી પાછો વળે કેમ ॥ ૨૩ ॥ બીડું ચાવી બેશી રહે ઘરમાં, કાયરનું એ કામ; જનેતાનું ઉદર લાજે, બોળાય બાપનું નામ. ॥ ૨૪ ॥ તંબોળ બદલે કહેવાય લાહાળા, તો પછી જીવ્યું વ્યર્થ;મનુશનો દેહ ધારણ કરી,કાંઇ ન સરીયો અર્થ. ॥૨૫॥ જણે તો હરીજન જણજે, કાં દાતા કાં સુર; નકીતો રંડા વાંઝણી સારી, ગુમાવે નહી નુર. ॥ ૨૬ ॥ એવાં વચન છે જ્ઞાની પુરૂશનાં, માટે ન ખાવિ ગાળ;યુધ્ધે ચઢેલો પાછો વળુ તો, નહી અરજુનનો બાળ. ॥ ૨૭ ॥ માટે મીથ્યા મેહેનત મુકો, તંબુએ પાધરાં જાવો; સગાં

વાહાલાંને શૈન્ય જુએ છે. મરમ મનમાં લાવો. ॥ ૨૮ ॥ સંસાર વેહેવારની રીત કેવી, તે નથી જાણતાં મર્મ; સરમ મરત્યાદામા રહેવું, એ અબળાનો ધર્મ. ॥ ૨૯ ॥ એટલે બોલી ઓત્રા નારી, જાણું છું સ્ત્રી ધર્મ; ઘરબાર બેઠું ડુલવા ત્યાં, કેવી રાખવી સર્મ. ॥ ૩૦ ॥ સરમને શું પાથરવી કે, સરમ શું હોડાય; સંસાર વેહેવાર સારો ચાલે તો, સરમ ધરમ સચવાય. ॥ ૩૧ ॥ મરાયાદામાં રાખવી હોય તો, પાછા વળો મુજ નાથ; તે વીના નહી લગામ છોડુ, કેમ ઝાલ્યો તો હાથ. ॥ ૩૨ ॥ એટલે બોલ્યો અભેમન્યું, માનુની મુમત મુકો; કોઇનો પાછો વાળ્યો ન વળુ. મરાયાદા શાદ ચુકો. ॥ ૩૩ ॥ વળી સ્વભાવ આકળો હોયે, પુરૂશનો અપાર; માટે સમજી લગામ મુકો.નહી તો ખાશો માર. ॥૩૪ ॥ એટલે ઓત્રા હશીને બોલી, બોલે નીકળીયો હાવો; મારશો તો માંથાના મુગટ છો, મુજને વીતે લાહાવો. ॥ ૩૫ ॥ હાથ તમારો મુજને અડે તો થાવું પાવન;એ વાતની નથી શોસના મુને,આનંદ પામે મન.॥૩૬॥ અભીમન્યુ કહે સાંભળ નારી,ચાર હઠયો જગમાંય; રાજહઠ બાળહઠને જોગી હઠ, સ્રીહઠ પણ કહેવાય. ॥ ૨૭ ॥ તેમાની બે હઠ મુજ પાસે, તે સમજો વિવેક;માટે હઠ લઇને નહી જીતી,તમ પાસ હઠ એક ॥૩૮॥ હરી ફરાને સ્રી હટ તારી મારી હઠ બે બતાવું,બાળક હઠ છે ને રાજહઠ છે, તુજને જીતી જાવું.॥૩૯॥ એટલે બોલી ઓત્રા નારી; સાંભળો મુજ વીવેક; ત્રણ હઠયો છે માહારામાં, તમથી વધારે એક. ॥ ૪૦ ॥ રાજની પુત્રીને રાજની રાણી,તેથી રાજહઠ માહારી;બાળક છું તે બાળહઠ બીજી, ત્રીજી સ્રીહઠ ભારી. ॥ ૪૧ ॥ બેહઠ તમારી ત્રણ હઠ માહારી, માટે નહિ પડું પાછી;અરજુનની નીશાળે ભણેલી, ન જાણશો મને કાચી. ॥ ૪૨॥ એવું વચન સાંભળીને,કુંવરે જાણી પુરા;દેખાય નાહાની પણ બોલવામાં દીસે બહુ બાહાદુરિ. ॥ ૪૩ ॥ અભેમાન કહે ઓ અબળા,માહારો નથી ઉપાય;રણ ચઢેલો ન વળું પાછો, વળુ તો ઇજ્જત જાય. ॥ ૪૪ ॥ તુજ પર મુજને પ્યાર ઘણો છે,પણ વીધાતાની ટાંક;હુ રણ ચઢીયો તું મોડી આવી, બેના ભવિશનો વાંક. ૪૫ ॥ એવે આવ્યાં આંખે ઝરઝરિયા, હસ્ત ઝાલ્યો તેં ફાસુ; પીઉના એવા વચન સુણી, ઓત્રાને આવ્યા આસુ. ॥ ૪૬ ॥ વળણઃ ॥ આસુ અતીસે આવીયાં, દેતી કંથને આણ; પદે વલ્લભ એ તારૂણી, તજવા બેઠી પ્રાણ.

કડવું ૩૩ રાગ પરજનો.

તમે ચાલો તો કાઢું માહારા પ્રાણરે,માહારી નણદીના વીર; રથને હાંકો નો ધરમરાયની આણરે, માહારી સાસુના જાયા. ॥ ટેક ॥ રણમાં રઝળતી શું મુકીને જાવો છો, ઓ અલબેલા નાથરે; પર પુત્રી નોહોતી નાંખવી અપાયમાંને, નોહોતો ઝાલવો મુજ હાથરે. ॥ મહારી. ॥ ૧ ॥ સોળ કળાનો જેવો ચંદ્ર બીરાજે સ્વામી,તેવી છે કાન્તી તમારીરે;હસ્તીનાપુર સરખી ગાદી બેસવાની તેવી, અરધંગના હું છું નારી શો માહારી ॥ ૨ ॥ રાજ્ય હંસલો મેં તો જાણી કરીને પીઉજી,કીધો પરણુતાં સંગરે;જો જાણતી હોત બગલો બાપડો તોમહારૂં, કદીએ ન રાખત અંગરે.॥ મહારી ॥ ૩ ॥ હૈયામાં મુજને હોંશ હતી કે પીઉજી, બેસશું જોડા જોડ રે; છ છ જનમનાં વેહેર ભોગવી રહ્યાં ને, સાતમે નડેછે રણ છોડરે. ॥ મહારી. ॥ ૪ ॥ નાહનપણામાં ગમે ખાવા પીવાનું ને, ગમે પેહેરવું નવ રંગરે;ગ્રહસ્થાશ્રમના વૈભોગ મુકી આશું,લઢવા વઢવાનો ઉમંગરે. ॥માહારી॥૫॥ આશો ઉમંગ તમને વઢવા તણો છે પીઉજી, જનમથી હડની વાતરે;ભીમ સરીખા કાકા છે વઢનારા વળી,અરજુન સરીખા છે તાતરે. ॥ માહારી ॥ ૬ ॥ ગટોરગચ્છ સરખા બંધુ વઢનારા પીઉજી,સસરા વઇરાટ રાયરે;તેમ છતાં તમે આગળ પડયા તે તો, માહારા ભવીશે ભુલાયરે. ॥માહારા॥૭॥ સારા શુકનમાં મુને મોહેરે પધરાવીને, પરણાવા બેઠો માહારો બાપરે; તેરે વેળા મને કેમ નવ ડંશ્યો પીઉજી, કારમો કાળુડો સાપરે.॥ માહારી ॥૮॥ નાનપણામાં મારો રામજી રૂઠયો તે, પરણ્યાનું મીંઢળ નથી છુટયુંરે; સુખની લેહેરમાંતો કેહેર થવા બેઠો, ભુંડું ભવીશ માહારૂં ફુટયું રે. ॥ માહારી. ॥ ૯ ॥ ચકાવો ઘડ ચોરી રચ્યો છે પીયુજી, ભાલુડે પોંખાશોરે;બાણરૂપી ત્યાંતો લોહુ વછુટે તમે, રૂધીર વરણા થૈ જાશોરે. ॥ માહારી. ॥ ૧૦ ॥ ચક્રાવે ચઢશો ત્યાં માર ખાઇ પડશો ને, અપછરા લેઇ જાશેરે;આજપછી મોઢું નથી દેખવાની આતો,છેલું દરસણદુર્લભ થાશેરે.॥ માહારી ॥૧૧॥ અગમ નીગમ મુને સુજે છે પીયુજી,નહી મુકે દુશ્મન લોકરે; માઠા શુકન મને ઘણા થયા છે માટે, જીવતા આવ્યાની આશા ફોકરે. ॥માહરા ॥ ૧૨ ॥ અરેરે જોબન માહારૂં કેમ જળવાશે પીઉજી; ત્રેહે વેહેરા થઈ લાગેરે;હુંરે અભાગણી રડીશ રૂજની તે, તમ ભીડ કયાંથી ભાગેરે. ॥માહારી ॥ ૧૩ ॥ રૂપ રંગ રૂપી માહારી પુષ્પની વાડી તે, દીવશે દી

વશે કરમાયરે; માળી વિના પુષ્પ વીણાય નહી તેથી,દીનદીન કરમાઇ જાય રે. ॥ માહારી ॥ ૧૪ ॥ પેહેરી ઓઢીને હું હરી ફરી નહી, નાન્હેયું, સૈયર સમાણી રે;સાસરેથી પીહરે પીહરથી સાસરે હું,આવી નહી ઘુંઘટ તાણીરે. ॥ મહારી ॥ ૧૫ ॥ હાથ ઝાલીને મુને અધવચ મુકી પીઉજી, એ નહી રાજની રીતરે; સદા દુખીઅણને દગો દેઇ દુખ દો છો સ્વામી, તોડો છો પરણ્યાની પ્રીતરે. ॥ માહારી ॥ ૧૬ ॥ આ છબી ફરીને હું નથી દેખવાની સ્વામી, દેખું તો પાધરા પાસા રે; રંક રામાને શિદ રડતી મુકોછો પીઉજી, ભાગોછો ભવો ભવની આશા રે; મહારી ॥ ૧૭ ॥ તમ વીના ઠરવાનું ઠેકાણું નહી માહારે,ના વળે શીતળ છાયા રે; છેવટ ખાજ્યા નહી ખળેતો પછી, કંથ વીયોગે પાડુ કાયારે. ॥ માહારી, ॥ ૧૮ ॥ વળણ. ॥ કાયા પાડુ કંથજી, આંસુ વહેચોધાર, વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, કહેછે નર કુંવાર.

કડવું ૩૪ રાગ ઉપરનો.

ગોરી મહારી મુકો ઘોડલીયાની બાગરે, કુંવરી વૈરાટનીરે; માહારા રથને જાવાનો દોને માગરે;કુંવરી વઇરાટની રે.॥ ટેકઃ ॥ ઊભાં છો સામાને રડોછો રામા તેથી, આવે નીરદયને દયાયરે;કોમળ કંઠથા કરગરોછો પણ, હવે નથી ઉપાયરે. ॥ કુંવરી ॥ ૧ ॥ રડી રડીને મને શીદ રડાવોછો, સળગે હૈયામાં હોળીરે;વણુ વહનીએ મને ઉભો બાળે છે ને, કલેશ કરેછે ચોળીચોળીરે. ॥ કુંવરી. ॥૨॥ તુજ પેઠે મુજને પણ હોંશ હતી કે ગોરી; બેશીશું જોડા જોડરે; છ છ જનમ વીતી સાતમે જન્મપુઠે, પડયો મામો રણછોડરે. ॥ કુંવરી. ॥ ૩ ॥ એરે મામાએ મન ગમતું કર્યુંને ગોરી જુઠાં વચન વરણાવ્યાં રે; મનની હોશ બેના મનમાં રહીને મામે, પાટા બાંધીને પરણાવ્યાંરે. ॥ કુંવરી. ॥ ૪ ॥ પણ એકવાર જો હું આવુંછું જીવતો ગોરી, જો લાવે આપણો ઇશરે; તો તો મોસાળ પેહેલું ઉજડ કરૂને છેદું, કૃષ્ણ મામા કેરૂ શીશરે. ॥ કુંવરી. ॥ ૫ ॥ તે પછી તાહરી હું સંભાળ લેઉ ગોરી, પછી સકળ વેહેવારરે; ત્યાં સુધી મુજ જીવને જંપ વળે નહી હઠીલો ક્ષત્રી કુંવારરે. ॥ કુંવરી. ॥ ૬ ॥ એક એકના મોઢા સામું જોઇ જોઇને ગોરી, મનની સંગાથે બળવું રે; જીવતા આવ્યાની આશા ઇશ્ટ કરાવે નહીતો; પેલે ભવ મ્હારે તારે મળવું રે ॥ કુંવરી. ॥ ૭ ॥ તુજ તાતને માહરા કાકા દેખ છે ગોરી, સરમ

આવેછે અતી મનમાંરે; કંકાશ કરી શાને કાળજુ બાળો છો માહારૂં. તપત ઉઠે છે બહુ તનમાંરે. ॥ કુંવરી. ॥ ૮ ॥ જગતને તમે શીદ હશા વોછો, સામા જુએ શત્રુ લોકરે; ચાહ્યતો તારી માહારી કાયા પડે પણ, પાછા વળ્યાની આશા ફોકરે કુંવરી. ॥ ૯ ॥ વળણ ॥ પાછો વળવાનો નથી. હઠ મુકી દે નાર; વદે વલ્લભ તવ પ્રેમદા, કરતી હાહાકાર.

કડવું ૩૫ રાગ કાફી.

હાંરે બોલ્યા વૈશમપાયે વચન;સુણ પરીક્ષત રાયના તન; હાંરે વાંકા વચન પતીનાં સુણી; ધુસકા મુકી રડે છે તારૂણી. ॥ ૧ ॥ હાંરે પતી દગો દેવાનો તેં ધાર્યો; માહારો સ્વારથ કૈં ન વીચાર્યો; હાંરે મને ભર્યારે અપ્રીતમાંથી કાહાડી. ઉંચા પરવતપરથી પછાડી. ॥ ૨ ॥ હાંરે પેટમાં પેશીને મારી પાળી, મૂને ઢીંચણમાંથી તેં ઢાળી; હાંરે સોડ તણો ઘાવ તે કીધો, દાવ રાખીને દગો દીધો. ॥ ૩ ॥ હાંરે એ તો ટળવળવા લાગી એમ, વનમાં ટીટોડી ટળવળે તેમ; હાંરે એતો દુખદરીયામાં પેઠી, વાગ ઝાલીને ગગળી બેઠી. ॥૪ ॥ હાંરે એતો પાશાણ શીશ પછાડે, ખેંચી મુસ્તકના કેશ કાહાડે,હાંરે કાલાં વાલાં વચન ઓચરતી,ત્રાસ ભરેલા વીલાપ કરતી. ॥ ૫ ॥ હાંરે રામા રૂદે ફાટે તેમ રડતી, મુને કંથે મુકી રખડતી;હાંરે માહારૂ આ રણમાં કોણ બેલી,પરણ્યો પીઉ જાય છે મેલી. ॥ ૬ ॥ હાંરે એવું જોઈ કહે રાજ કુંવાર, હવે હઠ મુદીદો નાર; હાંરે એવું વચન પતીનું સુણી, ઉભી થઇ કહેછે તારૂણી. ॥ ૭ ॥ હાંરે સ્વામી શીખામણ દો વીચારી, તમે જાવોછો વણ મોહોતે મારી; હાંરે સ્વામી હઠીલા ન થાઓ ઝાઝા, યુદ્ધની રડ મુકો માહારાજા. ॥ ૮ ॥ વળણ ॥ રઢ મુકીદો યુદ્ધ તણિ, ઓરે બાળા રાય; વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો વીલાપનો મહીમાય.॥

કડવું ૩૬ રાગ બાળારાજારે.

મને મારીને રથડા ખેડ, બાળા રાજા રે; નહી તો યુદ્ધ જોવા સંગ તેડ, બાળા રાજા રે. ॥ ૧ ॥ રથ રખાવું તેમ રાખ, બાળા રાજા રે; નહીતો માહારિ રૂદે પર હાંક, બાળા રાજારે. ॥ ૨ ॥ મને આપ્ય તારી તરવાર, બાળા રાજા રે; કરૂ કૌરવનો સંહાર, બાળા રાજારે. ॥ ૩ ॥ મને

આપ ઢળકતી ઢાલ, બાળા રાજારે, મને સાથ લઇને ચાલ, બાળારાજા રે. ॥ ૪ ॥ હું તો અગણીત ગુણને ગણેવા, બાળા રાજા રે; વ્યંઢળ મેહેતાની વિદ્યા ભણેલી, બાળા રાજા રે. ॥૫॥ તમને એકલા જાવા નદેઉં, બા. હું તો ધનુશને બાણ લેઉં, બાળા. ॥ ૬ ॥ મુને માઠા થયા છે શુકન. બાળા. માટે સમજો સાસુડીના તન. ॥ બાળા ॥ ૭ ॥ માહારાં કીયાં જનમના કત, બાળા, કુએ ઉતારી વાઢયા વ્રત. ॥ બાળા ॥ ૮ ॥ જેમ હરણી ટોળેથી ટાળી, બાળા, પેટમાં પેશીને મારા પાળી. બાળા. ॥ ૯ ॥ મને ઢીચણીએથી ઢાળી, બા. મને વૈભોગમાંથી બાળી. બાળા. ॥ ૧૦ ॥ ધરી અમ્રતને લઈ લીધું, બા. આપી વીશ્વાસને વિખ દીધું. બાળા. ॥ ૧૧ ॥ મને કીયાં કીયાં નડયાં પાપ, બા. કાંતો નડયો કોઇનો શ્રાપ. બાળા. ॥ ૧૨ ॥ મે શું ગંગામાં ધોયુ મળ મુત્ર, બાળા; માહારૂં ભાગે ઘર શત્ર, બા. ॥ ૧૩ ॥ મેં શું અભડાવી વિપ્રની થાળ, બા; મેં શું મળતાં ભાગ્યાં વેવીશાળ, બા. ॥ ૧૪ ॥ મેં શું તોડી સરોવર પાળ, બાળા; મેં શું ધાવતા વછોડયાં બાળ બા. ॥ ૧૫ ॥ કોઇને દુઃખ દેઈ શું ધર્યો ગરવે, બા; મે શું હુનાળે ઉઠાડી પરવ, બા. ॥ ૧૬ ॥ મેં શું છાણે છાણું ભાગ્યું, બા. તેનું પાપ આવીને શું લાગ્યું બા. ॥૧૭॥ તે વીના છેક આમ ન હોય, બા. માહારૂં ન મળે બેલી કોય, બા. ॥૧૮॥ મને સુજી અગમની પેર, બા; તમે આવવાના નથી ઘેર, બા. ॥ ૧૯ ॥ પછી દીવસ માહારા કેમ જાય, બા. માહારૂં જોબન કેમ સચવાય, બા. ॥ ૨૦ ॥ માહારૂ ફરકેછે લોચન, બા. આવે રંડાપાના દન, બા. ॥ ૨૧ ॥ એવા દાહાડા શી રીતે જાય, બા. ખાતે પીતે શરીર સોસાય, બા ॥ ૨૨ ॥ વિધવાનું સગું કોણ થાય, બા, જેનીને તેની ઠેસો ખાય, બા. ॥૨૩॥ સ્વામીવાળી તો સોનાથી મોંઘી, બા; કંથ વીનાની કુસ્કાથી સોંગી, બા. ॥ ૨૪ ॥ વીધવાનું જગત સહુ ઝેરી, બાળા; થાય વાડના કાંટા વેહેરી, બા. ॥ ૨૫ ॥ વીધવા જ્યાં જ્યાં ડગ ભરે, બાળા; ત્યાં ધરતી ભારે મરે, બાળા. ॥ ૨૬ ॥ પાલવ અડતાં લાન્છન લાગે, બાળા. ઉપર આભ ભડાકે ભાગે, બાળા, ॥ ૨૭ ॥ કરી જુઓ એ સરવ વીચાર, બાળા; માહારો છુટી પડે અવતાર, બાળા. ॥ ૨૮ ॥ કહી રથશું શીશ પછાડે, બાળા; એ તો મુસ્તકના કેશ કાહાડે, બાળા. ॥ ૨૯ ॥ એવું રૂદન બહુ આરંભ્યું, બાળા. ગંગા જમુનાનું નીર થંભ્યું, બાળા. ॥ ૩૦ ॥ ત્યાં તો વાવલીયો નવ વાહાય. બા; હાથી ઘોડા તે ઘાસ ન ખાય. ॥ ૩૧ ॥ ચારે દીશા

રડતાં સ્વાન; બાળા બધી ભોમી ભાસે સમશાન બાળા. ॥૩૨॥ આવી વાદળાં છાયાં ગગન, બા. લાગે ઉદાશી સરવને મન. બાળા. ॥૩૩॥ વલણ. ॥ ઉદાશી કુરૂક્ષેત્રમાં, લાગે અપરંમપાર; વદે વલ્લભ તેણે સમે-કેહે છે નર કુંવાર.

કડવું ૩૭ રાગ સવૈયાનો.

વઇશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણુ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ચકાવાનો મહીમાય. ॥ ૧ ॥ અતી કંલ્પાંન્ત જોઇને બોલ્યો અરજુનનો કુવાર; જરાક વેહેલી આવી હોતતો, ન નીકળત ઘર બહાર. ॥ ૨ ॥ હવે નથી ઉપાય માહારો, ચાવ્યુ છે મુખ પાન; તેતો ઠરે કોહાલા ચાવેલા, નામ શાનું અભેમાન. ॥૩॥ તે માટે તું હઠ મુકી દે, માહારે તારે સંસ્કાર; વઇભોગ લેવા આટલું યત્ન, કરે છે તું નાર. ॥૪॥ પણુ વઇભોગ વ્યાધી તે ઉપાધી મીથ્યા સંસાર સુખ; જેટલું જેટલું સુખ તુ માને; તેટલું જાણજે દુખ. ॥૫॥ મોહોટા મોહોટા સસાર તજે, તે શુભ કરણી સારૂં, સંસારના વઇભોગ ઇછે, તેને અતી અંધારૂ. ॥૬॥ એવું સાંભળી ઓત્રા બોલી, તજવો કીયો સંસાર; અનીતી જેણે તજી તેણે, તજ્યો બધો વેહેવાર. ॥ ૭ ॥ મોહોટા મોહોટા જે કેહેવાયા, તેણે નથી તજી નારી, ઇંદ્રી કુબેરને વરૂણ અગ્ની, તે સરવે સંસારી. ॥૮॥ બ્રહ્માએ બ્રહ્માણી રાખી, લક્ષ્મી વીષ્ણુ દેવે, મહાદેવજી યોગી હતા પણુ, ઉમીયા રાખી એવે. ॥ ૯ ॥ નારી વીના સંસાર કયાંથી, નારીથી થયું જગત; નારીથી જ્ઞાની અવતરીયા; નારીથી થયા ભક્ત. ॥૧૦॥ નારી વીના કોણ થયેલું, બતાવો મુજ નાથ; સ્વરગ આપવા વાળી નારી, સાચી માનજો વાત. ॥ ૧૧ ॥ એટલે બોલ્યો અભેમન્યુ, બોલ્યામાં બાહાદુર આપ; પણુ જો હું પાછો વળુતો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ. ॥ ૧૨ ॥ પાનને બદલે કેહેવાય કોહાલા, માટે જવું છે કેઠ; નામ લાજે મુજ તાત તણુને, લાજે જનુની પેટ. ॥ ૧૩ ॥ રણુ ચડયો પાછો ન વળે, તેનું નામ છે સુરો; તે સુરાતણુ ખોઇને જીવું, તો તો જન્મ અધુરો. ॥૧૪॥ યુધ્ધે ચઢતાં મુજ માતાએ, બહુ કીધું કલ્પાંન્ત; તેનો ખાળ્યો ખળ્યો નહી હું, સમજાવે ન થયો શાંન્ત. ॥ ૧૫ ॥ હવે તારો ખાળ્યો ખળુતો, વીશ્વની કેહેણી થાય; કેહેશે બહુ રડીને થાકી, પોતાની જનેતાય. ॥ ૧૬ ॥ તેની જશાએ દયા ન આવી તેનો ખાળ્યો નવ ખળીયો; કેહેશે કે નારાનું

મોડું દીઠું, એટલે પાછો વળીયો. ॥ ૧૭ ॥ માતા કરતાં માન્યની વધી, કામમાં લબધાયો કામી; એવી કેહેણી લાગે મુજને, પડે ખરામા ખામી. ॥ ૧૮ ॥ પછી જીવું તોહે મુવા જેવો, તે જીવવું ધીક્કાર; માટે નહી વળુ પાછો નહી વળુ, હઠ મુકી દો નાર. ॥ ૧૯ ॥ એટલે ઓત્રા રાણી વાણી, વદી તેણીવાર; તમે સોગન લેઇને બેઠા; ઓ માહારા ભરથાર. ॥ ૨૦ ॥ હવે માહારો ઉપાય નથી, ઓરે માહારા નાથ; પાછા વળવા નહી કહુ તમને, પણ એક સાંભળો વાત. ॥ ૨૧ ॥ યુધ્ધે જવું હોય તો તમે જાજો, પણ મુજ કષ્ટ કાપો;તમારી કને જાઉછું માગી, પુત્ર મને એક આપો. ॥ ૨૨ ॥ ઈશ્વર ઇચ્છાએ પુત્ર થશે તો, સરશે સંસારી કામ;મહારી તમારા ક્રીયા તે કરશે, રેહેશે જગતમાં નામ. ॥૨૩॥ તે માટે રતુદાન દો મુને, વાધે ભલું ઘર સુત્ર;મુજ મનને ભાસે છે એવું નીશ્ચે થવાનો પુત્ર. ॥૨૪॥ એટલે બોલ્યો અભેમન્યુ, આતે શું વદી વાણ; રણ જાતાં નારીને ન અડીએ, નારી તે નર્કની ખાણ. ॥ ૨૫ ॥ ખરા નર નારીને ન ગાંઠે;નારીછે ગોબરૂ ગાત્ર;તે માટે કેમ કહ્યું કરાએ, નર્ક છે નારી માત્ર. ॥ ૨૬ ॥ એટલે બોલી ઓત્રા નારી, સમજીને વદો વાણ, અભીમન્યુ કહે સમજીને કહુંછું સૌ નારી નર્કની ખાણ. ॥ ૨૭ ॥ ઓત્રા કહે હજુ સમજીને બોલો,ઓરે સ્વામી સુપાત્ર;કુંવર કહે ખાણ મોહોટી, નર્કની નારી માત્ર ॥ ૨૮ ॥ ઓત્રા કહે હું કહીશ ત્યારે,રીસાશો ભરથાર;રણધીર બોલ્યો કેહે કેહેવું હોયતે, ખરી વાતે નહી ખાર. ॥ ૨૯ ॥ એટલે બોલી ઓત્રા રાણી, સાભળો મહારી વાત; સૌ નારીને નર્ક કોહોછો તો, નારા તમારી માત. ॥ ૩૦ ॥ તમારી માતા માહારી માતા, સરવની માતા નારી; અભેમાને તવ નીચુ ઘાલ્યું, ન્યાયની વાત વીચારી. ॥ ૩૧ ॥ ઓત્રાએ તવ મન વીચાર્યું,સ્વામીને માઠુ લાગે, એવું સમજી કેહેવા લાગી; કંથ તણો ભેદ ભાગે. ॥૩૨॥ સાંભળો માહારા સુજ્ઞ સ્વામી,હું અબળાની વાણ; તીછકારવી નવ ઘટે નારીને,નારીતો રત્નની ખાણ. ॥ ૩૩ ॥ તમારા સરખા રત્ન જેવા, પ્રાક્રમી પ્રગટ થાય; તેની જનેતા નારી છે પણ, રત્નની ખાણ કેહેવાય. ॥ ૩૪ ॥ યોગાભ્યાશી જ્ઞાની તપસ્વી, કૈં સુરા કૈં દાતા; કૈં જન ભકતો કંઈ દેવહંશી રત્ન સરીખા થાતા. ॥ ૩૫ ॥ તે સરવે નારીના ઉદરથી,સુણો ચતુર સુજાણ; તે માટે સઘળી નારીને, ન કહેવી નર્કની ખાણ. ॥ ૩૬ ॥ સમજવી ખાણ રત્ન કેરા, વીચારી વદવી વાણ; તમારૂં કેહેવું પણ સાચું છે, નારા નર્કની ખાણ. ॥ ૩૭॥ જે નારીને પેટે જનમે, નાસ્તીક

દય પાપી;અવળચંદો અધર્મી અન્યાઇ,વીવેક હીન વણ માપી. ॥૩૮॥ મશ્કરી ખોરો તસ્કરી ચોરો, અવગુણનું એંધાણ; તેવાં પ્રાણીની જનેતા નારી, તે નારી નર્કની ખાણ. ॥ ૩૯ ॥ નારીનું એવું બોલવું સુણી, ટુટી ગયો બધો તોડ; કુંવરે જાણ્યું પ્રવીણ ઝાઝી, કરી બતાવ્યો ફોડ, ॥ ૪ ॥ એની સાથે બોલી ચાલીમાં, હું તો નહી બર આવું; એવું સમજીને કહ્યું એણે, ઓ અબળા હવે જાવું; ॥ ૪૧ ॥ ઓત્રાએ કહયું સાંભળો સ્વામી,બુદ્ધી મુકી છે નેવ; એકજ વીચાર હરા ફરીને, હઠ લીધાની ટેવ. ॥ ૪૨ ॥ એકજ પ્રકારની હઠ લેવી, બીજા નહી વીચાર; તેવાને ચતુર કોણ ગણસે, ઓ માહારા ભરથાર. ॥ ૪૩ ॥ આ ઉપરથી હું એમ સમજી, બુદ્ધી નથી વીશેશ, સઘળા રસ્તાને નવ જાલો, વીચાર શકતો લેશ. ॥ ૪૪ ॥ એટલે અભેમન્યુ બોલ્યો, જાણે છે સહુ કોય, પ્રેમદા કરતાં પુરૂશમાં શું, બુદ્ધી ઓછી હોય. ॥ ૪૫ ॥ ઓત્રા કહે વીશેશ બુધ્ધી, પુરૂશમાં કયારે જાણું;પ્રશ્ન પુછું તેનો ઉત્તર આપો, તો બુદ્ધી પરમાણું. ॥ ૪૬ ॥ પછી હું જાર્ણીશ કે સમજીને, હઠ ઝાલી છે નાથ; તરત તંબુએ ચાલી જવાની, નહી આડો કરૂં હાથ ॥ ૪૭ ॥ તમથી ઉત્તર દેવાય નહી તો, પુત્ર આપીને જાવો; હું તમ સાથે તમે મુજ સાથે, વચનથી બંધાવો.॥ ૪૮ ॥ એટલે બોલ્યો અભેમન્યુ,તારે છે પુછવાની ત્રષ્ણ; પણ ઉત્તર થાય બુદ્ધીશાળીથી, તેવું પુછવું પ્રષ્ણ. ॥ ૪૯ ॥ માહારાથી ઉત્તર દેવાય નહી તો, તારે દેવો પડશે; જો પછી ઉત્તર નહી દેતો, ક્રોધ મને બહુ ચડશે. ॥ ૫૦ ॥ માહારાથી ઉત્તર થાય નહીં તો,તુજથી ઉતર થાય;એવું પ્રષ્ણ પુછજે નારી, વેણ દીધું કરમાંય. ॥ ૫૧ ॥ ઓત્રાએ પણ વચન આપ્યું, તવ બોલ્યો રાજન; તારા પ્રષ્ણનો ઉત્તર દેવો, સેહેજ છે માહારે. મન. ॥ ૫૨ ॥ ઉત્તર આપીને જૈશ જુધ્ધે, તુજથી નવ રોકાય; ઉત્તર ના દેઉં તો સુત દેઇ, મારે જાવું વઢવાય. ॥ ૫૩ ॥ હવે પ્રેમદા પ્રષ્ણ પુછો, ઓત્રાએ જોડયા હાથ; ધ્યાન દેઇને સાભળી લેજો, ઓરે મારા નાથ. ॥ ૫૪ ॥ એકાદશી વ્રત આવીયું તે, દન પીતરનું શ્રાધ, તે દીન ગર્ભનો દહાડો નારીને, એ ત્રણનો પડયો બાધ. ॥ ૫૫ ॥ શ્રાધ સારીને જમે નહીતો; પીતરૂ બાધ લાગે: શ્રાધ સારીને જો જમે તો, એકાદશી વ્રત ભાગે. ॥ ૫૬ ॥ તે દન નારીને રતુ અપે તો, એકાદશ પાપ થાય;નારાને રતુ આપે નહી તો, લાગે બાળ હત્યાય ॥ ૫૭ ॥ તેણે વાતમાં બાધ ભાસે, વીચારો વીવેક; જેણે કારજશાધ કરવાં, રેહેવા ન દેવું એક. ॥ ૫૮ ॥

બે કાજ કરીએ એકપર હરીએ, તો તે નહી ચતુરાઇ, ત્રણે કરવાં ને બાધ ન બેસે; તેની બુદ્ધી સવાઇ. ॥ ૫૯ ॥ અભેમાને વીચાર કરી, ધારી જોયો વિવેક; તો પણ એને કાંઇ ન સુજ્યું, રસ્તો ન જડીયો એક. ॥ ૬૦ ॥ વળણુઃ ॥ રસ્તો કાંઈ જડયો નહી, કુંવર મન અકળાય; વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, પ્રષ્ણોતર કથાય. ॥

કડવું ૩૮ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશંપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; બોલ્યો અભેમન્યુ મુખ એમ; આનો ઉત્તર થાયે કેમ. ॥ ૧ ॥ મોહોટા મોહોટા મથીને મરે, પણ ઉત્તર કોઇ ન કરે; પુછયું પ્રષ્ણ તેં કચવું અતી, તેનો ઉત્તર જડવાનો નથી. ॥ ૨ ॥ એક મુકી દે એકાદશી, તો તો આંટી એમાં નથી કશી; તવ ઓત્રા બોલી મુખ એમ, એકાદશી તે મુકાય કેમ ॥ ૩ ॥ એક મુકીને એક શીધ રાખે, તેમાં શાની ચતુરાઈ દાખે; કરે એક ખરૂં એક ખોટું, તેનું અજ્ઞાન જાણવું મોહોટું. ॥૪॥ જેમ વેદમાં ભેદ અપાર; કહે સાકાર નીરાકાર; તેમાં એક જુઠું એક સાચુ, કહે તે તણું ભણતર કાચું. ॥ ૫ ॥ ભણે શટ શાસ્ત્ર ચાર વેદ; પણ તે નહી સમજેલો ભેદ;તેથી એક ખરૂ એક ખોટું,કહે તેને તો પાતક મોહોટું ॥૬॥ સર્વ વચનનો સમજે ભેદ, તે તો ભણયો છ શાસ્ત્રને વેદ;પુછયાં પ્રષ્ણમાં જે ત્રણ ટાંણાં, તે તો સાચવે સુજ્ઞજ શાણાં.॥ ૭ ॥ તવ અભિમન્યુ એમ બોલે. નહી તારૂણી કો તુજ તોલે; આપો ઉત્તર તો મન માને,હવે વાર કરો છો શાને. ॥ ૮ ॥ બોલી ઓત્રા બોલેલુ થાપો, મુને પુત્ર તમો એક આપો; પછી ઉત્તર કરૂં સ્વામી, મુને જાણશો નહી હરામી. ॥૯॥ તવ અભેમાને વીચાર્યું, ડેરા તંબુ તણાવવા ધાર્યું; જોયું શેન્યના સામુ છેક, થઈ ભાઇશું દ્રષ્ટી એક. ॥ ૧૦ ॥ કરી માયાવીને તવ સાન, આવ્યો ભીમ તણો સંતાન; તવ આડુ જોઇને કેહે છે, વીરા વામા અતી હઠ લે છે. ॥ ૧૧ ॥ માટે તંબુ તણાવો ભ્રાત, આડી દ્રષ્ટીએ કીધી વાત; સુણી ગટોરગછ સંચરિયો, પોતે શેન્ય વિશે પરવરિયો. ॥ ૧૨ ॥ કરિ શેવકને આગનાય, જાવો જૈ તંબુ તાણો ત્યાંય; કાંઇ કરતાં સુધરે કામ; રહે અભેમન્યુનું નામ. ॥ ૧૩ ॥ તવ શેવક લોક સંચરીયા,ડેરા તંબુ તાણી ત્યાર કરીયા;પછી દાસો થયા વિદાય,તવ રથેથી ઉતરે રાય. ॥ ૧૪ ॥ સુણી ઓત્રાએ અશ્વ લગામ, જઈ તંબુ કર્યો વી-

વીશ્રામ; તત્ર કૃષ્ણ પ્રભુ પાતાળ,કીધો વીચાર દીનદયાળ. ॥ ૧૫ ॥ મા-હારે કરવો ભાણેજનો દંશ, પણ રાખવો ભક્તનો વંશ; કદી નરનારી સુખ આદરશે, થોડી વેળામાં અર્થ શું સરશે. ॥ ૧૬ ॥ એવું જાણ્યું શ્રી અવીનાશ, ટકાવું બેઉને છ માસ; કરી સુર્ય ઉપર આગનાય, સ્થંભી રેહેજો ત્યાંને ત્યાંય. ॥ ૧૭ ॥ ખટ માસ લગી રવી દેવ, ખસવું નહી અવશ્ય એવ; પછી જગતપર કરૂણા કીધિ, એક અંજળી જળની લીધી. ॥ ૧૮ ॥ મુખ વાણી વદ્યા ઘનશામ,પશુ પક્ષી પતંગ તમામ;દેવ દાનવ માનવ કીટ, થાજો આળસ નીંદ્રા અદીઠ. ॥ ૧૯ ॥ ક્ષુધા પીપાસાને દસ્ત, થાજો લઘુ શંકા સેત હસ્ત;થાશે નહી વેળા કવેળા ભ્રાન્તી,રેહેજો નીરવરતીને શાન્તી. ॥ ૨૦ ॥ એમ કહી જળ આચમન કીધું, પછી જળ ફરીથી લીધું; એમ જાણ્યું જાદવરાય, દીવશે કદી ગર્ભ ધરાય, ॥૨૧॥ તેવા ગર્ભની પ્રજા જે થાય, તે તો વર્ણશંકર ગણાય; તેનાં અવળાં હોયે લક્ષણ, કરે ખોટી વસ્તુ ભક્ષણ. ॥ ૨૨ ॥ થાય અધરમીને અન્યાઇ, શુભ મારગ સમજે ન કાંઈ; એવી વરણસંકર પ્રજાય, દીવશે ગર્ભ રેહેવાથી થાય. ॥ ૨૩ ॥ નહી દીવશે મનુશ ધર્મ, પશુ પક્ષીને કીટનું કર્મ; એવું સમજીને જુગદાધાર;તંસુપર વરસાવ્યો ધુમાર. ॥ ૨૪॥ તેથી નાવે સુર્યનો બાધ,એવું કાર્ય કર્યું નિરવાદ; કરી કરૂણા દીનદયાળ,કર્યું કામ રહી પાતાળ ॥ ૨૫ ॥ વળણ. ॥ પાતાળ રહીને કારજ કર્યું સાંભળને તું રાય; ભક્તને આધીન ભુધરો, વ્યાસ વલ્લભ ગુણ ગાય. ॥

કડવું ૩૯ રાગ ધોળનો.

બોલ્યા બોલ્યા વૈશમપાયે વચનરે, સાંભળ સાંભળ પરીક્ષત રાયના તનરે. ॥ ૧ ॥ નરનારીને ઉપજ્યું હેત અપારરે, પ્રેમ ધરીને માંડયો શુભ સંસારરે ॥ ૨ ॥ રમતાં જમતાં બહુ વેળા વીતી નેટરે, પ્રભુ કૃપાયે ઓત્રાને ગર્ભ રહ્યો પેટરે. ॥ ૩ ॥ પરીક્ષત રાયના ગર્ભતણી એ કથાયરે, શ્રદ્ધા રાખી સુણે તો વંશ વૃદ્ધી થાયરે. ॥ ૪ ॥ જેણે રાખ્યો ધર્મ પાયો એકરે, કળીયુગને તો, વાપરવા દીધો નહી છેકરે. ॥ ૫ ॥ સપતા સુણી, પ્રભુ પદ પામ્યો જેહરે,શ્રોતા સુણતાં મનમાં ધરે સંદેહરે. ॥ ૬ ॥ હાશજ સમજે તે જન નરક પળાયરે, પરીવાર ખુવે, અનધન નાસ્તી થાયરે. ॥૭॥ શ્રધાળુ જન, સુણી કરે પુન્ય દાનરે, તેને પ્રભુ આપે સુખ સંતાનરે. ॥૮॥ શ્રોતા જનનાં, પુરણ પોહોચ્યા કોડરે, સરવે સભા, બો-

હો જે જે શ્રી રણછોડરે. ॥ ૯ ॥ વળણ. ॥ સકળ સભા જય જય વદો, વંશની વૃદ્ધા થાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, જેજે શ્રી જગરાય. ॥

કડવું ૪૦ રાગ સાખીનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, કાણુ પવે મહીમાય. ॥ ૧ ॥ છ માસ સુખ સંસારનું લીધું, ગર્ભ રહ્યો રૂડી રીતે; ઓત્રાને મન આનંદ થયો,પાગલે પડી પ્રીતે, ॥૨॥ ઓરે માહારા પ્રાણ પતીજી, વાધ્યું ભલુ ઘર સુત્ર; તમારે ગ્રંધીને પુન્યે કરીને, આપણે પ્રભુ પુત્ર. ॥ ૩ ॥ જીભડી મારી કાપવી ઘટે, કઠોર વચન કહેતાં; રાખજો સદાએ કૃપા દ્રષ્ટી, હાથ હુંયાં નથી રેહેતાં. ॥ ૪ ॥ ઓરે પતીજી ઓરે પતીજી, દારૂણ આવ્યું દુઃખ; ચાર ઘડી કાજે કરી પ્રીતી, ફરી કયાં દેખીશ મુખ. ॥ ૫॥ એમ કહીને રડવા લાગી, આંસુ વહે એધાર; અભેમન્યુએ સમજાવીને, છાની રાખી તે વાર. ॥ ૬ ॥ પછી અરજુન સુત એમ બોલ્યો, વહેલું વચન થાપો; પ્રષ્ણ તમોએ જે પુછયું છે, તેનો ઉત્તર આપો. ॥ ૭ ॥ ઓત્રા કહે ઓ કંથ માહારા, સાંભળજો ધ્યાન દેઇ; પ્રષ્ણનો ઉત્તર સેજમાં છે, શાસ્ત્રનો આધાર લેઇ. ॥ ૮ ॥ એકાદશી વ્રત આવીયુ, તે દન પીતરનું શ્રાધ, સ્ત્રીને દન હોય ગર્ભનો તે,ત્રણનો પડીઓ બાધ. ॥ ૯ ॥ શ્રાધ સારીને જમે નહીતો, પીતર રહે નીરાશ; જો જમેતો એકાદશીનો, ભાગી પડે અપવાસ. ॥ ૧૦ ॥ તે દન નારીને રતુ આપેતો, એકાદસ પાપ થાય; જો કદી રતુ આપે નહીતો, લાગે બાળ હત્યાય ॥ ૧૧ ॥ એવી એમાં આંટી ઘુંટી છે, તેનો શો ઉપાય પાપ જરાએ આવે નહીને. ત્રણે કારજ થાય. ॥ ૧૨ ॥ એવો તમને આપુ ખુલાસો, તવ કર નાંખશો મુછે; જાણ્યા પછી કોયડો કોડીનો, કેહેશો કે એમાં શું છે. ॥ ૧૩ ॥ અભેમાન કહે સુણ નારી, વાંકુ કેમ વદાય,જાણ્યા પછી ઓહો કરી કાઢે,તે નર ખર કહેવાય.॥૧૪॥ એટલે બોલી ઓત્રા રાણી, ઉત્તરમાં ચીત દેજો; શ્લોક રૂડો વીચાર રાખી, વચન સાંભળી લેજો. ॥ ૧૫ ॥ શ્રાધ કરીને પીન્ડ સુંઘીએ, જમ્યા બરોબર થાય; મધરાત પછી દીજીએ રતુ, ત્રણે તીથી સચવાય. ॥ ૧૬ ॥ મુખમાં અન નાખે અપવાસ ભાગે: વાસનાથી નાવે બાધ; જમવાની કાંઇ જરૂર નથી,પરીપુરણ થાય શ્રાધ. ॥૧૭॥ અટથી રજની જતાં સુધી, એકાદશી કેહેવાય,અડધિ રાત્રી ગયા પછી,દ્વાદશીમાં ગ-

ણાય. ॥ ૧૮ ॥ તેથી એકાદસ પાપ ન લાગે, લાગે ન બાળહત્યાય, એ રીતીથી કામ કરેતો, ત્રૈણ તીથી સચવાય.॥૧૯॥ ન્યાય ભરેલો ઉત્તર સુણી, હરખ્યો અભેમાન; સાબાશ નારી બુદ્ધીશાળી, વઇરાટની શંતાન ॥ ૨૦ ॥ જાવો તમે તંબુએ પધારો, શીખામણ મન ધરજો, માહારી માતા રાંકડી છે, તેની સેવા કરજો. ॥ ૨૧ ॥ પીહેરીઆંની સાસરીયાંની, આબરૂ રાખજો ઉલી;કંથને લાન્છન લગાડશો માં ચાતુર નારીની ખુબી.॥૨૨॥ દાંતમાં છેડો ઘાલીને દહાડા,કાઢજો રૂડી રીતે;મન-મુકીને માહારી પછાડે, પુન્યજ કરજો પ્રીતે. ॥ ૨૩ ॥ આશીશ વચન દેઉંછું તુને, ઇશ્વર કલ્યાણ કરશે; જનમો જન્મ સુખની પ્રાપ્તી, ઉદર તારૂ ઠરશે ॥ ૨૪ ॥ રડશો કળકળશો નહી કોઇ, સૌ ગુણની જાણનાર; હેતજ રાખજો જેવું છે તેવું, છેલ્લા વેલ્લા જુહાર. ॥ ૨૫ ॥ એમ કહીને ઉભો થયો, હવે ન કાંઇ કહીશ; એટલે ઓત્રાયે આગળ આવી, ચરણમાં મુકયુ શીશ. ॥ ૨૬ ॥ વળણ. ॥ પાય પડી ઉભી થઈ, સનમુખ જોડયા હાથ; વદે વલ્લભ ઉભી રહી; નીરખે પોતાનો નાથ.

કડવું ૪૧ વૈદર્ભીનો રાગ નાટકની છાયા.

કંથજી કયારે ભેગા થશો, કયારે દેખાડશો મુખ; તમવણ દીવશ જાશે નહી, નહી તમ વણ સુખ. ॥ કંથજી ॥ટેક.॥ અધુરામાં પુરી પ્રીતી કરી, તે તો વીસરશે કેમ;વારે વારે આવશે સાંભરી, પતી તમારો પ્રેમ. કંથજી. ॥ ૧ ॥ લખી લખી કાગળ કયાં મોકલું, બુડેલું તરે વાણ તમારા સુખનો સંદેસડો, મુને કેહેવાનું કાંણ. ॥ કંથજી. ॥ ૨ ॥ કયારે જશો ને કોના થશો, ફરી જવાનું ચીત; વીસરસો વઇભોગ આજનો, ચાર ઘડીની પ્રીત. કંથજી. ॥ ૩ ॥ પ્રાણપતી પ્યારા માહરા, છબી દેખવાની કયાંય; જાણે નજરે નીરખ્યા કરૂ, માહારી રૂદીયામાંય॥ કંથજી. ॥ ૪ ॥ જ્યાં જાઓ ત્યાં મારા નાથજી, રહો માસ છ માસ, એટલે મુને તેડાવજો,દાશીને તમ પાસ. ॥ કંથજી. ॥ ૫ ॥ જાવો તો જગો કરજો માહરા, સાંકડે મોકળે સમાસ; ચરણ ચાંપીશ કને આવિને, તમ રજની હું દાસ. કંથજી. ॥ ૬ ॥ વળણ. એમ કહી પાલવ ગ્રહ્યો ઉડયો નર કુંવાર; વદે વલ્લભ તત્પર થઇ, રણવીર નીકળ્યો બાહાર.

કડવું ૪૨ રાગ સાખી.

વઇશમપાયન એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય;વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ચકાવાનો મહીમાય. ॥ ૧ ॥ ઓત્રાને રડતી મુકીને, રણધીર નીકળ્યો બાહાર;જઇ પોતાના રથમાં બેઠા, હાથે ગ્રહી હથીઆર ॥ ૨ ॥ એટલે આવિ સકળ સેન્યા, હળીમળી સહુ જાય; દુન્દભી ડંકા દેતા દેતા, યુદ્ધને પંથ પળાય. ॥ ૩ ॥ અભેમન્યુની આગનાથી સેવક બે ત્યાર થયા, રણમાંથી ઓત્રા રાણીને; તંબુએ તેડી ગયા. ॥૪॥ સુભદ્રાની પાસે આવી, ઓત્રા લાગી પાય; હું અપરાધણ મોંડી આવી, તે કરજો ક્ષમાય. ॥ ૫ ॥ માહારે ભવીશે ઘણી ભુલાવી, કાળ કેડે થઈ લાગ્યો;આવતાં સાંઢના ચરણ વીશે, મારગે ભાલો લાગ્યો. ॥ ૬ ॥ માટે મુજથી મોંડા અવાયું, પણ તમસુતને ખાળ્યા; માહારાથી થયું તેટલું કીધું; ઘણાએ પાછા વાળ્યા. ॥ ૭ ॥ તો પણ તે પાછા નવ વળીયા છેવટ થાકીને આવી;પણ સાસુજી તમારે પુન્યે,પુત્ર હું એમનો લાવી. ॥ ૮ ॥ લેલાટ ઉપર હાથ મુકયો, સુભદ્રાએ સાર; મોહોઢામાં આવેલો કોળીયો ગયો,શું અન્ય આશા લગાર.॥૯॥તારૂને માહારૂં ભવીશબાઈ, થઇ બેઠાં નીરાશ;અભેમન્યુ અતી આનંદે ચાલ્યો, મન ધરી ઉલ્લાશ, ॥ ૧૦ ॥ એવે કોઠાની લગભગ થયા,તવ બોલ્યો અભેમાન; સાંભળો માહારા ભીમ કાકા,વાયુ તણા સંતાન ॥૧૧॥કોઠામાં શેન્યા નવ શોભે, હોય મારથી વઢનારા;ત્યાં તો છે યુદ્ધ યુક્તી ભરેલું,અન્ય શું કરે બીચારા. ॥ ૧૨ ॥ માટે શેન્યને અળગી બેસાડો, પછી ચાલો ચઢે ઘોડે, છે એક કોઠો તમારે માથે,માટે ચાલો અમ જોડે. ॥ ૨૩ ॥ હું ને ગટોડગછ ત્રીજા તમે, જૈએ તેમાં નહિ કેહેણી;તવ શેન્યાની પ્રત્યે ગદાધર, બોલ્યો રક્તજ નેણી ॥૧૪॥ જાવો જઇને સરવે કરો,છાંયો જોઇ વીસરામ; અમે ત્રણે જણા જાશું કોઠામાં, ત્યાં નહિ કોઇનું કામ. ॥ ૧૫ ॥ એટલે નીકુળ સરવને લેઇ,અળગો ગયો તે વાર, છાંયો જોઇને વીશ્રામ કીધો, શાન્તી પામ્યા અપાર. ॥ ૧૬ ॥ ભીમ ગટોડગછ ને અભેમન્યુ પ્રથમ કોઠે જાય; ત્યાં તો ઉભા છે દ્રોણ ગુરૂ, પાશાણ કોઠા માંય. ॥ ૧૭ ॥ ત્યાં જઇને ત્રણે જણાએ, કીધા નમસ્કાર;એટલે બોલ્યા મધુરે મુખે,હશીને દ્રોણાચાર. ॥ ૧૮ ॥ આવો દીકરા ભલેજ આવ્યા, યુદ્ધની મને ઇચ્છાય; અભીમન્યુ કહે ધન્ય મહારાજા, તમથી આમ ન થાય. ॥ ૧૯ ॥ માહારા બાપને વીશ્વાસ આપી. મોકલીયા પાતાળ; કપટનું કોઠાયુદ્ધ

માંડ્યું, શીખવ્યું તે ચાન્ડાળ. ॥ ૨૦ ॥ ગુરૂજીને કેહેવું ન ઘટે, પણ કર્યું કહ્યા જેવું; તમોએ યુદ્ધ માગી લીધું છે,તો તમને યુદ્ધ દેવું.॥૨૧॥ તમારી સાથે હારીશ વડતાં, તેમાં ઇજ્જત નહી જાય, કેહેશે શું છોકરૂ જીતે બીચારૂં, બાળકથી શું થાય. ॥૨૨॥ તમોને લોકો એવું કેહેશે ગુરૂ જાતે કઠોર; વીધારથીનું છોકરૂં માર્યું તેમાં શું કીધુ જોર. ॥ ૨૩ ॥ જસ તમને નથી મળવાનો, જીતશો તોહે લગાર; કદાપી વઢતાં હારશો તો, ફજેતીનો નહી પાર. ॥૨૪॥ હલકાઇ તમારી ઘણી ગણાશે કેહેશે ગુરૂ હારી પડીયા; મુજને લોકો એવું કહેશે, ગુરૂથી ચેલા ચડીયા. ॥ ૨૫ ॥ મહીમા મારો વીશ્વમાં વધશે, માટે ગુરૂ સંગ ગાજુ; હારશો કે જીતશો તમો પણ, નહી મળે જસ બેઉ બાજુ. ॥ ૨૬ ॥ એવાં વચન સાંભળીને, પસ્તાયા ગુરૂ દ્રોણ; આ કામ મેં કર્યું હોત નહી તો, દેનારૂં ઠબકો કોણ. ॥ ૨૭ ॥ દુરીયોધને બુદ્ધી ભમાવી, એને શી દેઉં આશ; ઠબકો સાંભળ્યો પાપીને માટે, જાજો સત્યાનાશ. ॥ ૨૮ ॥ એમ કહીને દ્રોણ બોલ્યા, સાંભળ માહરા તન; જે કામ કરવા બેઠા તે કરો, સમજ્યો સર્વ વચન. ॥ ૨૯ ॥ કરતાં શું કર્યું તે કેમ કરીયે, હવે તો ધનુષ તાણો, કુંવર કહે શું યુદ્ધ કરશો, વીપ્ર લાડુ ખાઈ જાણો. ॥ ૩૦ ॥ એવું સાંભળી દ્રોણ ગુરૂને, ક્રોધ ચઢયો અપાર; શું સહુ જેવો મુજને જાણ્યો, લાડુનો ખાનાર. ॥૩૧॥ જો છોકરા હવે ઠેર મારૂ, હાળુ રથથી હેઠ; કુંવર કહે જોજો માહારાજા, પોહોંચાડી દેઉં કેઠ. ॥ ૩૨ ॥ એમ કહીને સામાસામી હાથ ગ્રહ્યાં હથીઆર; ધનુશની પણછ ચઢાવી, બેઉએ કર્યા ટંકાર. ॥ ૩૩ ॥ પેહેલો કોઠો પાશાણ કેરો, પેહેલો દરવાજે એક; રથ બેશી તે દરવાજામાં, ગુરૂ રહ્યા ધરી ટેક. ॥ ૩૪ ॥ અભીમન્યુ બાહાર ઉભો છે, ક્રોધજ આડે આંકે; ગટોરગછ શુત હેડંબાનો, તે રથ એનો હાંકે. ॥ ૩૫ ॥ ગદા દસહજ્જાર મણની, લેઇ ઉભો છે ભેમ; પછી બાણાવળી બાણ લેઇને, ટુટી પડયા ફાવે તેમ. ॥ ૩૬ ॥ વળણ.॥ ફાવે તેમ ટુટી પડયા, ગુરૂને અભિમાન; વદે વલ્લભ શ્રોતા સહુ, ભજજો શ્રી ભગવાન.

કડવું ૪૩ રાગ સવૈયાનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજ-સંભળાવું, પેહેલા કોઠાની કથાય. ॥ ૧ ॥ દ્રોણ ગુરૂએ બાણ લેઇ

ને દેવા માંડયો માર; અગણીતા મંત્ર ભણીને, મારે નર કુંવાર. ॥ ૨ ॥
એક એક બાણે ચાળીશ હજાર, બાણુ કુંવરના જાય; દ્રોણગુરૂ એક બાણુ મારેતે, એંશી હજાર થાય. ॥ ૩ ॥ ત્યાં તે કેટલું જોર કુંવરનું, ગુરૂજી દૈવત દાખે; અભીમન્યુને રૂંએ રૂંએ, ભાલોડાં ભોંકી નાખે. ॥ ૪ ॥ ચામ શરીરનું ચુંથી નાંખ્યું ચારણી જેવું થયું; થર થર કાયા કંપવા લાગી, રૂધીર બહુ વહી ગયું. ॥૫॥ ડોળા બે ડગમગવા લાગ્યા, પ્રાણ જવાનો બાકી; એ રીતે અભીમન્યુની, માઠી દશાથઇ પાકી.॥૬॥ રક્ષાનો એક તાર સુતરનો, ધનુશે વીંટેલો સાર; તેને પ્રતાપે આયુશ કેરો. સંધાઇ રહ્યો છે તાર. ॥ ૭ ॥ કુંવર ઘણો કાયર થયો, મનમાં અતી બડબડીયો, તે જોઇને ગટોરગછ બળીયો, ગાજીને ગગને ચઢીયો. ॥ ૮ ॥ એટલે ગુરૂએ બાણ લીધું, દારૂણ દૈવત દાખી; મોહાસ્તરથી ગટોરગછની રૂદીયા ભેદી નાંખી. ॥ ૯ ॥ બેભાન થઇ તંસુએ પડીયો, ન રહ્યા સુધકે સાન; કુંવરને ઉડાડયો જાણી, કોપ્યોવાયુ સંતાન.॥૧૦॥ ગદા ગ્રહીને આગળ આવ્યો, વાળું કચ્ચર ઘાણ; એટલામાં તો દ્રોણ ગુરૂએ, ભોંકયું ભીમને બાણ. ॥ ૧૧ ॥ તવ વ્રકોદર અવની ઢળીયો, ગુરૂએ કીધો કેહેર; લાડુ ખાનારો મુજને કહ્યો, મારૂં કુંવરને વેર.॥૧૨॥ એવું સમજી અભિમન્યુને, બાણનો માર્યો માર; ભયોભય ભાલોડાં ભોં કયાં, કંઇ નીકળે આરપાર. ॥ ૧૩ ॥ કંઇક શરીરમાં ભરાઇ રહે, વહે ઘણું રૂધીર; એવી રીતે રૂંએ રૂંએ. બહુજ ભોકયાં તીર. ॥૧૪॥ ચામડું થયું ચારણી જેવું, જાણે પડશે ઢળી; એવે સમે વ્રકોદરની, તરત મુરછા વળી. ॥ ૧૫ ॥ ઉભો થઇને જોયું ભીમે, દાઝ્યું અંતઃકરણ; જાણ્યું કે કર્યો જુલમ વીપ્રે, કુંવર પામશે મર્ણ. ॥ ૧૬ ॥ એવું સમજી મડદાં પડેલાં, તે લેઇ દીધો માર; તેથી ગુરૂ કાયર થયા, પાછા પડયા તે વાર. ॥૧૭॥ એવામાં ગટોરગચ્છ આવ્યો, હાંકવા રથપર બેઠો; ત્રણેનુ જુથ મળવાથી ગુરૂનો, જીવ ચીંતામાં પેઠો. ॥ ૧૮ ॥ અભીમન્યુને હીમત આવી, છોડવા માંડયાં બાણ; ગુરૂ પેશા ગયા અડધે કોઠે, ઘણા થયા ગભરાણ. ॥ ૧૯ ॥ તોપણ પાછી હામ રાખી, ટકી ઉભા ત્યાં સાર; કોઠાના દ્વારમાં કુંવર પેઠો, તેને મારે છે માર. ॥૨૦॥ વ્રકોદરને માહા રીસ વ્યાપી, બળથી ગયો છે બેહેકી; બે ભુજમાં ગદા ઘાલીને દ્રોણ પર છુટી ફેંકી. ॥ ૨૧ ॥ તે ગદા ગુરૂએ આવતી દીઠી, જાણ્યું કે વીઘન થાશે; અચુત મણની મુજપર પડશે, તવ રોટલો વળી જાશે. ॥૨૨॥ રાજ ભોગવનારો ભોગવે પોતે; હું શીદ પામું મરણ; એવું સમજીરથવી

શેથી, તરત ઉતર્યા ધર્ણ. ॥ ૨૩ ॥ લડવું વઢવું વેગળું મુકી, નાઠા દ્રોણાચાર;બીજે દ્વારે પેશી જઇને,નીકળી ગયા બહાર. ॥ ૨૪ ॥ ઉછળેલી ગદા હેઠી પડી, તવ ભીમે લેઇ લીધી; અભેમન્યુને કેહેવા લાગ્યો,કેવી બાહાદુરી કીધી. ॥ ૨૫ ॥ કુંવર કહે સાબાશ કાકા, નીકળવા પંથ ઝાલો; આડા અવળા કાંઈ ન ખસશો, રથની પુંઠળ ચાલો. ॥ ૨૬ ॥ રથ મુકીને આઘા ખસશો, તો બીજે પંથ ચડશો; જો કોઇ દ્વારમાં પેશી ગયા તો, જરૂર ભુલા પડસો. ॥ ૨૭ ॥ આખો આયુષ વહી જવાનો,પણ નહી નીકળો બાહાર; આંટીઘુંટી ભમ્યા કરશો;પણ નહી આવે પાર. ॥૨૮॥ ભુલ ભુલામણી ભારે કોઠાની, ભમી ભમીને થાકો; હું આંગળી બતાવું તે રીતે,રથ ગટારગઇ હાંકો. ॥ ૨૯ ॥ ઉભા રહ્યાની શક્તિ નથી,મુજને માહારા વીર; શરીર જુઓ સ્વેત થએલું, નથી જરા રૂધીર. ॥ ૩૦ ॥ માટે રથમાં બેઠા બેઠા, તમને બતાવું શાન; તે રસ્તે રથ હાંકે જાજો, જોજો ભુલતા ભાન ॥ ૩૧ ॥ એમ કહી રથમાં બીરાજ્યો, અરજુનનો કુંવર; આંગળી બતાવે તે પરમાણે, માચાછિ હાંકે તોખાર. ॥ ૩૨ ॥ દ્વારે દ્વારે પેસવા લાગે, ત્યાં યોદ્ધા યુધ ધારે; હેડંબાનો દીકરો તે,પરોણો લેઇને મારે. ॥ ૩૩ ॥ ને મારતા બહુ રહી જાય બાકી, તેને વૃકોદર ઝાલે; માંથા ઉપર ફેરવીને, બળથી બગલમાં ઘાલે. ॥ ૩૪ ॥ દબાવીને પ્રાણ કાઢે,એમ ફર્યા સાત દ્વાર; દ્વારે દ્વારે દસદસ યોદ્ધા; માર્યા એક હજાર. ॥ ૩૫ ॥ પ્રથમ કોઠો ફરી નીકળ્યા, તવ કામ કેવું કીધું;અભીમન્યુએ બેઠા બેઠા, વજરાસ્તર બાણ ધીધું ॥૩૬॥ તે બાણ બાણ કરીને મુકયું,વજરનો મંત્રજ નડીઓ; પહેલો કોઠો પાશાણનો તે, મુળમાંથી ભાગી પડીયો. ॥ ૩૭ ॥ દ્રોણગુરૂ જે નાશી ગયેલા, પોહોચ્યા કઉરવ દળમાં; મોઢામાં તો સ્વાસ ઘણેરો; પણ તે આવ્યા પળમાં. ॥ ૩૮ ॥ આવી કહ્યું દુરીયોધનને, હાર્યોરે ભાઇ હાર્યો; તાણે જણાએ હળી મળીને, મન મુકી મુજને માર્યો. ॥ ૩૯ ॥ છત્રપતી કહે છોકરાઓથી, હારી ગયા માહારાજ; બ્રાહ્મણ તો લાડવા ખાઇ જાણો, ખોઇ જગતમાં લાજ. ॥ ૪૦ ॥ જાવો કૃપાચાર ગોર માહારાજા, બીજો કોઠો તમારો; વીપના કોઠા થઇ રહે પુરા, પછી ઝપાટા અમારો ॥ ૪૧॥ એટલે કીરપાચાર ચાલ્યા, બીજા કોઠામાં જાય; લોહ વજજરનો કારમો કોઠો, જઈ ઉભા તે માય. ॥ ૪૨ ॥ વાળણ. કોઠે જઈ ઉભા રહ્યા, હાથ ગ્રહી હથીઆર; બારણે રથ રાખી રહ્યા,અરજુનનો કુંવાર,

કડવું ૪૪ રાગ સાખીનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણુ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, બીજા કોઠાની કથાય. ॥ ૧ ॥ ભીમ અભેમાનને માયાવી, ઉભા રહ્યા છે બાહાર; કુંવર કહે ભીમ કાકા, કાયાને કષ્ટ અપાર. ॥ ૨ ॥ માહારા અંગમાં બાણુ પેઠાં છે, તેની ઘણી વેદનાય; સાચવીને તે ખેચી કાહાડો, તો નીરવરતી થાય. ॥ ૩૩ ॥ ભીમ કહે બાણુ કાઢીશું તો પવન પરવેશ કરશે; તેથી વીશેશ પામીશ પીડા, પ્રાણુ તારો નીસરશે ॥ ૪ ॥ કુંવર કહે ભવીશ માહારૂં, પણ કાઢી લ્યો બાણુ; શરીર સકસ રહી ગયું છે, દુખી થાય છે પ્રાણુ. ॥ ૫ ॥ તવ માયાવી એમ બોલ્યો. ધીર્ય ધરોને ભ્રાત; વસ્ત્ર તણી કરો કાકડીયો, ઓ વૃકોદર તાત. ॥ ૬ ॥ બાણુ કાઢી મહી મારવા ડુચા, પ્રવેશે નહી પવન; સાચવીને બાણુ ખેચી લેઉં, એમ વદયો વચન. ॥ ૭ ॥ તવ ભીમે વસ્ત્રો ફાડીને, કાકડીયો કરી આપી; માયાવીએ બાણુ કાઢવા માંડયા, શરીરે કર ચાંપી ॥ ૮ ॥ હાથ દેઇ બાણુ ખેંચી કાઢે, છીદ્રમાં કાકડી ઘાલે; તે વેળાએ અભીમન્યુને, શરીરમાં બહુ સાલે. ॥ ૯ ॥ એ રીતે બહુ બાણુ કાઢી, વસ્ત્રના ડુચા દીધા; રૂધીરવાળું શરીર લુછી, વસ્ત્રો ધારણ કીધાં. ॥૧૦॥ કુંવરના જીવને વળી શાન્તી, થઈ ગયો તઇઆર; ખુંખારીને ઉભો થયો, હાથ ગ્રહ્યાં અથીઆર. ॥ ૧૧ ॥ ચાલો કાકા બીજે કોઠે, બન્યો હતો જેવો તેવો; હીમ્મત હારવાનો નથી જરા, ગોરનો કોઠો લેવો. ॥ ૧૨ ॥ ગટોરગછે રથ હંકાર્યો, બીજે કોઠે તવ જાય; ગોર કૃપાચાર. ઉભા છે તેને, લાગ્યો વૃકોદર પાય. ॥ ૧૩ ॥ ઓ માહારાજા તમો કયાં ઉભા, અમને પાતક નડશે; પુજન કરવા યોગ્ય તમે તો, પણ માર મારવો પડશે. ॥ ૧૪ ॥ દ્રોણગુરૂ બનેવી તમારા, તેમને અમોએ માર્યા; ઘણા જોરાવર છે પણ અમથી, લઢતાં વઢતાં હાર્યા. ॥ ૧૫ ॥ એ હાર્યા તો તમે શું જીતો, કરજો મન વીચાર; વચન સાંભળી ગોર બોલ્યા, સાંભળ વાયુ કુંવર. ॥ ૧૬ ॥ પાપીએ મુને પરાણે મુકયો, તે કેમ કેહેવાય નાથ; આવિ ફરયારે આવિ ફસાયા, તે તણો શો ઉપાય ॥ ૧૭ ॥ ભીમ કહે ઉપાય બતાવું, આપણુ યુદ્ધ ન ઘાગે; દુષ્ટને દેખાડવાને માટે, આયુદ્ધ ઉંચે મારો, ॥ ૧૮ ॥ બુમો પાડો બળ દેખાડો, બે ઘડી ખેલ મચાવો; પછી હાર્યો હાર્યો કેહેતા, કોઠાથી નાશી જાવો. ॥ ૧૯ ॥ છેવટ હારશો માર ખાઇને, તેથી ભલું આ કામ; માર ખાધાવણુ હાર્યો કેહેવાશો, તેથી

ન બુડે નામ. ॥ ૨૦ ॥ માર ખાઇને હારવું પડે, તેથી આ શું બુડું; એટલે ગોર હશીને બોલ્યા, તેં તો બતાવ્યું રૂડું. ॥૨૧॥ હાથ ઉપાડો ને બાણ કહાડો. દેખાડો દુષ્ટને જોર; કોઈ કોઇને માર ન દેવો, સાક્ષી નંદકીશોર. ॥ ૨૨ ॥ એમ કહીને આયુદ્ધ લીધાં મેઘનાદે ગડગડીઆં; કુંવર ને ગોર બાણ લઇને, ફેંકવા તુટી પડીયા. ॥ ૨૩ ॥ બેજણ ઉંચાં બાણ ફેંકે, જુલમ કરી નાંખ્યો; કોઠા ઉપર દેખાય જાણે, ઉડી મદની માંખ્યો ॥૨૪॥ ભીમ કોઠામાં ધુમવા લાગ્યો, બરકા બુમો પાડે; બે ભુજમાં ગદા ઘાલીને, પૃથ્વીપર પછાડે. ॥ ૨૫ ॥ કઉરવ લોકો બાહારથી જુએ, જોયા કરે રાજન; તે જોઇ દ્રોણની પ્રત્યે બોલ્યો, દુરીયોધન વચન ॥ ૨૬ ॥ જુઓ ગુરૂજી જુઓ ગુરૂજી, થાય છે સોરબકોર; તમારા કરતા ગોર મહારાજા, કેવું કરે છે જોર. ॥૨૭॥ આટલાં બાણ છે કોઠા ઉપર, તો મહી નહી હોય પાર; ભીમને માર પડેલો તેથી, કર્યા કરે પોકાર. ॥૨૮॥ એવું સાંભળી ગુરૂએ ઘણું, માહારી થઈ નરસાઇ; આ વેળાએ મુજ સાળકની, ઘણી થઇ સરસાઇ ॥ ૨૯ ॥ પુન્ય માહારૂં કાંઇ આવજો આડે ઓરે શ્રી રણછોડ; ગોર ક... માર ... ને, થાજો માહારી જોડ. ॥૩૦॥ એવામાં થઇ બે ઘટીકા, ... માં ... તન; ગાજીને કૃપાચાર પ્રત્યે એમ વદયો વચન. ॥ ૩૧ ... ઘડી વેળા વીતી ગઈ છે, પ્રેમ કરીને પધારો; નહી નાસો તો ... રહે, ઉપડે હાથ અમારો. ॥૩૨॥ એવું વચન સાંભળીને, ભ... બહુ માઠા; આયુદ્ધ ફેંકી રથથી ઉતરી, જીવ લેઇ ગોર નાઠા. ॥ ૩ ... ર્યો હાર્યો મુજને માર્યો, મરણનો ભય ભાસે; એવું કેહેતા આવ્યા ..., કૌરવને દ્રોણ પાસે. ॥ ૩૪ ॥ દ્રોણગુરૂ તવ હસવા લાગ્યા, ... ની હોડ, દુરિયોધન જસ બહુ ગાતો તો, પધારો માહારી જોડ. ... ॥ એટલે છત્રપતી એમ બોલ્યો, જોયો તમારો ઝપાટો; ... ખાઈ જાણો, જોજો ક્ષત્રીનો સપાટો. ॥ ૩૬ ॥ એ રીતે ત્યાં વાતો ચાલે; કોઠામાં અભિમાન; તેણે કહ્યું ભાઇ રથ હંકારો, ચાલો ક... બળવાન. ॥૩૭॥ એટલે માયાવીયે રથ હાંકયો, દ્વારે દ્વારે એ ફરતા; દસ દસ યોદ્ધા ત્યાં ઉભા છે, સંહાર તેનો કરતા. ॥ ૩૮ ॥ એમ બસે દ્વાર ફરી વળીયા, યોદ્ધા હણ્યા બે હજાર, લોહવજ્જરનો કોઠો ફરિને, જણે નીકળ્યા બાહાર. ॥૩૯॥ અભિમાને વજરાસ્તર લીધું, જીતીને ખોડો કાહાડયો; તે બાણ મુકી બીજો કોઠો, લોહનો તોડી પાડયો. ॥૪૦॥ એવામાં તો ત્રીજે કોઠે, જવા કર્યા મનસુબા; તે સમે જઇ ત્રીજે કોઠે; અશ્વસ્થામા ઉભા. ॥૪૧॥ દ્રોણના નંદન ચી-

રનજીવી, ક્રોધ ભર્યો અપાર; માહારા મામાને ને માહારા તાતને,જીત્યો એ કુંવાર. ॥ ૪૨ ॥ માટે આંઇ આવે તો મારૂં, લેઉ તાતનું વેહેર; અરજુન સુતને જીવતો હું, જાવા ન દેઉં ઘેર. ॥ ૪૩ ॥ એમ ધારિને અશ્વસ્થામા, ત્રીજા કોઠામાં રહ્યા; ભીમ ગટોરગછને અભેમન્યુ, તે ત્રણ ત્રીજે ગયા. ॥ ૪૪ ॥ વળણ ॥ ત્રીજે કોઠે ત્રણ ગયા, સુણો સૌ શ્રોતાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે; યુદ્ધ તણો મહીમાય.

કડવું ૪૫ રાજન રાયેજીને રાગ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય; બળવંત બાહાજેજી; વીસ્તારી તુજને સંભળાવુ, ત્રીજા કોઠાનો મહિમાય. બળ ॥ ૧ ॥ અભેમાને નમસ્કાર કીધો, ગુરૂના પુત્રને સાર; બળ. તવ અશ્વ સ્થામા એમ બોલ્યા, લે તું હાથે હથીઆર. બળ. ॥ ૨ ॥ માહારા તાતને જીતીને આવ્યો, કીધી પાકી ભવાઈ. બળ. એ વૃધને તું યોબન વયનો, જીતે તેમાં શી નવાઇ. બળ. ૩॥ માહારો મામો ગોરપદુ જાણે તેને જીતે શું જસ; બળ. જેવડો હું છું તેવડો તુછું; જો લે માહારો કસ. બળ. ॥ ૪ ॥ અભેમાન બોલ્યો એરે મહારાજા. થોડો ગરવ મન આણો; બળ.લડાઇનું કામ ક્ષત્રી સમજે, વીપ્ર લાડુ ખાઇ જાણો. બળ ॥૫॥ ધારૂંતો એક બાણે ઉડાડુ, જાણુ છું તમારૂ માપ. બળ. અશ્વસ્થામા કહે ઉરાડે મુજને, તો અરજુન તુજ બાપ. બળ. ॥ ૬ ॥ એવું સાંભળી કુંવર બોલ્યો, એકજ બાણનું કામ; બળ તે એક બાણે ઉરાડુ નહીતો, નરકે પીત્રુ તમામ. બળ. ॥ ૭ ॥ એટલે અશ્વસ્થામા બોલ્યા, દેખાડું રંગના ચટકા; બળ. તારા એક બાણને એક બાણ મારી, કરી નાંખું ત્રણ કટકા. બળ. ॥૮॥ નીશ્ચે સમજજે અરજુન તન તું, થનારૂં હોય તે થાય; બળ. બાણના ત્રણ કટકા ન કરૂં તો, મુજપીતરૂનર્ક પડાય. બળ. ॥૯॥ સામા સામી એમ સોગન લીધા, એટલે બોલ્યો ભેમ, બળ. અભેમાન બેટા આશું કીધું, બકયા જેમ ફાવે તેમ. બળ.॥૧૦॥ જવાને જવાનીયા મુમતે ચઢીયા, જણાવ્યો જોબનનો તાપ; બળ.તેમાં પીતરૂને નક બતાવ્યું, તેમણે શાં કર્યા પાપ. બળ. ॥ ૧૧ ॥ યોબન વયના ઉતપાતવાળા, ક્રોધ કામજ્વર રોગ; બળ. તાત માત ભગની સામી દે ગાળો, તે સગીયોના ભોગ. બળ. ॥૧૨॥ કુંવર કહે કાકા ભુલ-માહારી, ન રહ્યો કાંઇ વીચાર; બળ. બોલતાં શું બોલાઈ ગયું માઠું,

હવે પસતાઉં અપાર. બળ. ॥ ૧૩ ॥ અશ્વસ્થામાને પણ પસ્તાવો લાગ્યો, આ શી વહી ગયા વાણુ, બળ; સપુત નીકળ્યા તે વ્રધ પીતરૂને, બતાવી નર્કની ખાણુ. બળ; ॥૧૪॥ અભેમાને જાણ્યું એકજ બાણે, નહી ઉડેતો શું કરવું; બળ. પીતરૂ માહારા નર્ક જવાના. માટે માહારે બળી મરવું. બળ. ॥ ૧૫ ॥ અશ્વસ્થામાએ પણ એમ આદરીયું, પછી કોપ્યા બળવાન, બળ; અભેમન્યુને કેહેવાને લાગ્યો, ભીમ વાયુ સંતાન. બળ. ॥૧૬॥ અકળાતો નહી અભેમાન બેટા, તું તારો રાખજે ટેક, બળ; સોગન પાળવા અશ્વસ્થામાને, તું મારજે બાણુ એક. બળ. ॥ ૧૭ ॥ બીજુ બાણુ તું તો નવ લેતો, લઢીશ હું એનિ સાથ, બળ; કુંવરે કહ્યું એના ઉપર તમારે. ઉંચો ન કરવો હાથ. બળ. ॥ ૧૮ ॥ એમ કહીને એક બાણુ લીધું, ગરવ મનથી હણીયો, બળ; મંત્રશક્તિનો ને મંત્ર વાયુનો, પ્રથમ પેહેલો ભણીયો બળ. ॥ ૧૯ ॥ બાણુને પેહેલે ભાગે બ્રહ્મા મુકયા, વચે વીષ્ણુ તતખેવ, બળ; મંત્ર ભણીને છેહલે ભાગે, મુકયા શ્રી માહાદેવ. બળ. ॥ ૨૦ ॥ એવા મંત્રોનું બાણુચડાવ્યું; કાંઇ ન રાખી ન્યુન્ય, બળ, વળી તેનાપર ધર્મ કાકાનું પોતેમુકયું પુન્ય. બળ ॥ ૨૧ ॥ એ રીતે શર તૈયાર કીધો, પોતે ચતુરસુજાણ. બળ; એનું જોઇને અશ્વસ્થામાએ,તરત લીધું બાણુ. બળ. ॥ ૨૨ ॥ પ્રથમ વજાસ્તર મંત્રજ ભણીયા, શક્તીનો મંત્રજ બીજો. બળ: બાણુને ત્રણ ભાગે ત્રણ દેવ મુકયા, જુએ ભીમનો ભત્રીજો. બળ. ॥ ૨૩ ॥ તે બાણુ ચઢાવ્યું અશ્વસ્થામાયે, જાણે તોડવો મોહોટો મેરૂ, બળ; તે બાણુ ઉપર પુન્યજ મુકયું, બ્રહેસ્પતી દાદા કેરૂ, બળ. ॥ ૨૪ ॥ એવે અભેમાને બાણુજ ફેકયું, સુસવાડા કરતું જાય; બળ; તે જોઇ અશ્વસ્થામાએ માર્યું, બે બાણુ ભેગાં થાય, બળ. ॥૨૫ ॥ તવ તે બાજ્યાં, ગણુગણી ગાજ્યાં, જુએ બે બળીયા તન; બળ; એક એક ને એ ટક્કરો મારે, લઢતાં ચઢયાં ગગન. બળ. ॥ ૨૬ ॥ એવે બેઉના વ્રધ પીતરૂઓ, અંત્રીક્ષ આવી ઉભા. બળ; અરેરે આપણે નરકે જવાનુ એમ કરે મનસુબા. બળ ॥ ૨૭ ॥ અભેમાનના વ્રધ ઇશ્વર આરાધે, જીતજો અમારો બાળ. બળ; અમ્મરના પીતરૂઓ અમ્મરને જીતવા, સમરે શ્રી ગોપાળ. બળ. ॥ ૨૮ ॥ એવામાં બે બાણુ બહુ ચઢયાં ઉંચા મારતાં ઝટકે ઝટકા, બળ; એવામાં અભેમાનના બાણુના, થઇ ગયા ત્રણુ કટકા. બળ. ॥ ૨૯ ॥ તવ તેના પીતરૂ થયા રાજી, ઘણાજ હરખે ચઢીયા બળ; કુંવરના બાણુના ત્રણે કટકા આવી કોઠામાં પડીયા. બળ

॥ ૩૦ ॥ અશ્વસ્થામાએ મુછે હાથ નાખ્યો, હસ્તુ કીધું મુખ, બળ; તેવું જોઇને અભેમન્યુના દલમા લાગ્યું દુઃખ. બળ ॥ ૩૧ ॥ એવામાં વીષ્ણુના મંત્રનો કટકો ઉછળવાને લાગ્યો, બળ. ધર્મને પુન્યે પવન પેરે ઉડ્યો, વીપ્રના રૂદીએ વાગ્યો. બળ ॥ ૩૨ ॥ વાગી ઉપાડી ગગને ચાલ્યો, એમ્મરને ઉચા લીધા, બળ; દ્રોણ કૃપાચાર જ્યાં બેઠા છે, ત્યાં તેને ફેંકી દીધા. બળ. ॥૩૩॥ તવ અભીમાનના ત્રધ થયા રાજી, બેઉનું રહી ગયું માપ, બળ; અભીમન્યુ પણ આનંદ પામ્યો, ટળીયો તનનો તાપ. ॥બળ ॥ ૩૪ ॥ ભીમે કહ્યું લાજ ભગવાને રાખી, સુરા સુત સાબાશ. બળ; ચાલો કોઠો ફરિ બાહાર નીકળીયે, કરી યોધ્ધાનો નાશ. બળ. ॥ ૩૫ ॥ તવ ત્રણે રથ લઇને ફરતા, ફરીયા ત્રણસે દ્વાર, બળ; દ્વારે દ્વારે દસ દસ યોધ્ધા, માર્યા ત્રણે હજાર. બળ ॥૩૬॥ પછી બાહાર નીકળી બાણ ચઢાવ્યું કુંવરે જણાવ્યું સુર. બળ. વજરા સ્તરથી તાંબાનો કોઠો, ત્રીજો કર્યો ચકચુર. બળ ॥ ૩૭ ॥ એવું જોઇને છત્રપતી બોલ્યો, બોળ્યું બામણોએ નામ. બળ; ત્રૈણે કોઠેથી ત્રણે હાર્યા, કર્યા નહી સગ્રામ. બળ. ॥૩૮॥ હવે સપાટો ક્ષત્રીનો જોજો, નથી રેહેવાની નુન્ય, બળ. દ્રોણ કહે સહુ મુજપેરે હારજો, આડેઆવજો પુન્ય. બળ. ॥ ૩૯ ॥ વાળ્યુ એમ ગુરૂજી કળકળે, સાંભળજેતું રાય; કહે વલ્લભ સહુ સાંભળો, ચોથાનો મહીમાય.

કડવું ૪૬ રાગ સાખી.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેજે રાય; વીસ્તારીતુજને સંભળાવું, ચોથા કોઠાનો મહીમાય. ॥૧॥ ચોથો કોઠો રૂપાનો છે, તેને ચારશેં દ્વાર; ચારશે શીખ્ખર ચારસેં ધજા, જોધ્ધા ચાર હજાર॥ ૨ ॥ કરણ રાજા ત્યાં જઇ ઉભો, સંગ પોતાના બે બાળ; વર્શકેતુને ચંદ્રકેતુ, લડવઇઆ વીકરાળ. ॥ ૩ ॥ એવામાં અભેમાન બોલ્યો, ચાલો તતપર થઇએ, ચોથો કોઠો સમુદ્ર કાળો, તે તરવાને જૈએ. ॥૪॥ એમ કહીને ત્રૈણે ચાલ્યા, ચોથે કોઠે જાય; કહ્યું કે આવો રકત લોચને, બોલીયો કરણ રાય. ॥ ૫ ॥ તવ અભેમાન આવીને ઉભો, રાખીને યુધ્ધનો હેતુ એવામાં કરણ પ્રત્યે બોલ્યો, મોહોટો વરસ કેતુ ॥ ૬ ॥ કર્ણ પીતાજી અળગા ઉભારો, અમે બે બંધવ [illegible] આ ત્રણે છે તરણા સરીખા, પુરણ પુર. પડશું. ॥ ૭ ॥ એટલે કરણ રાજા બોલ્યો, લડનારા એવિ-

કરાળ; અભેમન્યુ નહી જેવો તેવો, સીંહ તણો છે બાળ.
કહે પીતા મહારા, એછે સીંહનું બાળ; તો અમે શું નથી એના જેવા, અમ તાત શું શીયાળ. ॥૯॥ કરણ કહે મરજી તમારી, જોવું જો કેવા લડોછો; મુજ નામને લાંન્છન નવ લાગે, એનાથી કેવા ચડોછો. ॥૧૦॥ એમ કહી મહી અળગો બેઠો, તવ બોલ્યો અભેમાન; કાકા તમે પણ અળગા બેસો, વાયુ તણા સંતાન. ॥ ૧૧ ॥ બે સાથે અમે બે વઢીશું, સંગ્રામ કરશું સારો; કરણ રાજા વઢવા ઉઠે; એટલે તમારો વારો. ॥૧૨॥ ભીમે કહ્યું કે ન્યાય ખરો છે, ખસ્યો હીમ્મત દેઈ; વૃકોદર જઇ અળગો બેઠો, પોતાની ગદા લેઈ. ॥ ૧૩ ॥ એટલે બોલ્યો વરસ કેતુ, સાંભળ પારથ તન, મુકજે આશા જીંબ્યા તણી તું, દેખાડું સ્વર્ગ ભોવન. ॥૧૪॥ અભેમન્યુ તવ કેહેવા લાગ્યો, શું વણ વીચાર્યું બોલે; તું પરીવાર છે દાસીનો તે, નાવે ક્ષત્રીની તોલે. ॥૧૫॥ એમ કહીને અથીઆર લીધાં, કીધાં ધનુષ ટંકાર; મન મુકીને સામા સામી, દેતા બાણના માર. ॥૧૬॥ વર્શકેતુ ને ચંદ્રકેતુતે, બે જણનાં બાણ જાય; અકેકું બાણ મારે તેનાં, દસ દસ હજાર થાય. ॥ ૧૭ ॥ બે જણાના વીસ હજાર છુટે, કપરા કરણ કુંવાર; અભીમન્યુ એક બાણ મારેને, થાય ચાળીસ હજાર. ॥ ૧૮ ॥ ત્યા કુંવરનું જોર શું ચાલે, બહુ બળ કરવા લાગ્યા; અભેમાને વજરાસ્તર મારી, બે ભાઇના રથ ભાગ્યા. ॥૧૯॥ બીજે બે બાણે બેઉને બાંધ્યા, જોઇને કરણ રૂઠયો; બે દિકરાએ નામજ બોળ્યું, એમ કહીને ઊઠયો. ॥૨૦॥ પોતાનો રથ આગળ લાવ્યો, ક્રોધાતુર મન સાથ; ગરૂડાસ્તરથી બે તનના, છોડી નાંખ્યો હાથ. ॥૨૧॥ પછી બે પુત્રને પોતાના રથમાં, લીધા કરણ રાય, તેને દેખીને, ગદા લેઇને. ભીમશેન ઉભો થાય. ॥૨૨॥ અભીમન્યુ કહે આવો કાકા કરજો ખરેખરૂં જોર; એટલે ભીમશેન કુદવા લાગ્યો, કરતો શોરબકોર. ॥ ૨૩ ॥ કરણરાયે આયુદ્ધ લીધાં, ક્રોધ ભરેલા અપાર; અગણીતા મંત્ર ભણીને, દેવા માંડયો માર. ॥ ૨૪ ॥ કરણે બહુ કેર કીધો, વળી બે દીકરા સંગ; બાણવડે અભીમન્યુનું, વીંધી નાંખ્યું અંગ. ॥ ૨૫ ॥ તે ત્રાસ દેખી માયાવી કોપ્યો, ગરજના કીધી છેક; તે દેખીને કરણ રાયે, બાણજ ભોંક્યું એક. ॥ ૨૬ ॥ તે બાણે માયાવી ઉછળીયો, હેલકારે આકાશ ચઢીયો; સુધ્ધી બુધ્ધી રહી નહીને, ડેરા તંબુ જઈ પડીયો. ॥૨૭॥ તવ ભીમને બહુ રીસ વાપી, ઉછળી આગળ થાયે; તવ કરણે મોહાસ્તર માર્યું, ભીમની રૂદીયા માંય. ॥૨૮॥ ભીમ ઢળી ચતાપાટ પડીયો, ન રહિ સુદ્ધ કે સાન; પછી બહુ માર દે

અભરાવ્યો અરજુનનો સંતાન. ॥ ૨૯ ॥ અંગમાં ભોંકાય છે ભાલોડાં, કરણ બહુ માર દેછે; કે બાણ નીકળે સુંસરાંને, કે બાણ અંગમાં રહેછે ॥ ૩૦ ॥ તેનાપર બીજું બાણ વાગે, તવ પેહેલું નીકળે પાર; રૂધીર વહે માંઉસના લોચા, નીકળી પડે બાહાર. ॥૩૧॥ ડોળા બે ડગમગવા લાગ્યા, ભોંકાયાં બાણ અનેક; શરીરમાં શોધે નવ મળે,રૂધીર છાંટો એક ॥ ૩૨ ॥ ઘેવાઇને ધોળો થઇ ગયો, પણ પાસે છે ધનુષ; તેણે તાતણો ડોશીનો છે, તેથી ટક્યો આયુષ. ॥૩૩॥ એવામાંતો કરણરાયે, બે બાણ માર્યા સાર, એકજ બાણે રથ ભાગ્યો, એકે ઘોડા ચાર. ॥૩૪॥ એટલે કુંવર પગપાળ થયો,ન રહ્યું અંતઃકર્ણ પછી આવ્યાં અરબડીયાં તે, કૃષ્ણજીને હળીયો ધરણ. ॥૩૫॥ તે દેખીને કરણરાજા, રથમાંથી ઉતરીયો; ફરશી લીધી હાથમાંને, પ્રાણ લેવા પર ચરીયો. ॥ ૩૬ ॥ જે અભેમાનની રૂદીયા ઉપર, બેઠો રાજા કરણ; જો છોકરા આજ દાવમાં આવ્યો, આણુંછું તારૂં મરણ. ॥ ૩૭ ॥ આટલો મોહોટો તું થયો પણ,કાકો નથી કહ્યો મુને; દાશીનો દીકરો સદા કહ્યો છે, તેથી મારૂં તુને. ॥૩૮॥ તે બધા બદલો આજવાળુ, જીવજ તારો લેવું;તે કરતાં જો કાકા કેહેતો, જીવતો જાવા દેવું. ॥ ૩૯ ॥ અભેમાને તવ વીચાર્યું,ઉગરવું ખરિ ખાંચે કાકો કેહેવામાં શું જવાનું, ગઇ તક વીપ્ર ન વાંચે. ॥ ૪૦ ॥ અણી ચુકયો સો વરષ જીવે,છો થાય ખુશી પાકા;એવું સમજી હશીને બોલ્યો, શું કોહોછો કરણ કાકા. ॥ ૪૧ ॥ એટલે કરણ હશીને ઉઠયો, પોતાને રથ પરવરિયો; વર્શકેતુ ને ચંદ્રકેતુની, આગળ ગર્વ વરિયો. ॥૪૨॥ કેવામેં કેહેવરાવ્યા કાકા,ત્યારે એનાપર ત્રૂટયો;એવી વાત કરે છે એવામાં, અરજુનનો સુત ઉઠયો. ॥૪૩॥ વળણ. ॥ ઉઠયો સુત અરજુનનો, કરતો મન વિચાર; વદે શ્રોતા સુણો, જપવા જુગદાધાર.

કડવું ૪૭ રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાર;વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, ચોથાનો મહીમાય. ॥ ૧ ॥ અભીમન્યુ ઉભો થયો, મનમાં કર્યો વીચાર; મુજ કને કાકા કેવરાવી, એને ચઢયો હંકાર. ॥ ૨ ॥ સત્રૂને ખુશી થવા ન દેવો, મરવું તો એકવાર; એવું જાણી કુંવર બોલ્યો, કાકા પાંચ પ્રકાર. ॥૩॥ કાકા કેવરાવ્યા શું થયો રાજી, હજલબાજી કરીને; પાંચ પ્રકારના કાકા કહ્યા, સાંભાળ ચીત ધરીને. ॥૪॥ તાત ત-

ણો સગો ભાઈ હોયે, પ્રથમ કાકો એક; તાત તણો કોઇ મીત્ર હોયે; તે કાકો વીવેક, ॥ ૫ ॥ પાડોશી કોઇ વ્રધ હોય તેને,કાકા કહીએછેયે; અજાણ્યો વૃદ્ધ રસ્તે જનારો, તેને કાકા કહાએ. ॥ ૬ ॥ ઘરનો ગુલામ ઘરડો હોયે, બહુ દીનનો રેહેવાશી;તેને પણ કેહેવાય છે કાકો,જો ન્યાય નીતી તપાશી. ॥ ૭ ॥ એ રીતેછે પાંચ પ્રકારે, શબ્દ સમજજો પાકો; જનમથી તું ઘરમાં રહેલો, માટે ગુલામ કાકો,॥ ૮ ॥ કરણે એવું સાંભળ્યુંને, હળ હળ પ્રગટી રીસ; હવે ન મુકુ જીવતો હુ.છેદુ તારૂં શીશ. ॥ ૯ ॥ વર્શકેતુ કહે તાતજી માહારા, જીતી બાજી ગયા ચુકી; જનમારા નો જાણોછો એને, સીધ્યા દીધો મુકી. ॥ ૧૦ ॥ તવ કરણને બહુ ક્રેધ વાપ્યો. હાથ લીધા હથીઆર; ધનુસ ઉપર બાણ ચઢાવી, દેવા માંડયો માર. ॥ ૧૧ ॥ બહુ બાણ મારે દયા ન ધારે,કુંવરે વીચાર્યું મન; હવે મને મુકવાનો નથી, સતરૂ સુર્યનો તન ॥ ૧૨ ॥ એકવાર મરવું જરા ન ડરવું,સમજીને શું કીધું; ક્રોધ ભરેલો કુંવર એણે, બાણ કાળજ્વર લીધું. ॥ ૧૩ ॥ તેમાણુ બેહુ બળ કરીને માર્યું, પુરણ જણાવી રીસ, કરણનો સુત ચંદ્રકેતુ, તેનું છેદયું શીશ. ॥ ૧૪ ॥ લીધું બીજું બાણ પવનનું, મહા વીકટ કામ ધાર્યું; મોટો પુત્રજે વર્શકેતુ, તેની રૂદેમાં માર્યું ॥ ૧૫ ॥ એટલે વર્શકેતુ ઉડયો,વાયુથી ગગને ચડીયો; ધ્રત્રાસ્ટરના ધામ પાસે, હસ્તીનાપુર પડીયો ॥૧૬॥ તવ ધ્રત્રાસ્ટરના દુતોએ, ઉઠાડયો તેણી વાર; અંધની પાસે તેડી ગયા, તવ પુછયા સમાચાર . ॥ ૧૭ ॥ પછી આંધળે એને રોકયો, નથી જાવું યુદ્ધ કરવા; તુ તારે રહે મારી પાસે, શેવા માહારી આદરવા. ॥૧૮॥ એમ કહીને એને રાખ્યો.શું જાણ્યુ રાજા ડરણ;એમ સમજયો કે પુત્ર બે માહારા,નીસ્ચે પામ્યા મરણ ॥ ૧૯ ॥ આ છોકરાએ જુલમ કીધો, માટે મારૂ કે મરૂ; અરજુનજીને માહારા જેવો, હું પણ વાજીઓ કરૂ. ॥ ૨૦ ॥ એમ વીચારી માર માર્યો, કેહેતા ઉપજે ત્રાસ;ચામ શરીરનું છુંદી નાખ્યું,અભેમાનનું ચો ાસ, છેકજ કુંવર કાયર થયો, દુભાયુ અંતઃકરણઃ જાણ્યું કે આયુશ આવિ રહયો, નીસ્ચે પામીશ મરણ ॥ ૨૨ ॥ એવામાં ઇશ્વર ઇચ્છાએ, ભીમની મુરછા વળી; ગાજીને ગદા લેઇ ઉઠયો, વૃકોદર માહા બળી, ॥ ૨૩ ॥ એવામાં ગટોરગચ્છ આવ્યો, ચ ને ગગન; અંખીઓથી બાપની ભીડ દીઠી,વિચાર કીધો મન. ॥ ૨૪ ॥ કરણ નથી જાણતો કે. માયાવિ ગગને ચઢીયો; એવે કરણના રથ નિચે આવિને એ પડીયો ॥ ૨૫ ॥ રથ ઉપાડી માંથે લીધો ચઢી ગયો ગગન; વાયુ

વંટોળ વિજળી કીધી, પછી વદ્યો વચન ॥ ૨૬ ॥ સાંભળજે તું કરણ રાજા. ભુંડી વાત ભંડાવું; તને નાંખું દરીઆમાં ને. કાકીને રંડાવું ॥ ૨૭ ॥ એટલે કરણ રાજાએ જાણ્યું; કપટનું કામ રચીયું; વેહેરે વેહેર લેવાયુ નહીને, આવ્યું ગટોરગચીયું.॥ ૨૮ ॥ વાંકા વળીને મારવાને માટે, કરણે ભાલો લીધો; ગટોરગછે રથ ઉપાડી, દ્રોણ કને ફેંકી દીધો. ॥ ૨૯ ॥ કરણનું તવ વપુ કુટાયુ, રથમાંથી નીકળ્યો બાહાર; ઓરે ગુરૂ હું વાંજીઓ થયો, ખોયા મેં બેઉ કુમાર. ॥ ૩૦ ॥ દ્રોણ કહે ભાઇ ભલે ખોયા, કરનો તો સોર બકોર; દ્રોણ કહે દુરીયોધન કેમ છે, હવે, શું માર્યું ક્ષત્રીએ જોર. ॥ ૩૧ ॥ એટલે દુરીયોધન એમ બોલ્યો, હાથજ નાંખી મુછે; પ્રધાનથી જો જોર થાયે તો, કોણ રાયનો ભાવ પુછે. ॥૩૨॥ જો જો હવે છે માહારો કોઠો, નવું જુનું કાંઇ કરૂ; ગાદીપતી ગાંજ્યો નવ જાવું, પગ પાછો નવ ભરૂ ॥ ૩૩ ॥ એટલે કહ્યું કરણ રાયે, મુજ જેવું તારે હજો; માર ખાઇને હારજે તું, વળી વાંજીઓ થજે. ॥ ૩૪ ॥ એવે ગટોરગછ ગગનેથી, પોતાની શન્યામાં ગયો; ભાઇને માટે રથ લેઇને. તરત તતપર થયો. ॥ ૩૫॥ ચાલીને આવ્યો ચોથે કોઠે, કહ્યું કે આવ્યો વીર; એમ કહીને રથમાં લીધો, કુંવરને વળી ધીર. ॥ ૩૬ ॥ પછી વૃકોદર પુછવા લાગ્યો, કહો ભત્રીજા કેમ; આ વેળા તને બહુ માર પડીયો, માટે પડેછે વેહેમ ॥ ૩૭ ॥ અભેમાને કહયું ઓ કાકા, માર પડયો, બહુ પાકો, રથમાં સુતાં સુતાં બતાવું, તે રસ્તે રથ હાકો. ॥ ૩૮ ॥ એકવાર કોઠો ફરીને નીકળીયે, તે પછી બીજી વાત; તવ માયાવીએ રથ હંકાર્યો, ભીમશેન બળીયો સાથ॥ ૩૯ ॥ સુતાં સુતા સાન બતાવે, તે રસ્તે રથ હાકે; દ્વારે દ્વારે યોદ્ધા રહ્યા તે, ભીમશેન મારીનાંખે ॥૪૦॥ એ રીતે ચારસેં દ્વાર ફરી, માર્યા ચાર હજાર; એ કોઠો ફરી વળીને, ઝટ પટ નીકળ્યા બહાર.॥૪૧॥ અભેમન્યુ એ સુતાં સુતાં પ્રાક્રમનું કામ કીધું; વજરાસ્તરનો મંત્ર ભણીને, ધનુશપર બાણ લીધું ॥૪૨॥ પવન મંત્ર ભણીને ફેંકયું, પુરણ જણાવ્યું સુર; ચોથો કોઠો રૂપાનો તે. કરીનાંખ્યો ચકચુર. ॥૪૩॥ પછી ભીમશેન પુછવા લાગ્યો, તુજ જીવને છે કેમ, તંબુમાં લેઇ જઇએ તુને આવ્યા તા એમને એમ ॥૪૪॥ અભીમન્યુ તવ એવું બોલ્યો, મુજ કને રેહેજો આપ; પણ મુજને પાછો વાળો તો, બ્રહ્મ હત્યાનું પાપ ॥૪૫॥ બાણ તણું દુખ છે બહુ મુને, તેથી સાન્ત પમાડો; શરીરમાં ભાલોડાં ભરેલાં, તે સહુ વીણી કાહાડો ॥૪૬॥ તવ વૃકોદરને માયાવી, ચપટીમાં ભાલોડુ ઝાલે; હાથ દેઇને ખેંચી કાહાડે, છીદ્રમાં ચીંથરી ઘાલે

॥ ૪૭ ॥ એ રીતે બાણુ કાહાડી નાંખ્યાં,જળથી ધોયું શરીર;વસ્ત્રવતી તે લુછી નાંખ્યું, વહેલું જે રૂધીર. ॥૪૮॥ પછી બીજાં વસ્ત્ર પેહેરાવ્યા, સણગાર પહેરાવ્યા સાર; એક ઘડી વાર સ્વાસ ખાઇને,કુંવર થયો તૈ-યાર. ॥ ૪૯ ॥ ભીમશેને કહ્યું કેમ છે બેટા, તવ બોલ્યો અભેમાન; હ-તા તેનો તે હું કાકા, શું કરે તમ સંતાન ॥ ૫૦ ॥ મુજ જેવો માર ગ-ટોરગછને, જો મારે રાજા કરણ; તો તે એક ઘડી નવ જીવે, તરત પામે મરણ. ॥ ૫૧ ॥ એવી વાત કરે છે એવે. પ્રભુએ જાણ્યું પાતાળ;ગટોર ગછ જોડે હશે તો, નહીં થાય એનો કાળ. ॥ ૫૨ ॥ કરણુ મરણુ આણુ-ત એનું, પણ તેમાં ભંગ થયો; ગગનેથી આવી રથ ઉપાડી, ગટોરગછ લેઇ ગયો, ॥ ૬૩ ॥ માટે એ બેને પાડુ વણુટા, વીચાર્યું જુગતાધાર; લ-ડાઇ કરાવવા બેઉ જણને,મુકયો પ્રભુ હંકાર.॥ ૫૪ ॥ એવામાં ગટોર-ગછ બોલ્યો શું તને મુકત કરણ;હું એને લે ગયો નહોતે, તો થાત તારૂ મરણ ॥ ૫૫ ॥ હું આવ્યો તેથી તું ઉગરીયો,નહીં તો જતું રેહેતુ નામ,અભીમન્યુ કહે તેં શું ઉગાર્યોતું તો મહાગો ગુલામ. ॥૫૬ ॥ હરી ફરી તું રથ હાંકી જાણે,તુજથી ન જેરવાય તાપ;મામાની કહે હવે રથ હાંકું તો, બ્રહ્મ હત્યાનું પાપ. ॥ ૫૭ ॥ એમ કહી રાશ પરોણો પકડી, શેન્યમાં ચાલ્યો ગયો; રીસાઇને સહુને સંગ બેઠો, તાં દેશો કોને ન કહ્યો. ॥ ૫૮ ॥ એવામાં વ્રકોદર આવ્યો,ઓ બેટા અભેમાન; માંહો માંહી બે ભાઇ ચડભડીઆ, મદના ભર્યા જવાન. ॥ ૫૯ ॥ હવે રથ તારો કોણ હાંકે, મુજથી નવ હંકાય;હાંકુ તો ઘોડા નવ ચાલે,રથ પણ ભાગી જાય. ॥ ૬૦ ॥ એટલે બોલ્યો અભેમન્યું કાકા હું નહીં થાકું; પગ અંગુઠે ઝાલુ હઠોડા, ઘોડા રૂડી રીતે હાંકું. ॥ ૬૧ ॥ એમ કહી ઘોડાના અછો-ડા, પગ અંગુઠે લીધા; પરોણો પગ આંગળીમાં ઘાલ્યો, જવાના વીચાર કીધા. ॥ ૬૨ ॥ વળણ, ॥ ત્યારી કરી જાવા તણી, વ્રકોદર અભેમાન; વદે વલ્લભ શ્રોતા સહુ, સમરો શ્રી ભગવાન.

કડવું ૪૮ રાગ આસાવરી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, પાંચમાનો મહીમાય. ॥ ૧ ॥ અભેમન્યુ કહે ચાલો કાકા; પાંચમે તતપર થૈએ; સોનાને કોડે છત્રપતી છે, તેના સનમુખ જૈએ; ॥ ૨ ॥ એવામાં દુરીયોધન પાપી, સાથે લખમણ સુત; બે બાપ દીકરા

પાંચમે કોઠે, ઉભા આકળા ભુત ॥ ૩ ॥ એવામા અભીમન્યુને, ભીમ-શેન બે જણ આવ્યા;છત્રપતી કહે આવો વઢવા, એમ કહી બોલાવ્યા ॥ ૪ ॥ તવ આવિ બે સનમૂખ ઉભા, બોલીયો દુરીયોધન; અભીમન્યુ ને મારજે તું,ઓરે લક્ષમણ તન. ॥ ૫ ॥ ભીમશેનને હું નાંખુછું મારી, નહી લાગે. મુજને વાર;એટલે ભીમે અભેમન્યુને, ગાજી કહ્યું નીરધાર. ॥ ૬ ॥ લક્ષમણને તું નાંખજે મારી, કરજે કાળો કેર; દુરાયોધનની ખોચી ઝાલી, મારી નાંખુ હું ઠેર.॥ ૫૭ ॥ સામા સામી એમ કહીને, ક-ર્યો માહા મનસુબા; લખમણ સામો અભેમન્યુ, ભીમ દુરીયોધન ઉભા ॥ ૮ ॥ એવામાંતો લખમણ ત્યાં, કીધો ધનુશ ટંકાર; તેનું દેહને અભે-માને, મનમાં કર્યો વિચાર. ॥ ૯ ॥ લખમણ માહારા ગણતીમાં નથી તેમાં શુ ચીન્ત કરેઉ; બે કાકા કેવી રીતે લડે છે,જોવ સામી યુદ્ધ બેન-ઉં. ॥ ૧૦ ॥ એમ જાણી , આ યુદ્ધ લીધાં, યુદ્ધ ન કીધ્યા ઝરો; લક્ષમણ સામા ખાણ કે કે, રમતનું યુદ્ધ કરતો ॥ ૧૧ ॥ એવામાં ભીમને દુરીયો-ધન, બેઉ ગરજનાયે ગાજ્યા:સામા સામી દોટ મુકી, હથમથ બાથો બાજ્યા ॥ ૧૨ ॥ મુખ પોકારે માર મારે, સાદ થયો ગાઢ; મન મુકીને ગડદા મારે, જાણે ખાંગે.॥ ૧૩ ॥ ટીચ શુ કેશોથી બાંધ પછાડે જાણુંકે ઝાંઝો હેશ; આંટી ઘુટી પગની ભારાંસે તાણે મુગ્ધકના કેશ. ॥ ૧૪ ॥ લડથડતા પડતા આ ખડતા, ફરીને ઉભા થાય; ગાજે બાહાજે જરા ન લાજે, હાડ બહુ કુટાય. ॥ ૧૫ ॥ એવે સમે દાવ જાહાને, દુષ્ટજ બેઠો ધરાયુ; બહુ બળ કરી ત્રકોદરનો, ઝાલ્યો જમણો સરણ. ॥ ૧૬ ॥ ખેંચાટીને નીચે નાંખ્યો, ભીમશેન પડયો હેઠો; એની છાતી ઉપર ચોતે, પાપી ચઢીને બેઠો. ॥ ૧૭ ॥ મોઢામાં રેણું ભરીને, દે ગડદાનો માર; આ ભીમશે ભલે દાવમાં આવ્યો, કુટયો તો મુને અપાર. ॥ ૧૮ ॥ આજે તુજને કેર મારૂ, કે ણુંછે તારી પક્ષ; એમ કહિ ગળે નખ દીધો, તરી ગયાં તવ ચક્ષ. ॥ ૧૯ ॥ હાથની નસો ખેંચાવા લાગી,ખેંચાવા લાગ્યા ચરણ; ભીમે બુમ પાડી ભત્રીજા,તુજ કાકો પા-મે મરણ. ॥ ૨૦ ॥ એટલે અભીમન્યુએ જાણ્યું. કાકાનું મરણ થાશે; એવું સમજી એક બાણ લીધું, કાળજ્વરનું પાસે. ॥૨૧॥ ધનુશ ઉપર ચઢાવીને,ફેંક્યું કરીને રીસ;લખમણ દીકરો દુરીયોધનનો, તેનું છેદ્યું શીશ.॥ ૨૨ ॥ દુરીયોધને તે દેખીને, મનમા કર્યો વીચાર; લઢીને હવે નવરો થયો, અરજુનનો કુંવાર.॥ ૨૯ ॥ એના કાકાની પક્ષ કરીને, મુ જને મારશે બાણ; કદાપીને મરણ માહારૂ થશે તો,ગાદિ ભોગવશે કોણ

॥ ૨૪ ॥ માહારો પૈસો માહારી પુંજી, ઘરબાર લુંટાઇ જાશે; હું પન્ડે જીવતો હઇશ તો, દીકરા ઘણા થાશે. ॥ ૨૫ ॥ પુત્ર મુઓ તો ધુળ નાંખી, મનસુબો કર્યો માઠો; ભીમની રૂદીયાપરથી ઉઠી, જીવ લેઇને નાઠો. ॥ ૨૬ ॥ માર માર કરતો ભીમશેન ઉઠયો, છત્રપતી બહુ નાસે; ગુપત બારણેથી નીકળીને, ગયો દ્રોણની પાસે. ॥ ૨૭ ॥ ઓરે ગુરૂજી ઓરે ગુરૂજી, હું પણ વાંજીયો થયો; ગુરૂ કહે ભાઇ ભલ થયો ને, તું કેમ જીવતો રહયો. ॥૨૮॥ કરણ કહે રાજા થઇને, હારી ગયો તું કેમ; છત્રપતી કહે ગાદી ભોગવવા, આવ્યો હું કુશળ ક્ષેમ ॥ ૨૯ ॥ એમ કહીને હેઠો બેઠો, પાંચમે કોઠે શું થાય; ભીમ પાપીને બેળવા લાગ્યો, કનક કોઠા માંય. ॥ ૩૦ ॥ અભીમન્યુ તવ કેહેવા લાગ્યો, કાકા ફાંફાં નવ મારો; પાંચમો કોઠો ફરી વળીને, બાહાર નીકળવું ધારો. ॥ ૩૧ ॥ એમ કહીને રથ હંકાર્યો, ભીમશેન પુંઠે પળીયો; દ્વારે દ્વારે યોદ્ધા મારે, વ્રકોદર માહા બળીયો. ॥ ૩૨ ॥ પાંચ શહસ્ત્ર યોદ્ધા હણીયા, ત્યાં થી નીકળ્યા બાહાર; વજરાસ્તરનું બાણ લીધું, અરજુનને કુંવાર. ॥૩૩॥ બહુ બળથી તે બાણ માર્યું, જણુંવ્યું જાદે સુર; પાંચમો કોઠો કનક કેરો, તેને કીધો ચકચુર. ॥૩૪॥ છઠ્ઠો કોઠો સપ્ત ધાતુનો, ત્યાં ઉભો શલરાય; માલીક મારવાડ દેશનો તે, મામો પાન્ડવનો થાય. ॥ ૩૫ ॥

વળણ. ॥ મામો એ પાન્ડવ તણો, મારવાડનો માલીક, યુદ્ધ કરવા ઉભો રહયો; નહી કો જનની બીક.

કડવું ૪૯ રાગ ધન્યાશ્રી.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, છઠ્ઠા કોઠાની કથાય. ॥ ૧ ॥ છઠે કોઠે છે શલ્ય રાજા, ત્રણ યુદ્ધનો જાણનારો; ભીમને અભેમન્યુ ગયા ત્યાં, સંગ્રામ કરવા સારો. ॥ ૨ ॥ સલ્લે કહ્યું આવો ભાણેજા, યુદ્ધ કરવાને આપ; ભીમ કહે ભાણેજાને મારો, તેમાં ઘણું છે પાપ. ॥ ૩ ॥ બ્રાહ્મણ હણવો ને ભાણેજ હણવો; તે બેઉ સરખા સરખી; જ્ઞાની જનને પુછી જુઓ, ધર્મ તણો ન્યાય પરખી. ॥ ૪ ॥ એવું સાભળીને શલ્લ બોલ્યો, આ કોઠો મુજ શીશ; યુદ્ધ કર્યા વીના કેમ ચાલે, વેહેવારમાં શી રીશ. ॥ ૫ ॥ તે કરતાં યુદ્ધ બંધ રાખું, તેમા ઇજ્જત જાય; ભીમ કહે ઇજ્જત નવ ઘટે, એવો કહુ ઉપાય. ॥૬॥ કરો કીરપાચારના જેવું, તવ શલ્લ પુછે એમ

સાચું કેહેજો કીરપાચારે, કર્યું કોઠામાં કેમ. ॥ ૭ ॥ ભીમ કહે અમે ને ગોરે, ન કરી કોઈની હાણ; બુમો બરકા મીથ્યા પાડી, ઉંચાં ફેંકયાં બાણ. ॥ ૮ ॥ બે ઘડી બકોર કરીને એ, નાઠા કીરપાચાર; પેટમાં ટાઢું ને મોહોડેથી કહ્યું, હું પણ પામ્યો હાર. ॥ ૯ ॥ એ રીતે કર્યું કીરપાચારે, મામા તમે કરો તેમ; શલ્ય કહે મુજ ધ્યાનમાં બેઠું, સાબાશ ભાણેજ ભેમ. ॥ ૧૦ ॥ કોઠામા આવો ખેલ મચાવો, બતાવો સૌને સપાટો બાહારના બધા એમ જાણે કે, કીધો જોર ઝપાટો. ॥ ૧૧ ॥ તવ અભેમાનને વ્રકોદર, છઠ્ઠા કોઠામાં જાય; ધનુશના ટંકાર કરીને, બાણ લીધાં કરમાંય. ॥ ૧૨ ॥ જાણે જબરૂ જુદ્ધ મચીયું, મારો મારો મુખ ભાંખે; અગણીત મંત્ર ભણીને; બાણજ ઉંચાં નાંખે. ॥ ૧૩ ॥ દુરિયોધને બાહારથી જોયું, બહુ બાણ દેખી ગમે; છઠ્ઠે કોઠે મધનીમાંખ્યો, પેરે બહુ બાણ ભમે. ॥ ૧૪ ॥ ગુરૂને કહ્યું જુઓ માહારાજ, આ યુદ્ધ થાય છે કેવું; તવ કીરપાચાર સમજી ગયા, આ યુદ્ધ માહારા જેવું. ॥૧૫॥ છઠ્ઠે કોઠે શલ્ય અભેમાન, કરે બહુ બાણ વૃષ્ટી; દ્વારે દ્વારે યોદ્ધા છે તેને, ભીમ કરે બહુ કષ્ટી. ॥ ૧૬ ॥ એવું વઢતાં બે ઘડી થઇ, થઈ વખત વધારો; એટલે ભીમે મામાને કહ્યું, હવે તો તમે સધારો ॥૧૭॥ તવ શલ્ય આયુદ્ધ ફેંકી નાઠો, હાર્યોરે હું હાર્યો; દ્રોણની જોડે જઇને બેઠો, ગુરૂજી મુજને માર્યો. ॥ ૧૮ ॥ દ્રોણ કહે બેસો અમ સાથે, લઢીયા લાડે કોડે; કીરપાચાર કહે આંઈ આવો, તમે તો મારી જોડે. ॥ ૧૯ ॥ શલ્યરાયે કહ્યું વાત છે સાચી, કહીને બેઠા પાસ; સપ્તધાતુના કોઠામા તો, ભીમે પડાવ્યો ત્રાસ; ॥ ૨૦ ॥ કાકોને ભત્રીજો બેઉ, ફરીયા દ્વારે દ્વારે; દસ દસ યોદ્ધા મારિ નાંખ્યા, હણ્યા ખટ હજારે. ॥ ૨૧ ॥ પછી બે બારણે નીકળીયા, શરિરમા બહુ સુર; વજરાસ્તરનું બાણ મારિ, કોઠો કર્યો ચકચુર. ॥૨૨॥ પછી સાતમે કોઠે આવી, ઉભો જેદ્રથ બળીયો; અભેમાન મેદાનમાં ઉભો, ભીમશેન સાથે મળીયો. ॥ ૨૩ ॥ એવામાં શ્રી કૃષ્ણ પ્રભુએ, વાત જાણી પાતાળ; ભાણેજ સંગે ભીમ હશે તો; નહી થાય એનો કાળ. ॥૨૪॥ માટે ભાણેજને એકલો રાખું, ભીમને અળગો કાહાડું; તોતો અભેમાન નીશ્ચે મરશે, માટે વખુટો પાડું. ॥ ૨૫ ॥ એવામાં તો અરજુન પ્રભુ, ના[illegible] પરવાર્યા; તાકુકી દહીતને મારવા જાવા, મનશુબા મન ધાર્યા. ॥ ૨૬ ॥ અભંગ રથ અરજુનજીનો, પ્રભુએ જોતરિયો; તવ અરજુનજી રથમાં બેઠો, કૃષ્ણે પરોણો ધરિયો. ॥ ૨૭ ॥ ઘોડાના અછોડા ગ્રહી [illegible] રણછોડરાય; તાકુકી દહીતની રેહેવાની જગા, બતાવા બા-

ક્ષણુ જાય ॥૨૮॥ એક ગફામાં દુષ્ટ રહેછે, તે સ્થળ જઇ દેખાડયું; પણ અરજુને વીપ્ર કેરૂં. ગ્રંદજ પાછુ કહાડયું. ॥૨૯॥ એવામાંતો અરજુનજીએ, ધનુસ ગ્રહ્યું તેવાર;તેની પડપંચા ચઢાવી, પેહેલો કર્યો ટંકાર. ॥૩૦॥ તે ટંકારનો શબ્દ સુણી, તાડુકી આવ્યો બહાર; ગફાની બારણે આવી ઉભો,ક્રોધે ભર્યો, અપાર. ॥ ૩૧ ॥ અસુર કહે કોણછે તું, કેમ આવ્યો પાતાળ; રથમાં બેશી ટંકાર કીધો, તું છે કોનો બાળ. ॥૩૨॥ એવું સાંભળી અરજુન બોલ્યો, ઓરે કરમ ચંડાળ; અધરમી તું વીપ્રને નડે, આવ્યોછે તારો કાળ ॥૩૩॥ એટલે તાડુકી ત્રાડીને બોલ્યો, જો કરૂં કાળો કેહેર; બ્રાહ્મણનો દયાળુ આવ્યો. નહી જાય જીવતો ઘેર. ॥૩૪॥ એમ કહીને પાહાડ પરવત, લીધા હણવા માટ; કૃષ્ણ પ્રભુએ એમ જાણ્યું, કથલશે આ ઘાટ. ॥૩૫॥ એક બાણે અરજુનજી હણશે, તવ જાશે ભોમીમાં લક્ષ; ભાણેજ હજી જીવતો છે, તેની કરશે પક્ષ ॥ ૩૬ ॥ પછી ભાણેજ નહી મરવાનો ધાર્યું અસરણા સરણ; પછી થોડે દાહાડે મહારૂં, ભાણેજ કરશે મરણ. ॥ ૩૭ ॥ માટે અસુર યુધ્ધ ટકાવે, એવો કરવો ઉપાય;એમ સમજીને એક કળાનું બાળ દીધું; જાદવરાય. ॥ ૩૮ ॥ તવ તાડુકીમાં બળ આવ્યું, કોપ્યો અપરમપાર; ઝાડ તાડને પાહાડ તણો ત્યાં, દેવા માંડયો માર. ॥ ૩૮ ॥ અરજુનજીએ બાણ લેઇને, કરવા માંડયો પ્રાહાર; એ બેનું એવું યુધ્ધ જમાવ્યું, પોતે જુગદાધાર. ॥ ૩૯ ॥ સાતમે કોઠે અભેમાન ઉભો, સાથે બળીયો ભેમ; ભગવાને જાણ્યું ભીમ છે સાથે; તેનું કરવું કેમ. ॥૪૦॥ ચાહ્ય તે રીતે વ્રકોદરને, વછુટો પાડી દેવો; એવું વીચારી કૃષ્ણ પ્રભુએ, ખેલજ કીધો કેવો. ॥ ૪૧ ॥ કોઠાથી શેન્ય આગળું બેઠેલું, પાન્ડવ કેરૂં જ્યાંય ભીમશેનનો જયમંગળ હાથી, તે પણ છુટો ત્યાંય. ॥ ૪૨ ॥ તેને ગોવીંદે ગાંડછા મુકી,ચમકયો હાથી અપાર,સુંડમાં શેન્યના લોકોને ઝાલી, દેવા માંડયો માર. ॥ ૪૩ ॥ કૈંકને ઝાલી ગગને ઉછાળે, કૈંક ઉપર દે ચરણ, કૈંકને દંતુસરથી દાબે; પલમાં આણે મરણ. ॥ ૪૪ ॥ એમ એ તોફાન કરવા લાગ્યો, જોઇ જોઈ બળીયા રૂડયા; લાંબાં ભાલા લાંબી ફરશી, લૈ લૈ મારવા ઉડયા. ॥ ૪૫ ॥ તોપણ તે કોઇને નવ ગાઠે; થાકયું શેન્યનું લોક; ભીમશેન ધાજો,ભીમશેન ધાજો,કારમી પડી પોક.॥૪૬॥ ભીમે તે શબ્દ સાંભળીયો, બોલ્યો અભેમાન પ્રત્યે; જો ભાઈ શેન્યમાં બુમ પડી છે, માટે હું જાવું અગત્યે. ॥૪૭॥ તવ અભેમાનનું લોચન ફરકયું, ભોમી ભયંકર ભાશી;ના કાકા મુજ પાસે રેહેજો,તમે ન જાશો

નાશી.॥૪૮॥અત્યારે મુજને ભય ભાસે છે,ભાગી ગયા મુજ ચરણ; હવે મુને લાગે છે એવું, જાણે આવ્યું મુજ મરણ.॥૪૯॥ તે મરવાનો ભય નથી પણ;મુજ ચામડું ચુંથાશે;અગની સંસ્કાર હું નહી પામું,હાડ મારાં પીંખાશે.॥૫૦॥ ને વેળા પ્રભુએ મુમત મુકયો, ભામશેનને માહા માઠો; જાણું સપાટે આવું ઝપાટે; એમ કહીને નાઠો. ॥ ૫૧ ॥ ભત્રીજાનો ભય ન લાગ્યો, આવ્યો શેન્યમાં પોતે; ઘણું તોફાન કરતો જોયો, હાથી પોતાનો હતો તે.॥૫૨॥ હા હા કહી ભીમ પાસે ગયો, હાથીનો સ્વભાવ ખશીયો; ભીમ તણો ભય મનમાં ન રાખ્યો, મારવા માટે ધશીયો. ॥ ૫૩ ॥ એટલે ભીમને ક્રોધ ચઢીયો, હવે જાણવું જોર; તવ પાતાળમાં વીચાર કીધો, પોતે નંદકીશોર. ॥ ૫૪ ॥ ભીમશેન હાથીને નાખશે મારી, નહી લાગે કાંઈ વાર; પછી અભીમન્યુની રક્ષે,જાશે વાયુ કુંવર ॥૫૫॥ તો પછી ભાણેજ નહી મરવાનો, મનમા એવું વાપ્યું; ભીમના સામો ગજને લડાવા, એક કળા બળ આપ્યું. ॥૫૬॥ એટલે હાથીને ભીમ બાહાજ્યા, પારશ દહીંત પાતાળ;સાતસે કોઠે એકલો ઉભો અરજુનજીનો બાળ. ॥ ૫૭ ॥ ભય ભરેલી બોમી બાશી, હૈડું ભરાઈ આવ્યું; એકલો રણમાં રડવા લાગ્યો, કાકાયે કામ કથલાવ્યું ॥ ૫૮ ॥ વાલણ. એમ મનમાં સોસાય છે, અરજુનજીનો બાળ; વશે વલ્લભ તેણે સમે, શું કામ કર્યું ચંન્ડાળ.

કડવું ૫૦ રાગ ચોપાઈનો.

બોલ્યા વૈશંમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; ઉભો જેદ્રથ સાતમે કોઠે, સંગ બે યોદ્ધા રાખેલા ઓઠે. ॥૧॥ જુએ જેદ્રથ સુતનું મુખ, જાણ્યું ઉપજ્યું છે દલમાં દુખ; આવેળા ગભરાયો છે એહ, હાર્યો હીમ્મત નહી સંદેહ. ॥ ૨ ॥ માટે મરવાનો આ ઠામ, તેથી હાથો હાથનું કામ; એકલો માટે અહીં નહી આવે, મુને સામા જવું નહી ફાવે. ॥૩॥ હું તો એકલો સામો જાવું, તેના કરતાં સહુને બોલાવું; એમ સમજી શેવકને સાર, મોકલી કાવ્યા સમાચાર. ॥૪॥ તેણે જઈ કહ્યું છત્રપતીને, સુર ભરાયું દુષ્ટ મતીને; લાગ્યો દ્રોણગુરૂને પાય, ચાલો સાતમા કોઠા માંય. ॥ ૫ ॥ તવ દ્રોણાચાર્યે કહ્યું એમ, દગો કરવામાં હરખે કેમ, તારો દગો તે તુજને નડશે, ઘણું વીઘન માંથે પડશે. ॥ ૬ ॥ રાય બોલ્યો ગમે તેમ થાય, પણ જાવું છે કોઠા માંય;કહી લીધા દ્રોણાચાર, વળી કીર-

પાચાર નીરધાર. ॥ ૭ ॥ વળી અશ્વસ્થામા સહ્ય રાય, શકુનીને કરણ કેહેવાય; વળી કૌરવ સોએ ભ્રાત, લીધાં આયુદ્ધ સહુને હાથ. ॥ ૮ ॥ પુત્ર સો ભાઇના સમશેર, ચાલ્યા ચારશેં ઇગણુતેર; તેતો સરવ સાતમે કોટે, જઈ સંતાઇ રહ્યા ઓઠે. ॥ ૯ ॥ ડોકાં કરી કરી બાહાર જુએ, અભીમન્યું મેદાનમાં રૂએ; તેણે કોઠામા કૌરવ લોક, દીઠાને ઉપજ્યો મન શોક. ॥ ૧૦ ॥ એનું હૈયું ઘણું ગભરાયું, ધ્રુશકા મુકી રોઇ દેવાયું; એતો ભીમ કાકાને સંભારે, છુટે આંસુડાં ચોધારે. ॥૧૧ ॥ વલણ. ॥ ચોધારે આંસુ નાંખે. કાકાને કરે પોકાર ; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, સુણજો શ્રોતા સાર.

કાવ્યું ૩૯ મધુવનમાં એ રાગ.

માહારા બહા ભારથ ગુણવાનરે, કાકા આવો; માહારી જતી રહી છે સુધને સાનરે, કાકા આવો. ટેક ॥ રણમાં મુકીને નાશી ગયા તે મુજ-ને કર્યો વીશ્વાસઘાત માહારી માયે મને પહેલું કહ્યું તું, કાકાનો નહી વીશ્વાસરે કાકા ॥ ૧ ॥ તેમ છતાં મેં વીશ્વાસ રાખ્યો, સંગ્રામ આરંભ કીધોરે; દરીયો તરીને કીનારામાં આવ્યો, તે વેળા દગો દીધોરે, કાકા. ॥૨॥ સો શત્રુ સાથે કેડે સંતાયા, મરવા રમા છે ઢુંકીરે; તમારે લીધે મુમત કરી આવ્યો, મારી માતને રડતી મુકીરે, કાકા. ॥ ૩ ॥ સતજોજનથી ઓવા આવેલી, આંખોમાં આંસુની હેલીરે; ઘણું કરગરી પણ કહ્યુ ન માન્યુ, રણમાં રડતી મેલીરે. કાકા. ॥ ૪ ॥ તે અબળા કોને આધારે રેહેશે, કંથ વીયોગી વામારે; બાળક વય કેમ કરીને કાહાડશે; રડી રડી મરશે શામારે, કાકા. ॥ ૫ ॥ માહારો પીતા પાતાળ પડયોછે, તે ન જાણે આરોગરે; નથી હળ્યા મળ્યા બાપને બેટા, રહી જાશે વીયોગરે, કાકા ॥ ૬ ॥ પાતાળથી જ્યારે આવશે ત્યારે, સાંભળશે ઘર સુત્રરે; માહારી માતને એ આવીને કેહેશે, લાવો કયાંછે મુજ પુત્રરે, કાકા. ॥૭॥ તવ માહારી મા કીયો દીકરો દેશે, સમે થાશે કેહેરરે; મુજ માતાનું એ મરણ કરશે, પોતે પણ મરશે ઠેરરે. કાકા. ॥ ૮ ॥ મુજ મ્રત્યુ સુણતાં તુજ તાત મરશે, એવો હું વાહાલો અપારરે; રાંકડી મુજ માતાને એ દમશે, વરતાશે હાહાકારરે. કાકા. ॥ ૯ ॥ જમ જેવા કૌરવ ભારશે છે મુજને, જરૂર જીવડો જાશેરે; મરવે નહી ડરૂં પણ અગની નહી પામું, આમડું માહારૂં ગુંથાશેરે, કાકા. ॥ ૧૦ ॥ એક કીડીપર કટક ચડયું છે,

કરશે જુલમ મુજ સાથરે; ઓથ વીના બધી લોથ વળવાની, મુજહાડ નહી આવે હાથરે. કાકા. ॥ ૧૨ ॥ મુએ મોઢું માહારી મા નહી દેખે, નહી દેખે ઓત્રા નારરે; એક ઉપર અનેક આવ્યા છે, શી ગતી થાશે માહારીરે. કાકા. ॥ ૧૨ ॥ ડાબુ અંગ ને લોચન ફરકે. માઠા શુકન મને થાય રે; ધોળે દાહાડે થાય શબ્દ શીયાળના, ધરતી તો ખાવા ધાય રે કાકા. ॥ ૧૩ ॥ એમ ટળવળીને ફરૂશકા મુકે, ગભરાયો રાજકુમારરે; થરથર કાયા કંપવા લાગા, આંસુ વહે ચોધારરે, કાકા. ॥ ૧૪ ॥ વળણુ. ॥ ચોધારે આંસુ વહે. હૈયું બહુ ગભરાય; વદે વલ્લભ તેવે સમે, કૌરવ અતી હરખાય.

કડવું પર રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, યુદ્ધ તણો મહીમાય. ॥ ૧ ॥ અભીમન્યુ અતી અકળાયો, જોયું જેદ્રથે દ્રષ્ટ; છત્રપતીને સમાચાર કહ્યો, કુંવરને મન કષ્ટ. ॥ ૨ ॥ આ વેળા ઘણો ગભરાયો છે, ગભરાટે ગભરાટ કરીયે; છોકરૂં હૈ નથી આવવાનું, આપણુ ત્યાં સંચરીયે. ॥ ૩ ॥ દુરીયોધન કહે એકે એકે, નીકળો સરવે બાહાર; મરા રહેલો સેજમાં મરશે, અરજુનનો કુંવાર. ॥ ૪ ॥ એટલે પેહેલો જેદ્રથ નીકળીયો, તેની પુંઠે સોભ્રાત; દ્વારે દ્વારના દસ દસ યોદ્ધા; નીકળ્યા હજાર સાત. ॥ ૫ ॥ દ્રોણ કૃપાચાર અશ્વસ્થામા, શલ્લને રાજા કરણુ; ચારસેં ઇગણોતેર સુત નીકળ્યા, કરવા કુવરનું મરણ. ॥ ૬ ॥ નવાણું ભાઇના દીકરા તેતો, સર્વે આવ્યા ચડીચોટ; અભેમાનનો રથ વચમાં ઘેરી, ઉભા કરીને કોટ. ॥૭॥ પછી છત્રપતી એમ બોલ્યો,સાંભળ અરજુન તન; હવે તમારૂં આવી પોહોંચ્યું માનજે સત્ય વચન. ॥ ૮ ॥ તવ અભેમાને મન વીચાર્યું,હવે રડીને શું કરવું; ઘેરથી નીકળ્યા મરવું ધારી, તો પછી શીદ ડરવું. ॥૯॥ રડવાથી શતરૂ લોકોના,પગમાં આવશે જોર,દુષ્ટાને દયા નહી આવે,કાળજડાં કઠોર. ॥ ૧૦ ॥રડવાથી નથી લાભ થવાનો, ઉલટી થાશે હાની; હીમત રાખીને યુદ્ધ કરવું, કરવી ન પાછી પાની. ॥૧૧॥ એવું સમજી આંસુ લુછયાં, વળી સાંભળી માત;પોતાની તારૂણી સાંભળી આવી, સાંભર્યો અરજુન તાત. ॥ ૧૨ ॥ અરેરે માહારો રણધીર પીતા, માહારા વીના શું કરશે- માહારી માતા માહારી નારી, માહારો પીતાજી મરશે. ॥ ૧૩॥

એવું સાંભરી આવીયું કે, આંસુ વહ્યાં ચોધાર; તેમ તેમ શત્રુ હસવા લાગ્યા, હરખે અપરમપાર. ॥૧૪॥ પાછો અભેમન્યુ મન વાળે, આંસુ લુછતો જાય; વળી સુંન્દરી સાંભરેને, નેત્ર જળે ભરાય. ॥૧૫॥એવામાં દુરીયોધન બોલ્યો, જો તારો જીવ લેવું;રાઈ રાઇ જેટલા કટકા કરાવું, અગની ન પામવા દેવું. ॥૧૬॥ તવ અભેમાને મનથી આદરીયું, કોના માતને તાત; કોની નારી કોનાં સગાં, કોઇ ન આવે સાથ. ॥ ૧૭ ॥ જા જીવડા જંજાળ મુકી દે, ધારણા ધારી મન; પછી હીમ્મત રાખીને બોલ્યો, દુષ્ટ સામો વચન. ॥૧૮॥ ઓ આખલાના દીકરા તું, જો જે મહારા હાથ, મરવું તેમાં ડરવું નથી, યુદ્ધ કરૂં તુજ સાથ. ॥ ૧૯ ॥ ધીક્કાર છેરે દ્રોણગુરૂજી, હારેલા પાછા આવ્યા; મોટમ પણું છુટી પડીયું, કેમ મનમાં નવ લાવ્યા. ॥ ૨૦ ॥ ધીક્કાર છેરે કરણ રાજા, કરમહીણો કાહાવ્યો; છતે છોકરે વાંજીઓ થયો, શું મોઢું લેઇ આવ્યો. ॥૨૧॥ તવ દ્રોણે કરણે નીચું ઘાલ્યું તવ કોપ્યો નર નાથ; શું જુઓછો જોદ્ધા માહારા, કહી ઉપાડયો હાથ. ॥ ૨૨ ॥ આયુદ્ધ લેઇને મારવા માંડયો, અભેમન્યુને માર; ગુસી ગેડી ગદાયો ફેંકે, તરકસ તીર તરવાર. ॥૨૩॥ બાણ વછોડે મુમત તોડે, કુંવરને દે કષ્ટી; બારે મેઘની ધારા છુટે, તેમ કરી બાણ વ્રષ્ટી. ॥૨૪॥ અભીમન્યુએ બાણ લેઇને, દેવા માંડયો માર; પાછો ન પડતો વઢતો ને નડતો, સુરાનો સરદાર. ॥ ૨૫ ॥ તે સમે શેન્યાને વીશે, ભીમનો હાથી જેહ;મન મુકીને વઢવા લાગ્યા, ક્રોધ ભરેલા તેહ. ॥ ૨૬ ॥ હાથી ધશીને મારવા દોડે વૃકોદર જાય ખશી; પુઠે જઇને પુછડું પકડે, માહા બળમાં દંત ડશી. ॥૨૭॥ બળ કરી ગજ પુછ છોડાવે, ભીમપર કરે હડી; પગ વચેથી નીકળી જાયે, ભીમશેન નીચો પડી. ॥ ૨૮ ॥ એવી રીતે લઢતા વઢતા, મેદાનમાં બેઉ ગયા; ખરેખરૂં એ યુદ્ધ જામ્યું, પરશેવા પુષ્કળ થયા. ॥ ૨૯ ॥ તેજ સમે પાતાળ વીશે, તાડુકીને અરજુન; સામા સામી ને યુદ્ધ કરતા, કોપેલા ધુન ધુન. ॥ ૩૦ ॥ તાડપુર ઉંચો છે તાડુકી, દ્વેશ ઘણેરો ધારે; મોહોટા મોહોટા પરવત લેઈ, અરજુનજીને મારે. ॥ ૩૧ ॥ અરજુનજી પણ બાણ ગ્રહીને, જોર કરે ભરપુર; વજરાસ્તરનું બાણ મારિને, પાહાડ કરે ચકચુર. ॥ ૩૨ ॥ એવું વજરાસ્તર મારવાથી, પરવત મોટા ભાગે; તેના કટકે કટકા પડે, કૃષ્ણ પ્રભુને વાગે. ॥ ૩૩ ॥ ભાણેજને મરાવવા માટે, પોતે ખાયછે માર; પારથ કેરાં બાણ તાડુકી, ગણે નહી લગાર. ॥૩૪॥ એવી રીતે ત્રણે ઠેકાણે, યુદ્ધ મચ્યું અપાર; કુરૂક્ષેત્રમાં સરવે યોદ્ધા, દે-

છે કુંવરપર માર. ॥૩૫॥ અભીમન્યુ એકલો તે, કયાં કયાં દ્રષ્ટી રાખે; એક તરફ યુધ્ધ કરેતો, બીજા વીંધી નાંખે. ॥ ૩૬ ॥ કુંવરને બહુ-બાણ વાગે, તે નીસરે આરપાર; પછી કુંવર કાતર થયો, મનમાં કર્યો વીચાર. ॥ ૩૭ ॥ મોહાસ્તરનો મંત્ર ભણીને, બાણ અગણીતું લીધું; તેના ઉપર મર્મ કાકાનું, પુન્યજ મુકી દીધું. ॥ ૩૮ ॥ ફેર ફુંકી ફરીને ફેંકયું, બહુ બાજમાં બાણ એક; અગણીત મંત્રને લીધે, બાણ થયાં અનેક. ॥૩૯॥ તે બાણ સૌની રૂદીયામાં વાગ્યાં, [illegible] ઉંઘા ચઢીયા; બ્રધ જોબનને [illegible], ઢળી ઢળીને પડીયા. ॥ ૪૦ ॥ તવ અભે-માને એમ ધાર્યું, ઘડી કરે શું થાય; હેક માહાગે [illegible] ઉનવ [illegible], ને વાત કેમ કળાય. ॥ ૪૧ ॥ અત્યારે હાર્યા મુજથી પણ, [illegible] એવું કેહેશે; પણ છેવટ છોકરા પડયા તે, નીશાની શી [illegible] ॥ ૪૨ ॥ એમ ધારી પવનાસ્તર મુકયું, સૌને નીશાની આપી; [illegible] ની [illegible] [illegible], મુછ અકેકી કાપી. ॥૪૩॥ પછી પોતે ઉભા [illegible] [illegible] [illegible] શાય; જે જેની મુરછા વાળે તે, જીવ સહી નાકી [illegible] [illegible] કોઠામાં પેસે, એમ ઉઠી ગયા [illegible]; તે હણીને [illegible] [illegible] [illegible] ગર્વ ॥૪૫॥ કેવા [illegible] હાર્યા માહારાથી, એમ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ઉભું રાખી, [illegible] મુઠી દેઈ ઉભો. ॥ ૪૬ ॥ [illegible] [illegible] [illegible], મુઠી-પર ધર્યું [illegible]; વાંકો વળી હળવી દેઈ ઉભો, [illegible] [illegible] [illegible]. ॥૪૭॥ કૃષ્ણ પ્રભુએ પાતાળ જાણ્યું, દાજ્યું અંતઃકરણ; શા કારણથી ભાણેજ માહારો, પામતો નથી મરણ ॥ ૪૮ ॥ એમ કહી [illegible] જ્ઞાન ધર્યું, પોતે જુગદાધાર; તવ સમજાણું રક્ષા કરે છે, કુંવર રાખીનો તાર. ॥ ૪૯ ॥ વળણ. ॥ રક્ષાનો જે તાર છે, તે કરે છે રક્ષાય; વદે વલ્લભ કોના સુણો, શું કર્યું જાદવરાય.

કડવું ૫૩ રાગ સવૈયાનો.

વઇશમપાયે ઓગણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, કુંવર મરણ મહીમાય. ॥૧॥ કૃષ્ણ પ્રભુએ એમ ધાર્યું, આ હય તે મરે નથી; પણ રક્ષાનો તાર છે તેથી, એ મરવાનો નથી. ॥ ૨ ॥ ગટારગઢે ધનુષ સરસો, વીંટી મુકયો છે તાર; તે તાર માહારે તોડાવો પડશે, એમ કર્યો વીચાર. ॥૩॥ આખું જગત જનમે મરે, તે સહુ માહારી ગતી; નાહાનું મોહોટું મરે તે હું, નીમત લેતો નથી. ॥૪॥ કોઇ

કોગળીયે, કોઇ ત્રીદોશે, કોઇ ક્ષઇ કોઈ તાવે; એવુ નીમીત રોગને મા થે, પણ મુજને નવ આવે. ॥૫॥ આજ તો માહારે લેવું પડશે, વીચાર્યું વિશ્વને ભુપ;એક સ્વરૂપે રથ હાંકે છે, બીજું ઉંદરનું રૂપ. ॥ ૬ ॥ ઉંદરનું રૂપ લેઇને પોતે,પૃથવીમાં પરવરીયા;અભિમન્યુના રથની નીચે,આવીને ચાળા કરીયા. ॥ ૭ ॥ આડા અવળા ઉંચા નીચા. કુદેછે ભગવાન તેની રમત જોવા લાગ્યો,અરજુનજીનો સંતાન. ॥૮॥ તેમ તેમ પ્રભુ ગમ્મત કરતા, રથથે ચઢવા લાગે; અભીમન્યુ તવ સ્થીર ઉભો,રંગેને રમત ભાગે. ॥ ૯ ॥ એવે એના ચરણ વચમાં, આવ્યા વિશ્વના ભુપ; કુંવરે જાણ્યું શું કરે છે, જોવા થયો તદરૂપ, ॥ ૧૦॥ તેમ તેમ વીશેષ ગમ્મત કરે, પોતે નંદ કીશોર; આડી અવળી ખાય ગુંલાંટો, ચઢે ધનુષની દોર. ॥૧૧॥ નીચે ઉતરે ઉપર ચઢે, ભાણેજના એ દંભીઃ અભિમાનનો કાળ આવ્યો તે,પોતે રહ્યો છે થંભી.॥૧૨॥ દોરાપર ચઢતા ઉપર ચાલ્યા, જ્યાં રક્ષનો તાર,ટગટગ કુંજર જોયા કરેછે, અરજુનનો કુંવાર ॥ ૧૩ ॥ તે તાર દેખી કૃષ્ણ અર્જુન, રીંગ ધુમેરી વ્યાપી; ત્યાં દાબીને પકડ્યા; તાંતણા સહીત કાપી ॥ ૧૪ ॥ એટલે ધનુશ તરછોડાયું છટકીને દીધું શું,અભિમાનની ત્યાંચીમાંથી.તાણીને ભેરી ગયું॥૧૫॥ માંયથી એક હાથ નીકળીયું,તાણ્યું કેડી બાહાર; એ દેખતાંથી ઉછળીયો, ઉંચો માંથાડાં ચાર. ॥ ૧૬ ॥ આંખોના ડોળા બાહાર પડીયા, પ્રાણ જ ઉંચો ચડીયો; હાથ પગોનિ નસો ખેચાણી, તરફડી ભોમી પડીયો. ॥૧૭॥ તેવું દેખી જેદ્રથ બોલ્યો, છત્રપતી તમે જુઓ: આપણા માર્યા વીના એનો,અભીમન્યુ મુઓ.॥૧૮॥ દુરીયોધને ટોકુ કાઢી, કુંવર જોયો ભાળી; ગુરૂ પ્રત્યે કેહેવા લાગ્યો, હું તો છું ભાગ્યશાળી, ॥ ૧૯ ॥ પછી ધાંટો કાઢી બોલ્યો, કયાં ગયા સૌ કુંવાર; આપણા ચારસોને ઇગણોતેર, ઝટપટ નિકળો બાહાર, ॥ ૨૦ ॥ જાવો જઇને આ છોકરાને, તરવારના દો ઝટકા, અંગ એનું અગની નવ પામે. તેવા કરીદો કટકા, ॥૨૧॥ એવી આપી આગના કે, ઉપડીયા કુંવર; નવાણું ભાઇના દીકરાએ, હાથ લીધાં હથીઆર ॥ ૨૨ ॥ એટલે ગુરૂ દ્રોણ બોલ્યા, આ શું કરે નીચ કર્મ; મરતાને શીદ માર મરાવે, અતી થયું અધર્મ. ॥૨૩॥ આ જગોએ,આપણે કોઈ, ઉભા રહેવું નવ ઘટેઃનાહાનામાં નાહાનું છોકરૂં મુકિ, ચાલો મોહોટાને વટે. ॥ ૨૪ ॥ દુરીયોધન કહે નહી માહારાજા, દાવ ખરા આદરવા; નીશાની એની હાથ ન આવે,તેવા કટકા કરવા. ॥૨૫॥ દ્રોણ કહે એ છોકરૂં એના, બાપને લાકડે બળશે; તેમ છ-

તા અધર્મ કરે છે, તે ફળ તુજને મળશે. ॥ ૨૬ ॥ દુષ્ટ કહે કે ભોગવી-
લેશું,દીકરા તતપર થાવો;સાતે હજ્જાર આ કોઠાના, યોદ્ધા સાથે જાવો.
॥ ૨૭ ॥ તવ ચારસેં અગણોતેર પુત્રો, નવાણુ ભાઇના જેહ; સાતમા
કોઠામાંથી નીકળીયા, માહા બળીયા સુત તેહ. ॥ ૨૮ ॥ કરવત કોહો-
વાડા તરવારો, કાપવા માટે લાવ્યા;તેમની સાથે સાતે સહસ્ત્ર;યોધ્ધાઓ
ચાલી આવ્યા. ॥ ૨૯ ॥ગભરાએલો કુંવર પડયો છે, મોઢેથી નવ બો-
લાય; ડોળા બે નીકળી પડેલા, નેત્રે નવ દેખાય. ॥ ૩૦ ॥ તેને આવી
દેવા માંડયા.તરવારોના ઝટકા; કુંવરના લાંબા કર કરી, કુહાડીથી કરે
કટકા.॥૩૧॥અભેમન્યુ લાગ્યો તરફડવા,વેદના નવ વેઠાય; બોલાય નહિ
કે દેખાય નહી, મનમા બહુ મુઝાય. ॥૩૨॥ અરેરે મુને મરતાને મારે.
દુષ્ટને દયા શાની; વગર માર્યે ઘડીએ બે ઘડીએ, થવાની જીવની હા-
ની. ॥ ૩૩ ॥ એ રીતે મનમાં કલેશ કરતો, પરાણે આણે છે મરણ; સુ-
તાં સુતાં સુરે ભરાયો, ફેરવ્યો આઘો ચરણ. ॥ ૩૪ ॥ એવામાં એક
રથનું પીન્ડુ, અંગુઠે ખેંચ્યું આવ્યું; અગુઠાપર જોર કરીને, તેને ચાક
ચડાવ્યું ॥૩૫॥ પછી બળ બહુ કરાતે નાંખ્યું, હોસવવા બધી રીસ.
તે પીન્ડુ ચાક ચઢેલું ફરીયું, છેદયાં સહુનાં શીશ. ॥ ૩૬ ॥ ચારસેંને
ઇગણોતેર પુત્રો,કૌરવ કેરા જેહ;ધડ મસ્તકો જુદાં થઇથઇ,મરણ પામ્યા
તેહ. ॥૩૭॥ તેમની સાથે સાત હજ્જાર, જોધ્ધાઓ પામ્યા મરણ; તે દે-
ખીને ખુશી થયું, દ્રોણનું અંતઃકરણ. ॥ ૩૮ ॥ જો દુરીયોધન અધમ
કેરાં, ફળ નીકળીયાં ભારી; દુષ્ટ કહે તેમાં શું થયું, મુઆતો ખાસડે
મારી.॥૩૯॥ નવાણું ભાઇ રડવા લાગ્યા, ગુરૂ માહારાજા જુઓ; સરવેને
મરાવવા રાજી, આ ભાઇ કેમ ન મુઓ. ॥ ૪૦ ॥ દુષ્ટ કહે મારો પ-
ણ મુઓ, તેમાં શું વંશ જાશે; આપણ જો જીવતા હોઇશું તો, ઘણાએ
દીકરા થાશે. ॥૪૧॥ એવેઃઅપછરા સ્વર્ગકેરી,વૈમાન લૈને આવી; અભી
મન્યુનો જીવ કાહાડી,પોપટ દીધો બનાવી ॥૪૨॥તેને લૈને સ્વરગેચાલી
ખોળીયું રહ્યું ધરણ; હાલતો કુંવર બંધ થયો, દુષ્ટોએ જાણ્યું મરણ.
॥ ૪૩ ॥ પછી છત્રપતી એમ બોલ્યો, આયુધ્ધ ઝાલો હાથે; જેદ્રથ બને-
વી માહારા આ. કોકો તમારે માંથે. ॥૪૪ ॥ માટે તમે એકલા જાવો;
હિમ્મત મનમાં રાખો; એ છોકરાના ખોળીયાના, કટકા કરી નાંખો.
॥૪૫॥ એટલે જેદ્રથ ખડગ લૈને, તરત નીકળીઓ બાહાર, અભીમન્યુ
ના મડદાને જૈ, દેવા માંડયો માર. ॥ ૪૬ ॥ પ્રભુએ જાણ્યું ભાણેજ મુ-
ઓ, પછી કેવું કામ કીધું;હાથીનુંને દહીતનું ત્યાં, બળ હરીને લીધું.

॥ ૪૭ ॥ એવામાં નંદન વાયુનો, દારૂણ દૈવત દાખ્યો; હાથીના બે ચરણ ઝાલી, તરત ચીરી નાંખ્યો. ॥ ૪૮ ॥ એવે પાતાળમાં અરજુને ફેંકયું કાળજવર બાણ; તે બાણે તાડુકી કેરો, નીકળી ગયો પ્રાણ.॥૪૯॥ હાથીને મારી ભીમ નાઠો, એકલો કુંવર જાણી; ભત્રીજાની સંભાળ કાઢુ, એ વાત મનમાં આણી ॥ ૫૦ ॥ જાય છે નાઠો મનસુબો માઠો, છલંગ મોહોટી ભરતો;સાતમાં કોઠાની આગળ જોયો;જેદ્રથને ઘા કરતો. ॥ ૫૧ ॥ કુંવરને રથમાં નવ દીઠો, મનમાં પ્રગટયો શોક; ઓરે અભેમાન દીકરા કહિ,મુકી કારમી પોક.॥૫૨॥ જેદ્રથે તે પોક સુણી, મન ભય થયા માઠા; પોતે ને સાતમાં કોઠામાં; જે જે હતા તે નાઠા. ॥ ૫૩ ॥ પછી રહ્યું અભીમન્યુનું, મડદું ત્યાંને ત્યાંય; ભીમશેન દોડતો પાસે આવ્યો જોઇ કરે ત્રાહ ત્રાહ. ॥ ૫૪ ॥ પાન્ડવ દળમાં શબ્દ ગયો તે, આવ્યું સઘળું લોક;મરણ જાણી સરવના મનમાં, ઉપજીયો બહુ શોક. ॥૫૫॥દેહેરા તંબુએ ખબર પોહોચી, તવ નાઠાં રોરડતાં;ઓત્રા શુભદ્રા કુન્તાજી, પૃથ્વી નાંખે પડતા ॥૫૬॥ ધરમને દ્રૂપતી સરવે,એકજ સ્વાસે જાય; અભીમન્યુ જ્યાં પડયો છે, જ્યાં રડે સેન્યાય. ॥ ૫૭ ॥ ત્યાં આવાને મડદું દીઠું, પડતુ નાખ્યું માય; સુત સુભદ્રાએ ખોળે લીધો, રૂદીયા ફાટી જાય, ॥ ૫૮ ॥ જેને તે ઘણું રડવા લાગ્યું, સરવના તનમાં તાપ; હૈયું ફાટે તેમ રડે છે, કરે બહુ વીલ્લાપ. ॥ ૫૯ ॥ વળણ. ॥ સુભદ્રા બહુ વલવલે, પાસે ઓત્રા નાર, કહે વલ્લભ ભ્રાતા સુણો; વિલાપનો વિસ્તાર.

કડવું ૫૪ રાગ પંજાબની કાફીનો.

મારા જાયારે, જુલમ હાવો નવ કીજીએ, લાડકવાયારે, જનેતાને દગો નવ દીજીએ. ॥ ૧ ॥ માહારા જાયરે, રઝળાવી રણમાં તેં મુજને; લાડકવાયારે, દયા ન આવી તુજને. ॥ ૨ ॥ મુકી ઓત્રારે, હૈઆ ઉપર તેલ તાવડા, કોણ કેહેશેરે, હવેથા મુજને માવડી. ॥ ૩ ॥ નથા મુકયો રે, નીશાળે પુરૈ તુજને, ખોળે બેશીનેરે, કોણ કરશે લાડ મુજને ॥ ૪ ॥ રડી રડીનેરે. ખાવા પીવા કોણ માગશે,માતા કેહેતોરે, હુંગમાંથી કીયો જાગશે. ॥ ૫ ॥ તુજ વીનારે, શું કર ઓત્રા લાડકી; તુજ વીનારે વધારે પડી મહારી વાડકી ॥૬॥ એ સુંવાળારે, આછા અમ્મર કયાં છાડશો, સેજે સુનારારે, કાષ્ટમાં કેમ કરી પોઢશો. ॥૭॥ હવે આવશેરે પાતાળથી તાત તાહારો, તવ માગશેરે. કેહેશે લાવો સુત માહારો. ॥૮॥ તેવીવેળાએરે, આગળ કરૂ કીયો દીકરો, તુતો પોઢયોરે, રણમાં થઈને

બે ફીકરો. ॥ ૯ ॥ તાત તાહરોરે, દેશે મને ઘણું દુખડું; કેહેશે વંઝારે, નહી જુએ માહારૂં મુખડું કેહેશે વંઝારે, નહી જુએ મારૂ મુખડું. ॥ ૧૦ ॥ હાય બેટારે, રઝળાવી માતા રાંકડી; કયાં દેખીશરે, પુત્ર છબી તારી ફાંકડી. ॥ ૧૧ ॥ ઓ દૈવડારે, કરમ માહારૂં કઠોરૂ થયું; પુત્ર રૂપીરે; રત્ન રણમાં રોળી ગયું. ॥ ૧૨ ॥ ફુટયું ભવિશરે, ચકલું ચુંથયું માહારૂં, ખોયું રમકડું પ્રભુ શું બીગાડયું મેં તાહરૂ. ॥ ૧૩ ॥ બેટા બોલોર, કહી મુખ ઝાલી હલાવતી; લાડકવાયારે. કેમ દયા નથી આવતી ॥ ૨૪ ॥ હાય શું થયુરે કહી કહા રૈદાઆગે ચાંપતી; કરે ચુંબનરે, થરથર કાયા કાંપતી ॥૧૫॥ બેઉ નેત્રમાંરે, આંસુની ધારા છુટતી; કેશ કાઢતારે, છાતી ને શીશ કુટતી ॥ ૧૭ ॥ છુટે રૂધીરરે, ચચરી ચીરાતી ચામડી;કુન્તાધ્રુપતીરે; ધર્મ રડે ઘણુ તે ઘડી ॥ ૨૭ ॥ ગટોરગછ રડેરે, જોડચોમાં ખોડયો પડી ગઈ; માહારી બુદ્ધીરે, ચાથે કાંઠે કહોરી થઇ. ॥ ૧૮ ॥ વીરા માહારારે, તારૂં બોલ્યું મેં મન ધર્યું; હું રીસાયોરે, એટલું ભુડું મેહેતો કર્યું. ॥ ૧૯ ॥ બંધુ બોલગોરે, તોપણ પોતાની બાંય છે; સોધુ સઘળેરે પણ હવેવીરો કયાંય છે. ॥ ૨૦॥ એક રડતારે. પડતો ભોમીમાં દુખથી; ભીમ ગભરાયોરે, બોલી શકયો નહી મુખથી ॥ ૨૧ ॥ આવશે અરજુનરે, તેને શું મોહું દેખાડીયે, તેના કરતારે, પેહેલેથી કાયા પાડીયે ॥ ૨૨ ॥ વળણ ॥ એમ સરવ જન ટળવળે, થાય ઘણા પરીતાપ; વદે વલ્લભ તેવે સમે, ઓત્રા કરે શીલ્લાપ ॥

કડવું ૫૫ રાગ ચાંદલીયાનો ગડીને ગાવો.

મુજ સાંમુ જરા જુઓ માહારાં કંથજી, સુનમુનથૈને કેમ પડયા છો નાથજો; નથી હાલતા ચાલતા કે નથી બોલતા, શું કાંઇ આંટી તમને પડી દલ સાથજો, મુજ ॥ ટેક ॥ જો રીસાયા હો તો મનાવું નાવલા, પણ આ વેળા શો માહારો ઉપાયજો;દુખ દરીઆમાં ડુબાડીતે પીઉજી, તાહારા પેહેલી કેમ ન પડી મુજ કાયજો, મુજ॥ ૧ ॥ હાય હૈયામાં ઉઠે છે બહુ હોળીયો; બે ઘડી માટે શીદ કર્યો મેળાપ જો;કરમ માહારૂફુટા ગયુ અત્યારથી, હાય રડયો મને કેમ ન ડંશ્યો સાપ જો મુજ ॥ ૨ ॥ નીરદય થઇને પોઢયા મુકી એકલી;કાળજડામાં કાઇનઆવી દયાયજો, નીરાધાર હું નારા તમારીનાવલા,કેવી રીતે દાવસ માહારાજાયજો,મુજ ॥ ૩ ॥ હોઉં ભુખી તરશી તે ખબર કોણ પુછશે, જોઈતું મુજન લાવા ને આપશે કોણ જો;હઠ કરી માગવાનું માહારે ના રહ્યું, હૈયા ધારણ ભાગી ગઇ બધી હામ જો.મુજ. ॥૪॥ કોના આગળ કહીશ રડીને દુ-

ખડુ. તમવીના માહારે દુખે ન દાજે કોયજો;હાયરે પાપી પ્રાણ તું કેમ જતા નથી,કહી ઢળી પડી બેભાન અબળા હોય જો મુજ. ॥ ૫ ॥ વ-ળણ. બેભાન થૈ ધરણી ઢળી, સર્વ કરે ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય; વ્યાસ વલ્લભ વા-ણી વદે, પાતાળમાં શું થાય.

કડવુ પદ રાગ સાખી.

વૈશંપાયન ગાર્ગ્યાંપ્રેર બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય;વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, દ્રોણ પરમ મહીમાય ॥ ૧ ॥ પાતાળમાં પાપીને માર્યો, અરજુન જેવાર;તે ટાણે ગૌ બ્રાહ્મણ આવ્યા, કરતા જેજેકાર. ॥ ૨ ॥ વીપ્રોને પારથ પાય પડીયો, પછી માગી વીદાય; બ્રાહ્મણોએ આશીશ દેઈ તાં [illegible] આશાય. ॥ ૩ ॥ તવપ્રુથવીની પ્રાર્થના કીધી, અરજુનને સાંભળીયાઃ બ્રાહ્મણોનું કષ્ટ કાપી, ભોમીમાં નીકળીયા. ॥ ૫ ॥ જેવો રથ ભોમીમાં નીકળીયો, તેવા શુકન થયા કુડા; ધજા ઉપર કાગ બેઠો, ભય આવ્યા [illegible] ભુંડા. ॥૬॥ અરજુન કહે આમ કેમ થાયે,ઓરે જુગજીવન; મન [illegible] કાંઈ, કુંવરને વિઘન. ॥ ૬ ॥ કૃષ્ણ કહે સુજન [illegible], [illegible] થશે માહારી ગતી; હ્યો પારથ રથ તમે હાંકો, હું હાંકનારો નાથી ॥૭॥ એમ કહી પ્રભુ રથમાં સુતા,અરજુન અછોડા ઝાલ્યા,ચાબક મારી અશ્વ હંકાર્યા, વાયુ વેગે તવ ચાલ્યા. ॥ ૮ ॥ કુરૂ-ક્ષેત્રની લગાલગ આવ્યા,જાણ્યુ સૈન્યને લોક; કોઈ ન રડશો અરજુન આવ્યા, આવ્યા પુત્ર સ્લોક ॥ ૯ ॥ ધર્મ કહે ધાંટા કાઢી રડસો,પારથને થશે જાણ; તો તો તે આપઘાત કરવાનો, કાઢશે પોતાનો પ્રાણ ॥૧૦॥ ડાહ્યા ડાહ્યા દસવીસ યોદ્ધા, અરજુન સામાજાવો;એકાએક ચમકે નહી તેવી રીતે સમજાવી લાવો. ॥ ૧૧ ॥ તવ દસ વીસ જણ સામા ચાલ્યા સમજાવવા કામ કીધું; તે વેળા શૈન્યામાં કુંવરને,વસ્ત્ર હોરાડી દીધું. ॥ ૧૨ ॥ વાયુ વેગે દોડતા આવ્યા, રથના ઘોડા બળીયા; સમજાવવા સામા ગયેલા, તે જણ તેમને મળીયા. ॥૧૩॥ હાંહાં પારથ ધીરા આવો નર કહે ચરમાં કેમ; યોદ્ધા કહે કાંઈ ના ગભરાશો, સરવે કુશળ ખેમ ॥ ૧૪ ॥ એમ કહિને રથજ રોકયો, અરજુન વેમે ભરીયો; માટે રાસ પરોણો મુકી રથ પરથી ઉતરીયો, ॥૧૫॥ કોઇનો રોકયો એ ન રોકાયો દડબટ મુકી દોટ; પોતાનું જ્યાં શૈન્યજ બેઠું,ત્યાં તે આવ્યો ચડીચોટ ॥ ૧૬ ॥ હાંહાં કહીને ધીરજ દેવા, લાગ્યા શૈન્યના લોક; સુભદ્રાથી રેહે વાયું નાહી, કારમી મુકી પોક. ॥૧૭॥ અરજુને બંધુ સેન્ય જેયું, આંસુ વહ્યા લોચન;પછી કહ્યું કે ઓ ઘોઝારી; લાવ્ય માહારો તન ॥ ૧૮ ॥

એમ કહીને પાસે ગયો, ભાગ્યું માહારૂં ઘરસુત્ર; વસ્ત્ર ઉઘેડી રૂપ જોયું તો, દીઠો પોતાનો પુત્ર, ॥ ૧૦ ॥ વળણ. પુત્ર દીઠો પોતા તણો, લાડવાયો અભિમાન; કહે વલ્લભ તે જોઇને બની ગયો બેભાન.

કડવું ૫૭ રાગ કાફી.

હાંરે બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, તું તો સુણ જન મેજે રાજન;હાંરે દીઠો દિકરો ને ગભરાટે ચઢીયો,હાય કહી પૃથવી પર પડીયો. ॥ ૧ ॥ હાંરે માહારૂં કરમ ગયું આજ ફુટી, બધા ભવની આશાયો ટુટી હારે હું તો જાણતો હતો મન એવું,હાલ જેમ તેમ નભાવી લેવું. ॥ ૨ ॥ હાં રે માહારો આજકાલમાંમોહોટો થાશે, તવ ઉપાદી માહારી જાશે; હાંરે હતી આશા કે ભાગ્યભળશે; માહારો પુત્ર કાલ મને આવી મળશે. ॥ ૩ ॥ હાંરે પછી બેલ થવાની માહારે;ચીતની ચીંત્તા સૌ ટળશે તે વારે;હાંરે એવી આશાયે કાહાડયા મેં દાહાડા,તેમાં નવ ગ્રહો પડયા આડા. ॥ ૪ ॥ હાંરે કોઇ વીખ દાતો પીને પોઢું, ભાઇભાઇ કહેતા સુકાય મે હું;હાંરે માહારો કાલુંકાલું બોલનારો, હાય ઉડી ગયો પુત્ર પ્યારો ॥ ૫ ॥ હાં રે મને ધીરજના દેનારો, સુરવીર સુત જશ લેનારો; હાંરે ખોળે બેશીને મીઠું ઓચરતો. ડાહી ડાહી વાતો બહુ કરતો ॥૬॥ હાંરે હતો નાહાનો ને ડાહાપણ મોહોટું, મહારૂ જીવતર કરી ગયોખોટું;હાં રે દીકરા બહુ લાડવાયોતું તો,મને દઓ દેઇને શું સુતો ॥ ૭ ॥ હાંરે બેટા જનમ તણો તું નીરોગી, કેમ બાપને રાખ્યો વીયોગી; હાંરે દીકરા મોકલ્યો મને પાતાળ. હવે આશું કરી બેઠો બાળ. ॥ ૮ ॥હાંરે માહારે વાત તણો વીસરામ,કેમ સુતા છો દીકરા આમ;હાંરે એમ કહી કહિને ઢંઢોળે, ખેંચી ખેંચીને લે ખોળે. ॥ ૯ ॥હાં રે તવ સુભદ્રા ગ્રાહી રાખે, નર ની સાસા બહુ નાંખે;હાંરે એતો ચોધારે આંસુ ભરતો. સુભદ્રાગર બહુ રીસ કરતો. ॥ ૧૦ ॥ હાંરે માહારો કુંવર કયાં કાળછારી, માહારૂ ઘર ઘાલ્યું ઘોઝારી; હારે મને ઘુટણીએથી બેસાડયો, બાપ બેટાનો વીયોગ પાડયો.॥૧૦॥હાંરે તારૂં કરમ થયુરે કઠોરૂં, સીદ યુધ્ધે જવા દીધું છોરૂં; હાંરે તારૂ કાળુ મોઢું શું લૈ બેઠી, નેસ પગલાની ઘરમાં પેઠી. ॥ ૧૨ ॥ હારે મને કાઢી નાંખ્યો વૃણ બાહાર,બળ્યું ઘરબાર ને સંસાર;હાંરે હવે પ્રાણ હું માહારો તજીશ,કહી પાશાણ પછાડયુ શીશ. ॥ ૧૩ ॥ હાંરે બેઉ ભુજે છાતી નાંખી ઝુડી.બહુ રૂધીર છોળ્યો ઉડી;હાંરેપોતે મરવાની ઇચ્છા કીધી, એણે જીભડી દંતમાં લીધી. ॥ ૧૪ ॥ હાંરેતવ સૌ લોક ત્રાસે ચડીયા,ઝાલો ઝાલો કહી બાહાજી પડીયા;હાં હાય હાય સરવે સે

ન્ય ભાંખે જાતી મુસ્તક કુટી નાંખે. ॥ ૧૫ ॥ વળણુ ॥ ત્રાસ ઘણો વરતઇ ગયો, થઇ રહી કુટા કુટ; કહે વલ્લભ તેવે સમે,ત્રાસની લુંટા લુટ.

કડવું ૫૮ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન, નરે મરવાની ધારણા કીધી,પોતે જીભડી દાંતમાં લીધી. ॥૧॥ તવ કુન્તાને ધરમરાય. જઇ બાઝ્યાં કરી હાય હાય;અરજુન તણુ મુખ ઝાલી,રાજા ધરમે આંગળીયો ઘાલી. ॥૨॥ એવે કૃષ્ણ પ્રભુએ વીચાર્યું, આતો અરજુને મરવું ધાર્યું; એતો આપઘાત કરીને મરશે, કોણ ભુ ભાર હલકો કરશે. ॥ ૩ ॥ મને શેદેવનું વેણ નડશે, માહારે પણ જોડે મરવું પડશે; એમ જાણીને ચરીત્ર કીધું એક ભાલોડું બાણુ લીધું. ॥ ૪ ॥

કડવું ૫૯ રાગ ઝડપનો દોહરો.

ભાલોડું ભગવાને લીધું, મારે જીવી શું કરવું;ભાણેજ મારો મરણ પામ્યો, માટે માહારે મરવું. ॥ ૧ ॥ એમ કહીને પડતું નાંખ્યું, હેઆમાં આનંદ; રડવા લાગ્યા, કુટવા લાગ્યા, કીધો ફોગટ ફંદ. ॥ ૨ ॥ કુદીને કટારીવી લીધિ,જીને શું કરૂં, આધારોરે, આધારો હું પેટ મારી મરૂં. પુત્ર કરતાં પ્રભુ વ્હાલા, અરજુનને અપાર; એણે જાણ્યું મોહન મરશે, માહરા પ્રાણાધાર. ॥ ૪ ॥ દીકરાને ભુલી ગયોને, ચીંતા થઇ મન સાથ; હાં હાં તમને સોગન માહારા, કહી જૈ ઝાલ્યા હાથ. ॥ ૫ ॥ થવા કાળ હતું તે થયું, આપણુ તે શું કરીયે; નથી ઉપાય આપણો શું, મુઆ પુંઠે મરીયે. ॥ ૬ ॥ ઓ માહારાજા ક્ષમા રાખો લાગુ તમને પાય, એટલે અરજુન પ્રત્યે બોલ્યા, પોતે જાદવરાય ॥૭॥ માહારા મનમાં લાગત ઓછું, ભાગત નહી મુજ ચરણ;પણ તમે મરવું ધાર્યું તે, આદરૂ માહારૂં મરણ. ॥ ૮ ॥ જેમ જેમ તમે કલેશ કીધો, તેમ તેમ લાગ્યું માઠું;અરજુન કહે કાંઇ નહી કરૂં,તમો ન કરશો કાઠું ॥ ૯ ॥ થવા કાળ હતું તે થયું, ઓરે જુગજીવન; ભગવાનના મરણના ભયથી, પોતે વાળ્યું મન. ॥૧૦॥ સાબાશ એની પ્રેમ ભકતીને, પુત્રથી પ્રભુ વાહાલા, એ રીતે કેમ વશ નવ થાયે, પોતે શ્રી નંદલાલા. ॥ ૧૧ ॥ પછી સરવે શાન્તી રાખી,છાના રહ્યા લગાર; ત્યાંચીતા ખડકાને સબને, કીધો અગની સંસ્કાર. ॥ ૧૨ ॥ અસ્ત સરીતામાં વેવરાવ્યાં, સરવે કીધું સ્નાન; લોકીક કરતાં તંબુએ આવ્યા, અરજુન ભીમ ભગવાન.

॥ ૧૩ ॥ વળણ. ॥ ડેરા તંબુ સૌ આવીયું, મનમાં કલેશ અપાર; સુનમુન સૌ બીરાજીયા, વલ્લભ કરે વીસ્તાર.

કડવું ૬૦ રાગ સવૈયાનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, દ્રોણ પરવ મહીમાય. ॥ ૧ ॥ સુનમુન થઇ સહુ તંબુએ બેઠા, શોક ભર્યા સહુ કોઇ; અનુચરે છાનામાના, કીધી ક્ષીપ્ર રસોઇ ॥ ૨ ॥ પછી બે ચાર ડાહ્યા સેવક, ગયા પાન્ડવની પાસ; ઉઠો ખાવા કહવે મો હોદે, ભરીલો બએ ગ્રાસ. ॥ ૩ ॥ તવ પ્રભુ કહે અરજુન ઉઠો, ઉઠો સઘળા વીર; કુન્તા ચાર ભાઇ દ્રૂપતી ઉઠી, ઉઠયા શામસરીર. ॥૪॥ એકલો અરજુન ઉઠતો નથી, તવ બોલ્યા ભગવાન; અરજુનજી તમે મુમત મુકો, વીચારો ગટમાં જ્ઞાન. ॥ ૫ ॥ કોનાં છોકરાં કોની નારી, કોના માને બાપ; કોનાં સગાં કોનાં વાહાલાં, મીથ્યા સહુ સંતાપ. ॥૬॥ જો હોય તમારો દીકરો તો, મુકીન કેમ જાય; કો કોનું કોઇ નથી સગું; ભગની ભ્રાત કે માય. ॥૭॥ મીથ્યા મ્હારો મ્હારો કરોછો, ખોટા મરોછો મથી, રડશો કે કળકળશો તોહે તે મળવાનો નથી. ॥૮॥ જે જે ગયું તે પાછું ન આવ્યું, પુઠે સગા બહુ રોતાં; સપંને દુર્લભ જે જાય છે તે, પાછું વાળી નથી જોતા ॥ ૯ ॥ રડી રડીને નેત્ર ખોશો, પણ પાછો નહી આવે; આજ ખાવા નહી ઉઠો એવું, કેટલા દાહાડા ફાવે. ॥ ૧૦ ॥ તમે ઉઠો તો સહુ ખાયે, ન થાવો એકલ મતે; જીવતું હોય તે જીવતા ગતે, મુઉ તે મુઆ ગતે. ॥૧૧॥ તવ અરજુન કરજોડી બોલ્યો, સંદે માહારો નીસ્તરે; પ્રશ્ન પુછુછું આત્મા ચેતન, મરે કે નવ મરે ॥૧૨॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી, સાંભળો શાસ્ત્ર ને વેદ; આત્મા છે તે અખંડ અમ્મર, અદગ્ધ ને અછેદ. ॥ ૧૩ ॥ એટલે અરજુને હાથ ઝાલ્યો, પ્રભુ દયા કાંઇ લાવો; અભેમન્યુનો આત્મા કયાં છે, તે મુજને બતાવો. ॥ ૧૪ ॥ કૃષ્ણ પ્રભુ કહે શું જોવું છે, જે દેઇ ગયો દગો; કેહેશો તો બતાવીશ પણ તે, નહિ થાય તમારો સગો. ॥૧૫॥ જે જ્યાં જાયે તે ત્યાંનો થાયે, એ છે અનાદીનો ચાલ; અરજુન કહે તે પણ જોશું, બતાવો નંદલાલ. ॥ ૧૬ ॥ તે વીના તો અન જળ માહારે, લેવું નથી માહારાજ; અન જળ જો લેવરાવવું હોય તો, દેખાડો આજને આજ. ॥૧૭॥ મોહને જાણ્યું મુમત ઝાલ્યો, જેવો છે સંતાન; એવું સમજી પ્રેરણા કરીને, મંગાવ્યું વૈમાન. ॥ ૧૮ ॥ તવ સ્વરગેથી વૈમાન આવ્યું, બેઠા ગરૂડાગામી; અરજુનજીને સાથે લીધા, પોતે અંતરયામી. ॥ ૧૯ ॥ એ

ટલે વૈમાન ઉડી ચલ્યું, સ્વર્ગ સુદન પરવરીયા;અપછરાના મેહેલની પાશે, વૈમાનથી ઉતરીયા. ॥ ૨૦ ॥ પછી પ્રભુએ કહ્યું પારથને સામા ભોવનમાં જાવો;પાંજરામાં પોપટ રૂપે છે; તેને જઇ બોલાવો. ॥ ૨૧ ॥ તવ તે ધામમાં અરજુન ચાલ્યો, બોલતા મુખ વચન;ઓરે અભેમાન ઓરે અભેમાન, ઓરે અભેમાન તન. ॥ ૨૨ ॥ કેહેતો કેહેતો ધામમા આવ્યો, પોપટ જોયો સાર; અરજુન તને કેહેવા લાગ્યો, ઓ માહારા કુંવાર. ॥ ૨૩ ॥ તવ પાંજરેથી પોપટ બોલ્યો, મુરખના સરદાર; જેમ ફાવે તેમ કેમ બોલે છે;નીકળ અહીંથી બાહાર. ॥ ૨૪ ॥ પોપટનો એવો બોલ સુણી, અરજુન વદયો વાણ; અભેમાન તું ખરો કે નહી, પરમેશ્વરની આણ. ॥ ૨૫ ॥ એટલે પોપટ એમ બોલ્યો,સુણ સતી સંતાન; મનુશ ખોળીયે હતો ત્યારે, હું નામ અભેમાન. ॥ ૨૬ ॥ પ્રથમ અભેમાન હતા હું, ત્યારે તો તુજ તન; તારા વીર્યથી દેહ માહારો, થયો હતા રાજન. ॥ ૨૭ ॥ તે તારૂં ખોળીયું ત્યાં તે ત્યાં મુકયું. પંચભુતોની સાખ; તેને તેં અગની મુકીને,બાળી કીધું ખાખ. ॥ ૨૮ ॥ હવે ફિકરા કેહેતો આવ્યો, તેતા તારી ઠગાઇ; આત્મા તુજથી નહિઉપજેલો ખોળીયાની સગાઇ. ॥ ૨૯ ॥ જે તારાથી ઉપજ્યું તે,કેહેવાય સગું તારૂં: તુજથી ઉપજ્યું ત ત્યાં મુકયું, હવે નહિ ત માહારૂં ॥ ૩૦ ॥ તે નહિ માહારૂં તો હું નહિ તારો,સગપણ ગયું તુટી.સગાઇ મનાય શરીરની તે,શરીર ગયું છુટી. ॥ ૩૧ ॥ સગપણ નહિ હવે માહારે તારે, કોણ બેટા કોણ બાપ; હવે બેટા કહીશ મને તો, નહિ રહ તારૂં માપ. ॥ ૩૨ ॥ નર બોલ્યો આ શું કેહે છે બેટા, કેમ બદલાયો આપ; પોપટ રૂપે અભેમાન બોલ્યો, તું બેટા ને હું બાપ.॥૩૩॥ મેં ને તેં બહુ દેહ ધરેલા, પશુ પક્ષી કેરા; કીટ પતંગ કે વનસ્પતી, મનુશ કેટલી ફેરા. ॥ ૩૪ ॥ કેટલી વેળા બાપ થયેલો, હું તારો ને તું માહારો. અનાદીથી રેટ એવો, વારાફરતી વારો. ॥૩૫॥ મીથ્યા માયા તું સત્ય માને. કોઈ ન જાણીશ તારૂં; આગળ દીસે અજવાળું ને. દીવા પુંઠ અંધારૂં. ॥ ૩૬ ॥ જગતરૂપી જેલખાનું, ઘરરૂપી ઓરડીયો; ધુનગાર રૂપી જીવ છે તે, દેહરૂપ બેડીમાં પડીયો ॥ ૩૭ ॥ બબે ચાર ચાર, કેદીને રેહેવા, ઓરડી દે અકકેક;તેમ એક ઘરમા બબે ચાર ચાર,સગાં વસે વીવેક. ॥ ૩૮ ॥ એક ઓરડીમાં ભેગા કેદી, દુખ સુખની કરે વાતો; એક એકને દુખે દાઝે ને, એક એકનો સ્નેહી થાતા. ॥ ૩૯ ॥ એક એકની એ પક્ષ તાણે, એક એકપર હેત વાપે; એક એકનું માંથુ દુખે તો, એક એકનું એ ચાંપે. ॥ ૪૦ ॥ એવી રીતે સગા વાહાલા, એક એકને દુખે દાઝે; એક એકની કરે ચાકરી સેવા, ઘડી હસે ઘડી બાહાજે.

॥ ૪૧ ॥ જે કેદીને જેટલા દનની, થઇ હોયે સજાય; તેની મુદત પુરી થયે; બેડીથી છુટી જાય. ॥ ૪૨ ॥ બેડી તુટી તવ જેલમાંથી, નીકળે છે સરવથી; સ્નેહી કેદી જેલમાં રયા તેની, ખબર લેતો નથી. ॥૪૩॥ તે રીત જીવ દેહથી છુટી, નીકળ્યો જગત બાહાર;પાછળનાં સગાં વાહાલાંને, સંભારે નહિ લગાર. ॥ ૪૪ ॥ પાછુ વાળીને તે નવ જુએ, સંભારે નહિ કોઇ દન; કેદીમાં આવવા બેડી પેહેરવા, ધારે નહિ કોઇ જન. ॥ ૪૫ ॥ તેમ છતાં જાય બીજી બેડીમાં, તમાં નહી ઉપાય, જ્યાંથી ત્યાંથી છુટી નાસે, જાવું ન ધારે ત્યાંય. ॥ ૪૬ ॥ એ રીત છે આ જગત કેરી, માટે સગપણ કાચું; અજ્ઞાની જીવ જ્ઞાન વીનાનો, તેને લાગે સાચું. ॥ ૪૭ ॥ તું નહી કોનો કો નહી તારૂં. જા ભાઇ નીકળ બાહાર; આજથી સત્ય માનનો નહી, જુઠા આ સંસાર ॥ ૪૮ ॥ અરજુન કહે ખોળે રમાડ્યો, ખવરાવ્યું પીવરાવ્યું તને;બદલો વળાવાની આસાયે, મોહ ચડ્યો તો મને ॥ ૪૯ ॥ એટલે પોપટ રૂપે બોલ્યો, ફરીથી અભેમાન; પુત્ર પાસે બદલો વળાવા; ઇછે કોઇ નાદાન. ॥૫૦॥ ચકલા ચકલી જેવાં પક્ષી, પુત્રને પુષ્ટી આલે;જીવની પેડે જાળવે ને, ચંચામા લાવી ઘાલે.॥૫૧॥ આશા રાખ્યા વણ ઉછેરે છે. રક્ષણમાં નવ ચુકે;બચ્ચાંને હરતાં ફરતાં કરી,પછીથી છુટાં મુકે.પણ તે બચ્ચાં તેની સંભાળ ન લે, તેનો નહી કાંઇ દ્વેશ; તેથી નાદાન મનુશ જાતી. હક રાખે હમેશ ॥ ૫૩ ॥ પરણ્યાંને પાળે જણ્યાં જીવાડે, તમાં સાની નવાઇ; માબાપન માબાપના માબાપે, ઉછેર્યો કર સાહી ॥ ૫૪ ॥ માટે એમાં બદલો શાનો, બદલો લેવા ધારે જેહ; જીવ ઉછેર્યાનું ફળ નહી તેને વાસના બંધન તેહ. ॥ ૫૫ ॥ એવો બોધ અભેમાને કીધો, અરજુનને હેત આણી; તેથી પારથ સમજી ગયો, માયા મીથ્યા જાણી. ॥ ૫૬ ॥ પછી મેહેલમાંથી વળ્યો પાછો, ફોગટ સંસાર લાહાવો; ક્રષ્ણ પ્રભુ કહે ઓરે બનેવી, વઇમાનમાં તમે આવો. ॥ ૫૭ ॥ અરજુન કહે કોનો બનેવી કોના સાળક તમો; બનેવી બનેવી કહી ફુલાવ્યો, તેથી ફુલી ગયા અમો. ॥ ૫૮ ॥ સગાવહાલાં સાચાં માન્યાં, સદમારગ નવ સુજયો, અભેમાનનો ઉપદેશ સુણ્યો, તે થકી આત્મા દેરૂજ્યો ॥ ૫૯ ॥ અવરથા આટલા દન કાઢયા, સત્ય માનીતી સગાઇ; સગાં મળી સંસારમાં રાખ્યો, તેને હવે જાણી ઠગાઇ. ॥ ૬૦ ॥ એમ કહી ઉદાશ થઇ, ઉભો ત્યાંને ત્યાંય;આ સ્થળ ચક્રાવો થયો પુરો જે જે વઇકુંઠરાય. ॥૬૧॥ વળણ. ॥ ચક્રાવો પુરણ હવો, સુણતા પોહોચે કોડ;કહે વલ્લભ શ્રોતા સહુ, બોલો જે જે શ્રી રણછોડ.